

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧУВАННЯ ТА ТОРГІВЛІ**

Кафедра фінансів, аналізу та страхування

ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА

ПРАКТИКУМ

**для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**

Харків - 2019

УДК 339:658.15(075.8)

Кащена Н.Б. Фінансова діагностика: Практикум для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» / Харк. держ. університет харчування та торгівлі. – Харків, 2019. – 183 с.

Практикум підготовлено на основі робочої програми навчальної дисципліни «Фінансова діагностика». Розглянуто теоретико-методичні засади діагностики фінансово-майнового потенціалу підприємства, його платоспроможності, фінансової стійкості, результативності та ефективності господарської діяльності, наведено питання для самостійного опрацювання та розрахунково-ситуаційні завдання за кожною темою дисципліни, а також технологію розв'язання типових завдань.

Практикум розрахований на здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» усіх форм навчання, аспірантів, наукових і практичних працівників в галузі управління та адміністрування.

Рецензенти: **О.О. Горошаська**, кандидат економічних наук, доцент Харківського державного університету харчування та торгівлі
І.А. Бігдан, кандидат економічних наук, доцент Харківського державного університету харчування та торгівлі

Схвалено науково-методичною комісією обліково-фінансового факультету
Протокол від «28» червня 2019 року № 10

Схвалено вченою радою ХДУХТ
Протокол від «15» липня 2019 року № 16

Схвалено редакційно-видавничою радою ХДУХТ
Протокол від «05» липня 2019 року № 12

© Кащена Н.Б., 2019
© ХДУХТ, 2019

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема 1 Теоретичні основи фінансової діагностики.....	5
Тема 2 Діагностика фінансових результатів і рентабельності підприємства.....	9
Тема 3 Діагностика майна та капіталу підприємства.....	31
Тема 4 Діагностика фінансової стійкості підприємства.....	60
Тема 5 Діагностика платоспроможності підприємства.....	76
Тема 6 Діагностика ефективності господарської діяльності підприємства.....	90
Тема 7 Діагностика кредитоспроможності підприємства.....	119
Тема 8 Діагностика грошових потоків підприємства.....	125
Тема 9 Діагностика ринкової активності та ефективності інвестиційної діяльності підприємства.....	140
Тема 10 Комплексна діагностика фінансового стану підприємства.....	162
Список інформаційних джерел	171
Додатки	174

ВСТУП

Передумовою ефективного функціонування та сталого розвитку підприємницьких структур за сучасних викликів бізнес-середовища є підвищення якості управління їх фінансово-ресурсним потенціалом та відповідне інформаційне забезпечення цього процесу. Вирішальну роль у створенні якісно нової системи інформаційної підтримки управління підприємством є фінансова діагностика. Завдяки знанням теорії та володіння практичними навичками технології фінансової діагностики управлінський персонал підприємства зможе легко адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури, уподобань і потреб споживачів та знайти правильні рішення.

Згідно освітньо-професійної програми та навчальних планів підготовки фахівців зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» навчальна дисципліна «Фінансова діагностика» входить до циклу дисциплін професійної підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня.

Призначення даної методичної розробки – поглибити теоретичну підготовку здобувачів вищої освіти і сприяти оволодінню приладними навичками проведення діагностики фінансово-ресурсного потенціалу та результативності господарської діяльності підприємства.

Структура та зміст практикуму відповідає робочій програмі навчальної дисципліни «Фінансова діагностика», що охоплює основне коло питань, пов'язаних з теоретичними і методичними основами діагностики, технікою оцінки фінансових результатів і рентабельності господарювання, фінансово-майнового потенціалу, фінансової стійкості і платоспроможності, ділової активності і рентабельності, дослідженням результативності інвестиційної діяльності та комплексною оцінкою фінансового стану підприємства.

Для активізації навчального процесу і кращого засвоєння знань студентами до змісту кожної теми навчальної дисципліни включено основні теоретико-методичні положення, питання для самостійного опрацювання, розрахунково-ситуаційні завдання та приклади розв'язку типових завдань. На допомогу студентам, які бажають поглибити свої теоретичні знання, у кінці практикуму наводиться список рекомендованих інформаційних джерел, що містить значний перелік останніх нормативно-правових актів та науково-практичних видань.

Практикум забезпечить набуття студентами цілісної системи знань та навичок застосування сучасного методичного інструментарію фінансової діагностики, які суттєво допоможуть їм на практиці в обґрунтуванні ефективних управлінських рішень щодо стабільного розвитку підприємства.

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ

Мета вивчення теми – засвоєння теоретико-методичних засад фінансової діагностики діяльності підприємства.

Знання та навички:

- ідентифікації місця фінансової діагностики в системі управління сучасним підприємством;
- інтерпретації мети, завдань, предмету, об'єкту та суб'єкту фінансової діагностики;
- систематизації видів фінансової діагностики діяльності підприємства;
- застосування методичного інструментарію діагностики потенціалу формування ефективності та результативності фінансово-господарської діяльності підприємства;
- організації фінансової діагностики та підготовки інформації для здійснення діагностичних процедур.

Теоретико-методичні положення теми

Фінансова діагностика як наука являє собою систематизовану сукупність аналітичних процедур, що мають за мету одержання висновків і рекомендацій економічного характеру з приводу максимізації прибутку і стабілізації фінансового становища підприємства.

Головною метою фінансової діагностики є пошук потенціальних резервів підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства шляхом всебічної оцінки економічного рівня роботи і результатів виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємства та його підрозділів.

Основними задачами фінансової діагностики є:

- підвищення науково-економічної обґрунтованості фінансових планів і нормативів;
- об'єктивне і всебічне дослідження динаміки та виконання бізнес-планів і дотримання нормативів (за даними обліку і звітності);
- визначення раціональності і результативності використання матеріальних і фінансових ресурсів підприємства (окремо і в сукупності);
- виявлення та вимірювання внутрішніх резервів поліпшення результатів фінансово-господарської діяльності підприємства (на всіх стадіях функціонування);
- визначення оптимальності управлінських рішень щодо раціонального використання фінансових ресурсів і формування прибутку.

Суб'єктами фінансової діагностики виступають аналітики чи фінансові менеджери, які аналізують результати фінансово-господарської діяльності

підприємства і розробляють напрямки її поліпшення. Їх цікавить як поточний фінансовий стан і досягнуті фінансові результати підприємства, так і очікувані їх параметри.

Об'єктом фінансової діагностики є конкретне підприємство чи результати процесів формування та ефективного використання його фінансових ресурсів.

Предметом фінансової діагностики підприємства є причинно-наслідкові зв'язки, які обумовлюють зміну результатів формування і використання прибутку, майна і капіталу підприємства.

Під **методом фінансової діагностики** слід розуміти системне, комплексне дослідження, вимірювання і узагальнення впливу факторів на результати фінансово-господарської діяльності підприємства шляхом обробки спеціальними прийомами системи показників фінансової і бухгалтерської звітності підприємства. Методика фінансової діагностики пов'язана з визначенням інформації фінансового характеру з метою її об'єктивної оцінки, виявлення резервів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та забезпечення необхідною інформацією для прийняття оптимальних рішень з управління ними.

Характерними особливостями методу фінансової діагностики є:

- використання системи показників, які всебічно характеризують діяльність підприємства;
- вивчення причин змін цих показників;
- виявлення та вимірювання взаємозв'язку між показниками фінансово-господарської діяльності з метою підвищення ефективності господарювання.

Метод діагностики реалізується через сукупність прийомів дослідження. Правильно вибрані прийоми діагностики обумовлюють її результат, ефективність дослідження фінансового розвитку підприємства.

Сукупність спеціальних правил, прийомів і способів обробки даних фінансової і бухгалтерської звітності підприємства, оговорена послідовність їх застосування з метою пошуку потенційних резервів росту і стабілізації економічних показників господарювання являє собою **методику фінансової діагностики**. Методика фінансової діагностики ще більш детально розкриває специфічність її методу, відображає його системний, комплексний характер.

В процесі фінансової діагностики для аналітичної обробки економічної інформації застосовуються як загальноживані методи і способи економічного аналізу, так і спеціальні способи і прийоми обробки даних фінансової звітності: аналіз абсолютних показників; горизонтальний (часовий) аналіз; вертикальний (структурний) аналіз; трендовий (динамічний) аналіз; метод фінансових коефіцієнтів.

Основні функціональні структури, які виконують фінансову діагностику на підприємстві - фінансовий відділ і бухгалтерія. До цієї роботи також залучаються інші економічні підрозділи - відділи маркетингу, планування. Основи методики фінансової діагностики повинні знати не тільки фахівці в галузі фінансів, а весь управлінський персонал.

Інформаційна система (або система інформаційного забезпечення) фінансової діагностики являє собою процес безперервного цілеспрямованого підбора відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення оцінки, планування й підготовки ефективних і оперативних управлінських рішень по всіх аспектах фінансово-господарської діяльності підприємства. Вона покликана забезпечувати необхідною інформацією не тільки управлінський персонал і власників самого підприємства, але й задовольняти інтереси широкого кола зовнішніх її користувачів.

Зміст системи інформаційного забезпечення фінансової діагностики, її широта й глибина визначаються галузевими особливостями діяльності підприємств, їхньою організаційно-правовою формою функціонування, обсягом і ступенем диверсифікованості фінансової діяльності й рядом інших умов. Більшість показників цієї системи формуються за даними офіційної фінансової звітності підприємства.

Фінансова звітність - це сукупність форм звітності, які складені за даними фінансового обліку з метою надання зовнішнім і внутрішнім користувачам узагальненої інформації про фінансовий стан у зручному і зрозумілому вигляді для прийняття цими користувачами певних ділових рішень. Мету фінансової звітності, її склад, основні елементи, звітний період, якісні характеристики, принципи підготовки і розкриття інформації визначає П(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Компоненти фінансової звітності відображають різні аспекти одних і тих же господарських операцій і подій звичайної діяльності підприємства за звітний період, відповідну інформацію попереднього звітного періоду та розкривають облікову політику та її зміни, що робить можливим ретроспективний та перспективний аналіз діяльності підприємства. Основними формами фінансової звітності є: Баланс (Звіт про фінансовий стан); Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід); Звіт про рух грошових коштів; Звіт про власний капітал; Примітки до річної фінансової звітності; Додатки до річної фінансової звітності. Окрім фінансової звітності, в систему інформаційного забезпечення фінансової діагностики входять статистична звітність, дані внутрішньогосподарського (управлінського) бухгалтерського обліку та дані первинної облікової документації.

Таким чином, **інформаційне забезпечення** фінансової діагностики залежить від детальності і глибини дослідження результатів фінансово-господарської діяльності підприємства, і являє собою сукупність інформаційних ресурсів і способів їхньої організації, необхідних і придатних для аналітичних процедур. До складу інформаційного забезпечення фінансової діагностики входять інформація регуляторно-правового характеру, фінансова інформація нормативно-довідкового характеру, бухгалтерська звітність, статистична фінансова інформація, облікові і позаоблікові дані.

Питання для самостійного опрацювання

1. Роль фінансової діагностики в системі управління сучасним підприємством.
2. Систематизація видів фінансової діагностики.
3. Характерні особливості методу фінансової діагностики.
4. Горизонтальний метод й область його застосування.
5. Вертикальний метод й область його застосування.
6. Порівняльний метод й область його застосування.
7. Метод фінансових коефіцієнтів і область його застосування.
8. Дайте характеристику інтегральному методу й області його застосування.
9. Охарактеризуйте Баланс (Звіт про фінансовий стан) як форму фінансової звітності назвіть його основні розділи, особливості складання і представлення даних у ньому.
10. Мета, зміст та інформаційні особливості Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід).
11. Мета, зміст та інформаційні особливості Звіту про рух грошових коштів.
12. Мета, зміст та інформаційні особливості Звіту про власний капітал.
13. Організаційне забезпечення фінансової діагностики підприємства.
14. Підготовка інформації для здійснення діагностичних досліджень.

Розрахунково-ситуаційні завдання

Завдання 1. Для забезпечення ефективності фінансової діагностики Вам, як керівнику фінансово-аналітичного відділу, необхідно розробити план і програму діагностики потенціалу формування ефективності та результативності економічної діяльності підприємства.

Завдання 2. Для забезпечення ефективності діагностики фінансових результатів підприємства Вам, як керівнику фінансово-аналітичного відділу, необхідно розробити програму діагностики прибутковості економічної діяльності підприємства.

Завдання 3. Для ефективного забезпечення процесу діагностики Вам, як аналітику, необхідно сформувати пакет нормативно-планової, обліково-звітної та позаоблікової інформації для оцінки наявності та ефективності використання оборотних активів підприємства торгівлі.

Завдання 4. Для ефективного забезпечення процесу діагностики Вам, як аналітику, необхідно сформувати систему показників та інформаційний масив даних для оцінки фінансових ресурсів підприємства з позиції зміни їх складу і структури. Здійснити відповідні розрахунки та зробити висновки на підставі отриманих результатів.

Завдання 5. Використовуючи системний підхід Вам, як аналітику, необхідно розробити організаційно-інформаційну модель діагностики капіталу підприємства у вигляді системи взаємозалежних показників.

Завдання 6. Вам, як керівнику фінансово-аналітичного відділу, необхідно визначити та викласти у письмовій формі основні вимоги до формування якісного інформаційного забезпечення діагностичного процесу і довести їх до підлеглих.

Завдання 7. Вам, як керівнику фінансово-аналітичного відділу, необхідно визначити методичний інструментарій діагностики фінансового стану підприємства та надати характеристику спеціальних способів і прийомів обробки даних фінансової звітності.

Завдання 8. На підставі форм фінансової звітності ТОВ «Стома» що надані в додатку А, необхідно:

- 1) визначити правильність їх заповнення;
- 2) з'ясувати взаємозв'язок між окремими показниками елементів фінансової звітності;
- 3) зробити попередні висновки щодо фінансового становища підприємства.

ТЕМА 2.

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ І РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета вивчення теми – оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками діагностики фінансових результатів і рентабельності підприємства.

Знання та навички:

- оцінки ступеня виконання плану та динаміки показників прибутку і рентабельності підприємства;
- кількісної оцінки причин зміни прибутку і рентабельності підприємства;
- обґрунтування управлінських рішень з підвищення прибутку і рентабельності підприємства.

Теоретико-методичні положення теми

Головною *метою діагностики фінансових результатів* є виявлення потенційних можливостей зростання прибутку та рентабельності підприємства.

Комплексне і системне дослідження фінансових результатів підприємства передбачає вирішення наступних *завдань*:

- оцінка ступеня виконання плану показників фінансових результатів (за загальним обсягом, складом та структурою) і рентабельності підприємства;
- дослідження динаміки розвитку показників фінансових результатів (за загальним обсягом, складом та структурою) і рентабельності підприємства;
- виявлення та кількісна оцінка причин зміни показників прибутку і рентабельності підприємства;
- виявлення резервів зростання прибутку та рентабельності;
- вивчення економічної доцільності та ефективності розподілу прибутку.
- розробка заходів щодо мобілізації і впровадження в практичну діяльність підприємств виявлених резервів зростання прибутку та підвищення рентабельності.

Діагностика фінансових результатів діяльності підприємств проводиться на основі даних бізнес-плану, фінансової, статистичної і управлінської звітності, даних поточного обліку та позаоблікових джерел інформації.

Оцінка ступеня виконання плану та динаміки розвитку фінансових результатів передбачає:

- визначення абсолютних і відносних змін за сумою і рівнем показників прибутку в цілому і в розрізі структурних підрозділів і періодів часу;
- дослідження структурних змін показників прибутку і елементів, що його формують;
- з'ясування причин зміни суми і рівня показників прибутку, і їх кількісну оцінку.

Якщо протягом звітного періоду спостерігалася зміна цін на сировину й товари, ставок і тарифів на послуги, що надаються підприємству, то оцінці ступеня виконання плану і динаміки показників прибутку за сумою і рівнем має передувати процедура перерахування цих показників в порівнянний вигляд. Перерахунок у порівнянні умови показників прибутку передбачає попереднє визначення суми прибутку, а потім на її підставі – відповідних показників рівня прибутку. Показники прибутку у порівнянних умовах визначаються як різниця між доходами і витратами, що їх формують. Перерахування у порівнянні умови доходів і витрат здійснюється шляхом ділення фактичних даних за цими показниками на відповідні ним середні індекси зміни цін на сировину і товари, ставок і тарифів на послуги, що надаються підприємству. При цьому слід пам'ятати, що перерахунку у порівнянні умови підлягають лише доходи і витрати за основною діяльністю, за іншими видами діяльності це зробити доволі складно. Отже, оцінка ступеня виконання плану і динаміки показників прибутку проводиться як у діючих, так і у порівнянних умовах і дозволяє виявити зміну показників прибутку. З'ясувати причини цих змін і дати їх кількісну оцінку дозволяє факторний аналіз прибутку.

В процесі діагностики фінансових результатів підприємства здійснюється детальне і глибоке **дослідження причинно-наслідкових взаємозв'язків і факторів**, що спричиняють зміну суми та рівня показників прибутку підприємства. З деякою умовністю їх прийнято підрозділяти на дві групи чинників:

- не залежні від діяльності підприємства (зовнішні) чинники;

– залежні від діяльності підприємства (внутрішні) чинники.

Зовнішніми чинниками, які не залежать від діяльності підприємства, традиційно вважаються темпи інфляції в країні, рівень розвитку окремих сегментів споживчого ринку, місце розташування підприємства, зміна цін на сировину і матеріали, ставок і тарифів на послуги, що надаються підприємству, кон'юнктура фінансового ринку й т.п.

До внутрішніх чинників, які залежать від діяльності підприємства, відносяться зміна обсягу, складу й структури виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), умов поставки сировини і матеріалів, рівня валового прибутку, рівня адміністративних витрат і витрат на збут, розміру доходів і витрат від іншої звичайної діяльності, продуктивності праці працівників і рівня оплати їхньої праці, стану й рівня використання матеріально - технічної бази, структури капіталу підприємства, й т. ін.

Слід зазначити, що не всі об'єктивні чинники підлягають кількісній оцінці в процесі детермінованого факторного аналізу. Для з'ясування сили їх впливу на зміну суми та рівня показників прибутку застосовуються методи стохастичного факторного аналізу – експертних оцінок, кореляційно-регресійного аналізу, тощо. З усього комплексу об'єктивних чинників, що зумовлюють зміну суми та рівня показників прибутку, за допомогою традиційних прийомів діагностики надається можливим кількісно оцінити лише вплив зміни цін на сировину і матеріали, ставок і тарифів на послуги, що надаються підприємству. Для обчислення зміни суми та рівня показників прибутку за рахунок зміни інфляційних чинників обчислюють різницю між значеннями відповідних показників у діючих і порівнянних умовах.

Кількісна оцінка впливу залежних від підприємства чинників на зміну суми та рівня показників прибутку здійснюється за допомогою традиційних прийомів детермінованого факторного аналізу (повних ланцюгових підстановок, абсолютних і відносних різниць, коригування, інтегрального методу, прийому відсоткових чисел, подовжньої участі і т. ін.), які застосовуються до встановлених факторних моделей їх залежності від чинників, що визначають певну динаміку змін (табл. 2.1).

За результатами факторного аналізу показників суми та рівня показників прибутку виявляються потенційні можливості підвищення їх розміру і розробляються заходи щодо впровадження виявлених резервів у практичну діяльність підприємства.

В практиці фінансової діагностики для ***ідентифікації рентабельності підприємства***, застосовуються різні методичні підходи (витратний, ресурсний, доходний), та обчислюються відповідні показники рентабельності:

– *витратні показники рентабельності* характеризують прибутковість понесених у процесі діяльності витрат (виробничих або торговельних, комерційних, фінансових, інвестиційних і ін.). Для їхнього розрахунку використовуються показники валового прибутку, прибутку від основної, операційної, звичайної діяльності, загального й чистого прибутку, які співвідносяться з величиною собівартості реалізованих товарів і відповідних

Таблиця 2.1

Детерміновані моделі залежності суми і рівня показників прибутку від чинників, що їх визначають

Чинники	Факторні моделі	
	Сума прибутку	Рівень прибутку
1	2	3
Валовий прибуток (сума (ВП) та рівень (P_{ВП}))		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ загальний (<i>BP</i>) і чистий (<i>ЧBP</i>) обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн; ▶ рівень податку на додану вартість (<i>P_{ПДВ}</i>), % до об.; ▶ рівні акцизних зборів (<i>P_{АКЗ}</i>) та інших відрахувань з доходу (<i>P_{ІВ}</i>), % до об. 	$BP = \frac{BP \times (100 - P_{ПДВ} - P_{АКЗ} - P_{ІВ} - P_{СВ})}{100}$	$P_{ВП} = \frac{BP \times (100 - P_{ПДВ} - P_{АКЗ} - P_{ІВ} - P_{СВ})}{ЧBP}$
<ul style="list-style-type: none"> ▶ чистий обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (<i>ЧBP</i>), тис. грн; ▶ рівень собівартості реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (<i>P_{СВ}</i>), % до об. 	$BP = \frac{ЧBP \times (100 - P_{СВ})}{100}$	$P_{ВП} = 100 - P_{СВ}$
<ul style="list-style-type: none"> ▶ чистий обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (<i>ЧBP</i>), тис. грн; ▶ сума валового прибутку (<i>ВП</i>), тис. грн; ▶ рівень валового прибутку (<i>P_{ВП}</i>), % до об. 	$BP = \frac{ЧBP \times P_{ВП}}{100}$	$P_{ВП} = \frac{ВП}{ЧBP} \times 100$

Продовження таблиці 2.1

1	2	3
<ul style="list-style-type: none"> ▶ структура реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (d_i), %; ▶ диференційовані рівні доходності реалізації окремих видів продукції (товарів, робіт, послуг) ($P_{ВПi}$), % до об. 	$ВП = ЧВР \times \frac{\sum (d_i \times P_{ВПi})}{100 \times 100}$	$P_{ВП} = \frac{\sum (d_i \times P_{ВПi})}{100}$
<ul style="list-style-type: none"> ▶ чистий обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ($ЧВР$), тис. грн; ▶ собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) ($СВ$), тис. грн; 	$ВП = ЧВР - СВ$	<p style="text-align: center;">—</p>
<p>Прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (прибуток від основної діяльності підприємства) (сума (Π^P) та рівень (P_{Π^P}))</p>		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ чистий обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ($ЧВР$), тис. грн; ▶ сума валового прибутку ($ВП$), тис. грн; ▶ сума адміністративних витрат ($АВ$), тис. грн; 	$\Pi^P = ВП - АВ - ВЗ$	$P_{\Pi^P} = P_{ВП} - P_{АВ} - P_{ВЗ}$
<ul style="list-style-type: none"> ▶ сума витрат на збут ($ВЗ$), тис. грн; ▶ сума прибутку від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (Π^P), тис. грн; ▶ рівень валового прибутку ($P_{ВП}$), % до об.; ▶ рівень адміністративних витрат ($P_{АВ}$), % до об.; 	$\Pi^P = \frac{ЧВР \times P_{\Pi^P}}{100}$	$P_{\Pi^P} = \frac{\Pi^P}{ЧВР} \times 100$
<ul style="list-style-type: none"> ▶ рівень витрат на збут ($P_{ВЗ}$), % до об.; ▶ рівень прибутку від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (P_{Π^P}), % до об. 	$\Pi^P = \frac{ЧВР \times (P_{ВП} - P_{АВ} - P_{ВЗ})}{100}$	$P_{\Pi^P} = \frac{ВП - АВ - ВЗ}{ЧВР} \times 100$

1	2	3
Прибуток від операційної діяльності підприємства (сума (Π^{OD}) та рівень ($P_{\Pi^{OD}}$))		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ чистий обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (ЧВР), тис. грн; ▶ сума прибутку від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (Π^P), тис. грн; ▶ сума інших операційних доходів (ОД), тис. грн; 	$\Pi^{OD} = \Pi^P + OD - OB$	$P_{\Pi^{OD}} = \frac{\Pi^P + OD - OB}{ЧВР} \times 100$
<ul style="list-style-type: none"> ▶ сума інших операційних витрат (ОВ), тис. грн; ▶ сума валового прибутку (ВП), тис. грн; ▶ сума адміністративних витрат (АВ), тис. грн; ▶ сума витрат на збут (ВЗ), тис. грн 	$\Pi^{OD} = ВП - АВ - ВЗ + ОД - ОВ$	$P_{\Pi^{OD}} = \frac{ВП - АВ - ВЗ + ОД - ОВ}{ЧВР} \times 100$
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування (сума ($\Pi^{ЗдоОП}$))		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ сума прибутку від операційної діяльності (Π^{OD}), тис. грн; ▶ сума доходу від участі в капіталі (ДУК), тис. грн; ▶ сума фінансових доходів (ФД), тис. грн; ▶ сума доходу від іншої звичайної діяльності (ІД), тис. грн; ▶ сума витрат від участі в капіталі (ВУК), тис. грн; ▶ сума фінансових витрат (ФВ), тис. грн; ▶ сума витрат від іншої звичайної діяльності (ІВ), тис. грн 	$\Pi(З)^{ЗдоОП} = \Pi^{OD} + ДУК +$ $+ ФД + ІД - ВУК - ФВ - ІВ$	—

показників витрат за видами діяльності. Показники рентабельності, розраховані даним методом, характеризують ефективність використання коштів у процесі господарської діяльності, а саме скільки підприємство одержує прибутку (ефекту) з кожної гривні, витраченої на здійснення певного виду діяльності. Найпоширенішими з них є рентабельність основної, операційної та звичайної діяльності. На основі витратного підходу розраховується також рентабельність інвестиційних проектів;

– *ресурсні показники рентабельності* розраховуються, якщо необхідно визначити прибутковість виробничих ресурсів або активів (оборотних, необоротних й т.п.) та капіталу підприємства (власного, позикового, основного, оборотного й т.п.). Вони визначаються як відношення прибутку (валового, від основної, операційної та звичайної діяльності до оподатковування, загального або чистого) до середньої величини виробничих ресурсів, активів чи капіталу в цілому або за окремими їх видами. Результати розрахунку показують ефективність діяльності підприємства щодо результативності використання виробничих ресурсів, майна та джерел його утворення в цілому і за окремими їх видами. Іншими словами, відображають величину прибутку в копійках, що припадає на одну гривню вкладених у підприємство коштів. До показників цієї групи належать рентабельність власного, залученого, перманентного і акціонерного капіталу, рентабельність необоротних, оборотних, операційних активів підприємства та чиста рентабельність підприємства, рентабельність трудових і матеріальних ресурсів, основних засобів, тощо;

– *дохідні показники рентабельності* використовуються для оцінки результатів господарської діяльності підприємств й показують величину прибутку, що припадає на одиницю чистої виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Вони визначаються як відношення валового прибутку, прибутку від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), прибутку від операційної, звичайної діяльності або чистого прибутку до чистої виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Серед дохідних показників рентабельності загальноживаними є показники валової рентабельності товарів (продукції, робіт, послуг), рентабельності продажу товарів (продукції, робіт, послуг), рентабельності операційної діяльності і чистої рентабельності господарської діяльності. Недоліком зазначених показників є те, що орієнтують підприємство на реалізацію продукції (товарів, робіт, послуг) з високим рівнем прибутковості, що в умовах дефіцитного ринку стимулює звуження асортиментних позицій, погіршення ступеня задоволення попиту покупців і споживачів.

Оцінку ступеня виконання плану і динаміки рентабельності підприємства здійснюють на підставі методу порівняння шляхом встановлення відхилень фактичних показників рентабельності господарської діяльності підприємства від базового (планового чи попереднього періоду) їх рівня.

У процесі факторного аналізу рентабельності господарської діяльності підприємства з'ясовують причини виявлених відхилень за рахунок зміни чинників першого, другого, третього і т.д. рівня співвідпорядкованості. Як правило, чинниками першого рівня співвідпорядкованості є ті показники, які

покладені в основу розрахунку відповідних показників рентабельності. Чинниками другого, третього і т.д. рівня співвідпорядкованості виступають показники, які формують зміну чинників першого рівня.

У процесі детермінованого факторного аналізу показників рентабельності для кількісної оцінки впливу чинників першого рівня застосовуються прийоми повних ланцюгових підстановок, абсолютних і відносних різниць, інтегральний метод, тощо до факторних моделей рентабельності. Найбільш точні розрахунки отримують на підставі інтегрального методу. Наприклад, розрахунок впливу факторів на зміну рентабельності витрат від операційної діяльності на підставі цього методу здійснюється наступним чином:

$$\Delta P^{OD}_{(\Pi^{OD})} = \frac{(\Pi_1^{OD} - \Pi_0^{OD})}{(B_1^{OD} - B_0)} \times \ln \left| \frac{B_1^{OD}}{B_0^{OD}} \right| \times 100 \quad (2.1)$$

$$\Delta P^{OD}_{(B^{OD})} = \Delta P^{OD} - \Delta P^{OD}_{(\Pi^{OD})} \quad (2.2)$$

$$\Delta P^{OD} = P_1^{OD} - P_0^{OD} = \Delta P^{OD}_{(\Pi^{OD})} + \Delta P^{OD}_{(B^{OD})} \quad (2.3)$$

де $\Delta P^{OD}_{(\Pi^{OD})}$ - зміна рівня рентабельності витрат операційної діяльності за рахунок зміни суми прибутку від операційної діяльності, %;

$\Delta P^{OD}_{(B^{OD})}$ - зміна рівня рентабельності витрат операційної діяльності за рахунок зміни суми витрат від операційної діяльності, %;

$\Delta P_{\Pi^{OD}}$ - загальна зміна рівня рентабельності витрат операційної діяльності підприємства у звітному періоді порівняно з базовим, % ;

P_0^{OD} , P_1^{OD} - базисний (плановий або попереднього звітного періоду) і фактичний звітного періоду рівень витрат операційної діяльності підприємства, %;

Π_0^{OD} , Π_1^{OD} - базисна (планова або попереднього звітного періоду) і фактична звітного періоду сума прибутку від операційної діяльності підприємства, тис. грн;

B_0^{OD} , B_1^{OD} - базисна (планова або попереднього звітного періоду) і фактична звітного періоду сума витрат від операційної діяльності підприємства, тис. грн

В більшості випадків вплив внутрішніх факторів другого, третього і т.д. рівня співвідпорядкованості на зміну рентабельності проявляється опосередковано, через показники, що її визначають. Для кількісної оцінки сили їх впливу доцільно використовувати прийоми повних ланцюгових підстановок і подовжньої участі до факторних моделей рентабельності.

В процесі таких досліджень на підставі прийому повних ланцюгових підстановок визначають зміну рентабельності за рахунок зміни показників прибутку і відповідних видів ресурсів (витрат чи доходу), які були задіяні для отримання цього прибутку, а на підставі прийому подовжньої участі і вже раніш

отриманих результатів факторного аналізу сум прибутку і ресурсів (витрат чи доходу) – вплив елементів, що їх формують – на зміну рівня рентабельності.

За результатами факторного аналізу рентабельності виявляються резерви її підвищення і розробляються заходи щодо їх практичної реалізації. Потенційними можливостями підвищення рентабельності підприємства є: збільшення обсягу чистої виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); збільшення в загальному обсязі виробництва і реалізації питомої ваги продукції (товарів, робіт, послуг) з високим рівнем прибутковості; зниження витратності здійснення управлінської і збутової діяльності; зменшення величини постійних адміністративних витрат і витрат на збут; ліквідування надлишкових, не задіяних в операційній діяльності, господарських ресурсів (в цілому і за окремими їх видами); оптимізація структури господарських ресурсів; підвищення рівня ефективності використання основних засобів і оборотних активів підприємства, тощо.

Питання для самостійного опрацювання

1. Поняття фінансових результатів, та показники, що їх характеризують.
2. Мета і задачі діагностики фінансових результатів і рентабельності підприємства.
3. Характеристика інформаційного забезпечення діагностики фінансових результатів і рентабельності.
4. Методика оцінки ступеня виконання плану і динаміки фінансових результатів і рентабельності підприємства.
5. Чинники, що визначають зміну обсягу валового прибутку та методика кількісної оцінки сили їх впливу.
6. Чинники, що визначають зміну обсягу прибутку від основної діяльності та традиційна методика кількісної оцінки сили їх впливу.
7. Чинники, що визначають зміну обсягу прибутку від основної діяльності та нетрадиційна методика кількісної оцінки сили їх впливу.
8. Чинники, що визначають зміну обсягу прибутку від операційної діяльності та методика кількісної оцінки сили їх впливу.
9. Чинники, що визначають зміну обсягу прибутку від звичайної діяльності до оподаткування та методика кількісної оцінки сили їх впливу.
10. Чинники, що визначають зміну чистого прибутку підприємства та методика кількісної оцінки сили їх впливу.
11. Поняття рентабельності та її характерні особливості.
12. Методичні підходи до обчислення рентабельності та система відповідних показників.
13. Методика факторного аналізу рентабельності підприємства.

Розрахунково-ситуаційні завдання

Завдання 1. На підставі виписки з даних Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) підприємства (табл. 2.2), і додаткової інформації, необхідно:

- 1) визначити валовий прибуток, прибуток від основної, операційної та звичайної діяльності до оподаткування та чистий прибуток підприємства (у діючих і порівняних умовах);
- 2) дослідити динаміку показників прибутку і елементів, що їх формують (за сумою та рівнем).
- 3) за результатами діагностики розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 2.2

Виписка з ф. № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»

(тис. грн.)

Показники	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1750	1698,5
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1550	1528,5
Адміністративні витрати	52	45
Витрати на збут	18,9	20
Інші операційні витрати	26,5	23
Інші фінансові доходи	-	6
Інші доходи	5	-
Фінансові витрати	30	25
Інші витрати	2,5	-
Податок на прибуток від звичайної діяльності	18,8	15,8

Додаткова інформація:

1. У звітному періоді ціни на товари зросли в середньому на 2,0%, а ставки і тарифи на послуги, пов'язані з управлінням підприємством – на 18,3%.

Завдання 2. На підставі виписки з даних Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) підприємства (табл. 2.3), і додаткової інформації, необхідно:

- 1) визначити прибуток від основної та операційної діяльності підприємства (у діючих і порівняних умовах);
- 2) дослідити динаміку показників прибутку і елементів, що їх формують (за сумою та рівнем);
- 3) кількісно оцінити причини зміни прибутку від основної та операційної діяльності підприємства;

4) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 2.3

Виписка з ф. № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»

(тис. грн.)

Показники	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1750	1698,5
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1550	1528,5
Адміністративні витрати	52	45
Витрати на збут	18,9	20
Інші операційні витрати	26,5	23

Додаткова інформація:

1. У звітному періоді ціни на товари зросли в середньому на 2,0%, а ставки і тарифи на послуги, пов'язані з управлінням підприємством – на 18,3%.

Завдання 3. На підставі виписки з даних Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) підприємства (табл. 2.4), і додаткової інформації, необхідно:

1) визначити прибуток від основної діяльності підприємства (у діючих і порівняних умовах);

2) дослідити динаміку показників прибутку і елементів, що його формують (за сумою та рівнем);

3) кількісно оцінити причини зміни прибутку від основної діяльності підприємства (за нетрадиційною методикою);

4) за результатами діагностики розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 2.4

Виписка з ф. № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»

(тис. грн.)

Показники	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1750	1698,5
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1550	1528,5
Адміністративні витрати	52	45
Витрати на збут	18,9	20

Додаткова інформація:

1. У звітному періоді ціни на товари зросли в середньому на 2,0%, а ставки і тарифи на послуги, пов'язані з управлінням підприємством – на 18,3%.

2. Питома вага умовно-змінних адміністративних витрат у минулому періоді склала 15,0%, а у звітному – 10,0%.

3. Питома вага умовно-постійних витрат на збут у минулому періоді склала 10,0%, а у звітному – 7,0%.

Завдання 4. На підставі виписки з даних Звіту про фінансові результати підприємства (таблиця 1), і додаткової інформації, необхідно:

1) визначити прибуток від основної діяльності підприємства та рентабельність господарських ресурсів, що приймають участь у його формуванні;

2) дослідити динаміку обчислених показників і елементів, що їх формують (за сумою та рівнем);

3) кількісно оцінити причини зміни рентабельності господарських ресурсів, що використовуються в процесі основної діяльності підприємства;

4) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 2.5

Виписка з ф. № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»

(тис. грн.)

Показники	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1715,7	1698,5
Валовий прибуток	196,1	170,0
Адміністративні витрати	44,0	45,0
Витрати на збут	18,9	20,0

Додаткова інформація:

1. Сума основних засобів підприємства станом на початок року складає: на 01.01.0А - 301,5 тис. грн., на 01.01.0Б – 322,0 тис. грн., на 01.01.0В – 343,5 тис. грн.

2. Розмір оборотних активів підприємства станом на початок року складає: на 01.01.0А – 354,1 тис. грн., на 01.01.0Б – 367,0 тис. грн., на 01.01.0В – 550,6 тис. грн.

Завдання 5. На підставі додаткової інформації та даних Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) і Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведених у додатку А, необхідно:

1) дослідити динаміку показників фінансових результатів підприємства у діючих і порівнянних умовах (за сумою та рівнем);

2) кількісно оцінити вплив чинників на зміну показника валового прибутку (у діючих і порівнянних умовах);

3) визначити чинники, що впливають на формування показника прибутку від основної діяльності, і за допомогою традиційної та нетрадиційної методики факторного аналізу фінансових результатів кількісно виміряти їх вплив (у діючих і порівнянних умовах);

4) з'ясувати причини зміни показника прибутку від операційної діяльності та кількісно оцінити їх вплив у діючих і порівнянних умовах, застосовуючи традиційну методика факторного аналізу фінансових результатів;

5) за результатами діагностики фінансових результатів а зробити висновки щодо підвищення прибутку ТОВ «Стома».

Додаткова інформація.

1. У звітному році порівняно з минулим ціни на сировину і товари збільшилися в середньому на 5,0 %, ставки і тарифи на послуги, пов'язані з організацією процесу управління підприємством – на 1,5 %, і на 2,3 % – ставки і тарифи на послуги, пов'язані з реалізацією товарів (продукції, робіт, послуг).

2. Питома вага умовно-змінних адміністративних витрат у минулому році склала 10 %, а у звітному – 15%.

3. Питома вага умовно-постійних витрат на збут у минулому році склала 10%, а у звітному – 8%.

Завдання 6. На підставі даних Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) і Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведених у додатку А, необхідно:

1) використовуючи доходний метод, обчислити валову рентабельність і рентабельність продаж, рентабельність доходу від операційної та звичайної діяльності, чисту рентабельність господарювання (у минулому й звітному періодах);

2) дослідити динаміку показників рентабельності, обчислених доходним методом;

3) з'ясувати причини зміни показників рентабельності, і кількісно виміряти їх вплив;

4) за результатами аналізу рентабельності підприємства зробити висновки щодо підвищення рівня ефективності його господарювання.

Завдання 7. На підставі даних Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) і Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведених у додатку А, необхідно:

1) використовуючи витратний метод, обчислити рентабельність торгово-виробничої, основної, операційної та звичайної діяльності (у минулому й звітному періодах);

2) дослідити динаміку показників рентабельності, обчислених витратним методом;

3) з'ясувати причини зміни показників рентабельності і, і кількісно виміряти їх вплив;

4) за результатами аналізу рентабельності підприємства зробити висновки щодо підвищення рівня ефективності його господарювання.

Завдання 8. На підставі даних Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) і Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведених у додатку А, необхідно:

- 1) використовуючи ресурсний метод, обчислити чисту і загальну рентабельність господарських ресурсів (активів), власного і акціонерного капіталу, оборотних і необоротних активів, які беруть участь у процесі основної, операційної та звичайної діяльності (у минулому і звітному періодах);
- 2) дослідити динаміку показників рентабельності, обчислених ресурсним методом;
- 3) з'ясувати причини зміни показників рентабельності, і кількісно виміряти їх вплив;
- 4) за результатами аналізу рентабельності підприємства зробити висновки щодо підвищення рівня ефективності його господарювання.

Завдання 9. На підставі даних ТОВ «Глорія», наведених у табл. 2.6, необхідно:

- 1) оцінити діяльність підприємства з виконання плану обсягів реалізації та валового прибутку;
- 2) визначити чинники та їх вплив на зміну суми та рівня валового прибутку;
- 3) визначити резерви зростання суми прибутку по підприємству;
- 4) зробити висновки.

Таблиця 2.6

Інформація про обсяги виробництва і витрати ТОВ «Глорія»
у розрізі видів продукції

№ з/п	Продукція	Обсяг реалізації, тис. од.		Оптова ціна реалізації однієї одиниці продукції, грн		Собівартість виробництва однієї одиниці продукції, грн	
		План	Факт	План	Факт	План	Факт
1	А	57,0	48,5	15,0	15,2	14,0	14,5
2	В	56,0	58,0	16,0	16,1	15,0	15,2
3	С	27,0	32,5	17,0	17,4	15,7	15,6
	Разом	140,0	139,0	-	-	-	-

Розв'язок типових завдань

Завдання 1. На підставі виписки зі Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) ТОВ «Аліса» за рік, що наведена у табл. 2.7, та додаткової інформації, необхідно:

1) визначити валовий прибуток, прибуток від основної, операційної діяльності, прибуток до оподаткування та чистий прибуток підприємства у діючих і порівнянних умовах;

2) розрахувати рівні показників прибутку (валового, від основної та операційної діяльності) та елементів витрат, що їх формують (собівартості, адміністративних витрат, витрат на збут) за обидва періоди у діючих і порівнянних умовах;

3) дослідити динаміку показників прибутку та елементів, що їх формують (за сумою та рівнем) у діючих і порівнянних умовах;

4) зробити висновки.

Таблиця 2.7

Виписка зі Звіту про фінансові результати
(Звіту про сукупний дохід) ТОВ «Аліса»

(тис. грн)

Показник	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1750	1698,5
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1550)	(1528,5)
Адміністративні витрати	2130	(52)	(45)
Витрати на збут	2150	(18,9)	(20)
Інші операційні витрати	2180	(26,5)	(23)
Інші фінансові доходи	2220	–	6
Інші доходи	2240	5	–
Фінансові витрати	2250	(30)	(25)
Інші витрати	2255	(2,5)	–
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(18,8)	(15,8)

Додаткова інформація.

У звітному періоді ціни на продукцію підприємства зросли в середньому на 2,0%, а ставки і тарифи на послуги, пов'язані з управлінням підприємством – на 18,3%.

Розв'язок завдання

1) За даними ТОВ «Аліса» (табл. 3.2) у діючих умовах:

– валовий прибуток (ВП) складає:

– за минулий рік: $ВП_0 = 1698,5 - 1528,5 = 170,0$ тис. грн;

– за звітний рік: $ВП_1 = 1750,0 - 1550,0 = 200,0$ тис. грн.

– прибуток від основної діяльності (від реалізації продукції) (Π^P)

дорівнює:

- за минулий рік: $\Pi_0^P = 170,0 - 45,0 - 20,0 = 105,0$ тис. грн;
- за звітний рік: $\Pi_1^P = 200,0 - 52,0 - 18,9 = 129,1$ тис. грн,
- прибуток від операційної діяльності ($\Pi^{0Д}$) складає:
 - за минулий рік: $\Pi_0^{0Д} = 105,0 - 23,0 = 82,0$ тис. грн;
 - за звітний рік: $\Pi_1^{0Д} = 129,1 - 26,5 = 102,6$ тис. грн,
- прибуток до оподаткування ($\Pi^{3Ддо0П}$) дорівнює:
 - за минулий рік: $\Pi_0^{3Ддо0П} = 82,0 + 6,0 - 25,0 = 63,3$ тис. грн;
 - за звітний рік: $\Pi_1^{3Ддо0П} = 102,6 + 5,0 - 30,0 - 2,5 = 75,1$ тис. грн,
- чистий прибуток підприємства (ЧП) складає:
 - за минулий рік: $\text{ЧП}_0 = 63,3 - 15,8 = 47,2$ тис. грн;
 - за звітний рік: $\text{ЧП}_1 = 75,1 - 18,8 = 56,3$ тис. грн.

Для визначення показників прибутку звітного року у порівнянних умовах попередньо слід розрахувати у порівнянних умовах доходи і витрати, що їх формують в частині основної діяльності, тобто чисту виручку від реалізації та собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) та адміністративні витрати у порівнянних умовах. Ці показники обчислюються співвідношенням їх фактичних значень у діючих умовах та середнього індексу зміни цін (для собівартості та чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг) або ставок і тарифів (для адміністративних витрат).

Оскільки за звітний період (за додатковими даними) ціни на продукцію підприємства зросли в середньому на 2,0%, то індекс цін складає 1,02 рази $((100+2):100)$, а індекс зміни ставок і тарифів на утримання апарату управління підприємства – 1,183 рази $((100+2):100)$.

За даними ТОВ «Аліса» (табл. 2.7) фактична у порівнянних умовах:

- чиста виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) складає 1715,7 тис. грн $(1750,0:1,02)$;
- собівартість від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) дорівнює 1519,6 тис. грн $(1550,0:1,02)$;
- сума адміністративних витрат складає 44,0 тис. грн $(52,0:1,183)$.

Відтак, за звітний рік фактичний у порівнянних умовах розмір прибутку ТОВ «Аліса» (у розрізі його видів) складає:

- валовий прибуток: $1715,7 - 1519,6 = 196,1$ тис. грн;
- прибуток від основної діяльності (від реалізації продукції): $196,1 - 44,0 - 18,9 = 133,2$ тис. грн;
- прибуток від операційної діяльності: $133,2 - 26,5 = 106,7$ тис. грн;
- прибуток до оподаткування: $106,7 + 5,0 - 30,0 - 2,5 = 79,2$ тис. грн;
- чистий прибуток: $79,2 - 18,8 = 60,4$ тис. грн.

2) Рівні показників прибутку за видами діяльності визначаються як співвідношення їх суми з обсягом реалізації. За даними ТОВ «Аліса» і попередньо зроблених розрахунків рівень валового прибутку дорівнює:

- у минулому році: $170,0/1698,5 \times 100 = 10,01\%$ до обороту;
- у звітному році:
 - у діючих умовах: $200,0/1750,0 \times 100 = 11,43\%$ до обороту;

– у порівнянних умовах: $196,1/1715,7 \times 100 = 11,43\%$ до обороту.

Аналогічним чином визначаються рівні прибутку від основної та операційної діяльності, а також рівні собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), адміністративних витрат та витрат на збут.

3) Динаміка показників прибутку та елементів, що їх формують (за сумою та рівнем) досліджується на підставі аналітичних показників динаміки – абсолютного приросту та темпу росту, які визначаються за даними у діючих і порівнянних умовах.

Абсолютний приріст обчислюється різницею між фактичними даними за звітний і минулий періоди (у діючих і порівнянних умовах), а темп росту – їх співвідношенням, і виражається у відсотках.

Техніка і результати оцінки динаміки показників фінансових результатів ТОВ «Аліса» наведені у табл. 2.8.

4) Аналіз динаміки показників фінансових результатів ТОВ «Аліса» дозволяє зробити висновок про те, що у звітному році порівняно з минулим як у діючих так і у порівнянних умовах спостерігається збільшення валового прибутку (на 30,0 тис. грн або 17,6% та 26,1 тис. грн або 15,3% відповідно), прибутку від реалізації (на 24,1 тис. грн або 23,0% та 28,2 тис. грн або 26,9%), прибутку від операційної діяльності (на 20,6 тис. грн або 25,1% та 24,7 тис. грн або 30,1%), прибутку до оподаткування (на 12,1 тис. грн або 19,2% та 16,2 тис. грн або 25,7%) та чистого прибутку (на 9,1 тис. грн або 19,3% та 13,2 тис. грн або 28,0% відповідно).

Як позитивний момент у діяльності підприємства слід відзначити зменшення порівняно з минулим роком фактичного у порівнянних умовах рівня собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 1,42% до обороту або 1,6%, адміністративних витрат – на 0,09 % до обороту або 3,3%, витрат на збут – на 0,08 % до обороту або 6,4%, а також зростання рівня валового прибутку на 1,42% до обороту або 14,2%.

На перспективу керівництву підприємства слід дотримуватися обраної політики управління прибутком.

Завдання 2. На підставі виписки зі Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) ТОВ «Троя» за рік, що наведена у табл. 2.9, та додаткової інформації, необхідно:

1) прибуток від основної діяльності підприємства (прибуток від реалізації) та рентабельність господарських ресурсів, що приймають участь у його формуванні, за обидва періоди;

2) розрахувати рівень прибутку від реалізації підприємства за обидва періоди;

3) дослідити динаміку наведених та обчислених показників і елементів, що їх формують;

4) кількісно оцінити зміни відносно минулого року суми фактичного прибутку від реалізації за рахунок зміни обсягу чистої виручки та рівня прибутку від реалізації продукції підприємства;

Таблиця 2.8

Аналіз динаміки показників фінансових результатів ТОВ «Аліса» (за сумою та рівнем)

Показник	Одиниця виміру	Минулий рік	Звітний рік у діючих умовах	Індекс цін, ставок і тарифів	Звітний рік у порівнянних умовах	Абсолютне відхилення		Темп росту	
						У діючих умовах	У порівнянних умовах	У діючих умовах	У порівнянних умовах
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн	1698,5	1750	1,02	1715,7	51,5	17,2	103,0	101,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн	1528,5	1550	1,02	1519,6	21,5	-8,9	101,4	99,4
Рівень собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	% до обороту	89,99	88,57	–	88,57	-1,42	-1,42	98,4	98,4
Валовий прибуток	тис. грн	170,0	200,0	1,02	196,1	30	26,1	117,6	115,3
Рівень валового прибутку	% до обороту	10,01	11,43	–	11,43	1,42	1,42	114,2	114,2
Адміністративні витрати	тис. грн	45,0	52	1,183	44,0	7	-1,0	115,6	97,7
Рівень адміністративних витрат	% до обороту	2,65	2,97	–	2,56	0,32	-0,09	112,2	96,7
Витрати на збут	тис. грн	20,0	18,9	–	18,9	-1,1	-1,1	94,5	94,5
Рівень витрат на збут	% до обороту	1,18	1,08	–	1,10	-0,10	-0,08	91,7	93,6
Прибуток від реалізації	тис. грн	105,0	129,1	–	133,2	24,1	28,2	123,0	126,9
Рівень прибутку від реалізації	% до обороту	6,18	7,38	–	7,76	1,20	1,58	119,3	125,6
Інші операційні витрати	тис. грн	23,0	26,5	–	26,5	3,5	3,5	115,2	115,2
Прибуток від операційної діяльності	тис. грн	82,0	102,6	–	106,7	20,6	24,7	125,1	130,1
Інші фінансові доходи	тис. грн	6,0	–	–	-	-6	-6,0	–	–
Інші доходи	тис. грн	–	5,0	–	5,0	5	5,0	–	–
Фінансові витрати	тис. грн	25,0	30,0	–	30,0	5	5,0	120,0	120,0
Інші витрати	тис. грн	–	2,5	–	2,5	2,5	2,5	–	–
Прибуток до оподаткування	тис. грн	63,0	75,1	–	79,2	12,1	16,2	119,2	125,7
Витрати з податку на прибуток	тис. грн	15,8	18,8	–	18,8	3	3,0	119,0	119,0
Чистий прибуток	тис. грн	47,2	56,3	–	60,4	9,1	13,2	119,3	128,0

5) кількісно оцінити причини зміни відносно минулого року фактичної рентабельності господарських ресурсів, що використовуються в процесі основної діяльності підприємства;

б) зробити висновки.

Таблиця 2.9

Виписка зі Звіту про фінансові результати
(Звіту про сукупний дохід) ТОВ «Троя» за рік

(тис. грн)

Показник	Код рядка	За звітний період	За попередній період
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	1715,7	1698,5
Валовий прибуток	2090	196,1	170,0
Адміністративні витрати	2130	(44,0)	(45,0)
Витрати на збут	2150	(18,9)	(20,0)

Додаткова інформація.

1. Сума основних засобів підприємства станом на початок року складає: на 01.01.0А - 301,5 тис. грн, на 01.01.0Б - 322,0 тис. грн, на 01.01.0В - 343,5 тис. грн.

2. Розмір оборотних активів підприємства станом на початок року складає: на 01.01.0А - 354,1 тис. грн, на 01.01.0Б - 367,0 тис. грн, на 01.01.0В - 550,6 тис. грн.

Розв'язок завдання

1) За даними ТОВ «Троя» (табл. 2.9) прибуток від реалізації (P^P) складає:

– за минулий рік: $P_0^P = 170,0 - 45,0 - 20,0 = 105,0$ тис. грн;

– за звітний рік: $P_1^P = 196,1 - 44,0 - 18,9 = 133,2$ тис. грн.

Рентабельність господарських ресурсів, що беруть участь у формуванні прибутку від реалізації, обчислюється як виражене у відсотках співвідношення суми отриманого прибутку та середньої величини задіяних господарських ресурсів, а саме – основних засобів та оборотних активів.

За додатковими даними:

– середня величина основних засобів ($\overline{OЗ}$) складає:

– у минулому році: $\overline{OЗ}_0 = (301,5 + 322,0)/2 = 311,8$ тис. грн;

– у звітному році: $\overline{OЗ}_1 = (322,0 + 343,5)/2 = 332,8$ тис. грн;

– середня величина оборотних активів ($\overline{OА}$) дорівнює:

– у минулому році: $\overline{OА}_0 = (351,1 + 367,0)/2 = 360,6$ тис. грн;

– у звітному році: $\overline{OА}_1 = (367,0 + 550,6)/2 = 458,8$ тис. грн.

Отже, середня величина господарських ресурсів ($\overline{ГР}$) складає:

– у минулому році: $\overline{ГР}_0 = 311,8 + 360,6 = 672,4$ тис. грн;

– у звітному році: $\overline{ГР}_1 = 332,8 + 458,8 = 791,6$ тис. грн.

Таким чином, рентабельність господарських ресурсів ТОВ «Троя» ($P_{ГР}$) дорівнює:

- у минулому році: $P_{ГР_0} = 105,0/672,4 \times 100 = 15,62\%$;
- у минулому році: $P_{ГР_1} = 133,2/791,6 \times 100 = 16,83\%$.

2) За даними ТОВ «Троя» (табл. 2.9) рівень прибутку від реалізації складає:

- у минулому році: $105,0/1698,5 \times 100 = 6,18\%$ до обороту;
- у звітному році: $133,2/1715,7 \times 100 = 7,76\%$ до обороту.

3) Динаміка показників рентабельності господарських ресурсів та прибутку від реалізації продукції підприємства у розрізі елементів, що їх формують, досліджується на підставі аналітичних показників динаміки – абсолютного приросту та темпу росту. Абсолютний приріст обчислюється різницею між фактичними даними за звітний і минулий періоди, а темп росту – їх співвідношенням, і виражається у відсотках.

Техніка та результати оцінки динаміки прибутку від реалізації продукції та рентабельності господарських ресурсів ТОВ «Троя» у розрізі елементів, що їх формують, наведені у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Аналіз динаміки показників прибутку від основної діяльності та рентабельності господарських ресурсів підприємства

Показник	Одиниця виміру	Минулий рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення	Темп росту, %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн	1698,5	1715,7	17,2	101,0
Валовий прибуток	тис. грн	170	196,1	26,1	115,3
Адміністративні витрати	тис. грн	45	44,0	-1,0	97,7
Витрати на збут	тис. грн	20	18,9	-1,1	94,5
Прибуток від реалізації	тис. грн.	105	133,2	28,2	126,9
Рівень прибутку від реалізації	% до обороту	6,18	7,76	1,58	125,6
Середня величина основних засобів	тис. грн	311,8	332,8	21,00	106,7
Середня величина оборотних активів	тис. грн	360,6	458,8	98,20	127,2
Середня величина господарських ресурсів підприємства	тис. грн	672,4	791,6	119,20	117,7
Рентабельність господарських ресурсів підприємства	%	15,62	16,83	1,21	107,8

4) Для кількісної оцінки впливу на зміну прибутку від реалізації продукції підприємства (Π^P) чинників зміни обсягу чистої виручки від реалізації продукції ($ЧВР$) та рівня прибутку від реалізації продукції (P_{Π^P}) доцільно використовувати прийом абсолютних різниць до факторної моделі прибутку від реалізації, що виражається формулою:

$$\Pi^P = \frac{ЧВР \times P_{\Pi^P}}{100}$$

За даними ТОВ «Троя» (табл. 2.10) зміна прибутку від реалізації ($\Delta\Pi^P$) складає:

– під впливом зміни обсягу чистої виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

$$\begin{aligned} \Delta\Pi_{(ЧВР)}^P &= \frac{1}{2} \times (ЧВР_1 - ЧВР_0) \times (P_{\Pi_1^P} + P_{\Pi_0^P}) : 100 = \\ &= 1/2 \times (1715,7 - 1698,5) \times (7,76 + 6,18) / 100 = 1,1 \text{ тис. грн,} \end{aligned}$$

– під впливом зміни рівня прибутку від реалізації:

$$\begin{aligned} \Delta\Pi_{(P_{\Pi^P})}^P &= \frac{1}{2} \times (P_{\Pi_1^P} - P_{\Pi_0^P}) \times (ЧВР_1 + ЧВР_0) : 100 = \\ &= 1/2 \times (7,76 - 6,18) \times (1715,7 + 1698,5) / 100 = 27,1 \text{ тис. грн.} \end{aligned}$$

Наведені розрахунки свідчать, що загальна зміна прибутку від реалізації ($\Delta\Pi^P$) дорівнює 28,2 тис. грн (133,2-105,0), що співпадає з сумою часткового впливу включених до моделі чинників

$$\Delta\Pi^P = \Pi_1^P - \Pi_0^P = \Delta\Pi_{(ЧВР)}^P + \Delta\Pi_{(P_{\Pi^P})}^P = 1,1 + 27,1 = 28,2 \text{ тис. грн.}$$

5) На зміну відносно минулого року фактичної рентабельності господарських ресурсів підприємства впливають чинники, пов'язані зі зміною прибутку від реалізації (Π^P) та середньої величини наявних господарських ресурсів підприємства ($\overline{ГР}$). Для кількісної оцінки сили їх впливу доцільно використовувати інтегральний метод до факторної моделі рентабельності господарських ресурсів ($R_{ГР}$), що виражається формулою:

$$R_{ГР} = \frac{\Pi^P}{\overline{ГР}} \times 100$$

За даними ТОВ «Троя» (табл. 2.10) зміна рентабельності господарських ресурсів ($\Delta R_{ГР}$), складає:

– під впливом зміни прибутку від реалізації (ΔP^P):

$$\Delta P_{\text{ГР}_{\Delta P^P}} = \frac{\Delta P^P}{\Delta \overline{\text{ГР}}} \times \ln \left| \frac{\overline{\text{ГР}}_1}{\overline{\text{ГР}}_0} \right| = \frac{28,2}{119,2} \times \ln \left| \frac{791,6}{672,4} \right| \times 100 = 3,86 \%$$

– під впливом зміни середньої величини господарських ресурсів підприємства ($\Delta \overline{\text{ГР}}$):

$$\Delta P_{\text{ГР}_{\Delta \overline{\text{ГР}}}} = \Delta P_{\text{ГР}} - \Delta P_{\text{ГР}_{\Delta P^P}} = 1,21 - 3,86 = -2,65\%$$

Наведені розрахунки свідчать, що загальна зміна рентабельності господарських ресурсів ($\Delta P_{\text{ГР}}$), дорівнює 1,21% (16,83-15,62), що співпадає з сумою часткового впливу включених до моделі чинників

$$(\Delta P_{\text{ГР}} = \Delta P_{\text{ГР}_{\Delta P^P}} + \Delta P_{\text{ГР}_{\Delta \overline{\text{ГР}}}} = 3,8 + (-2,65) = 1,21\%$$

б) Оцінка динаміки прибутку від реалізації та рентабельності господарських ресурсів підприємства, а також чинників, що їх формують, дозволяє зробити висновок про те, що у звітному році порівняно з минулим на підприємстві спостерігається зростання чистого доходу від реалізації продукції (на 17,2 тис. грн або 1,0%), валового прибутку (на 26,1 тис. грн або 15,3%), прибутку від реалізації (на 28,2 тис. грн або 26,9%), наявних господарських ресурсів (на 119,2 тис. грн або 17,7%) та їх рентабельності (на 1,21 коп у розрахунку на одну гривню або 7,8%).

Позитивним моментом у діяльності підприємства слід визнати скорочення адміністративних витрат (на 1,0 тис. грн або 2,3%) та витрат на збут (на 1,1 тис. грн або 5,4%).

96,0% ($27,1 \div 28,2 \times 100$) приросту суми прибутку від реалізації забезпечені збільшенням рівня прибутку, а 4,0% ($1,1 \div 28,2 \times 100$) – зростанням обсягу чистої виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Так, підвищення рентабельності продаж (рівня прибутку від реалізації) на 1,58% до обороту зумовило збільшення прибутку від реалізації на 27,1 тис. грн, а збільшення обсягу реалізації продукції на 17,2 тис. грн збільшило суму прибутку від реалізації на 1,1 тис. грн.

Збільшення прибутку від реалізації продукції спричинило позитивний вплив на зміну рентабельності господарських ресурсів підприємства. За рахунок цього чинника рентабельність зросла на 3,86%. У той же час збільшення розміру наявних господарських ресурсів підприємства на 119,2 тис. грн. зумовило зменшення рентабельності на 2,65%.

На перспективу підприємству слід розробити заходи щодо забезпечення раціонального використання оборотних активів та підвищення ефективності використання основних засобів.

ТЕМА 3. ДІАГНОСТИКА МАЙНА ТА КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Мета вивчення теми – оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками діагностики майна та капіталу підприємства.

Знання та навички:

- попередньої оцінки фінансово-майнового потенціалу підприємства;
- оцінки динаміки складу і структури майна підприємства та джерел його утворення підприємства;
- оцінки наявності та раціональності розміщення капіталу в активах підприємства;
- оцінки забезпеченості підприємства активами та ефективності їх використання;
- оптимізації структури активів і капіталу із залученням механізму фінансового левериджу;
- визначення запасу фінансової стійкості підприємства;
- обґрунтування управлінських рішень з покращення складу та структури активів і капіталу підприємства.

Теоретико-методичні положення теми

Основною метою діагностики активів і капіталу є виявлення змін у складі і структурі майна підприємства і джерел його утворення.

Визначити зміни у фінансово-майновому потенціалі підприємства можливо за допомогою методів горизонтального (часового) і вертикального (структурного) аналізу балансу. Спростити роботу з проведення горизонтального і вертикального аналізу балансу і водночас отримати найбільш повну і глибоку інформацію про зміни у складі майна підприємства і джерел його утворення можна за допомогою агрегованого аналітичного балансу. Основною умовою його побудови є попереднє укрупнення статей активу і пасиву балансу у економічно однорідні групи (табл. 3.1).

Аналізуючи склад коштів підприємства за місцем їх вкладення та джерелами утворення, вивчають структуру активів і пасивів підприємства, порівнюють їх рівень звітного та минулого періодів, з розрахунковими даними. Найбільш загальною структурою активів характеризує коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів (коефіцієнт мобільності), а структуру пасивів - коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів (коефіцієнт фінансового ризику).

Таблиця 3.1

Групування статей активу і пасиву балансу при складанні агрегованого аналітичного балансу

А к т и в			П а с и в		
Групи за активом балансу		Код рядка	Групи за пасивом балансу		Код рядка
1	Майно усього, у т.ч.:	1300	1	Джерела формування майна усього, у т.ч.	1900
1.1	Необоротні активи	1085	1.1	Власні і прирівняні до них джерела фінансування	1495, 1520, 1525, 1665
1.2	Оборотні активи всього, т.ч.:	1195	1.2	Залучений капітал	1500-1515, 1600-1660, 1690
1.2.1	Матеріальні оборотні активи	1100, 1110, 1190	1.2.1	Довгострокові кредити та позики	1500-1515
1.2.2	Дебіторська заборгованість	1125-1155	1.2.2	Короткострокові кредити та позики	1600
1.2.3	Грошові кошти та короткострокові фінансові інвестиції	1160, 1165	1.2.3	Поточні зобов'язання (кредиторська заборгованість) і забезпечення	1610-1660, 1690
1.2.4	Витрати майбутніх періодів	1170	1.3	Зобов'язання, пов'язанні з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700
1.3	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200			

Коефіцієнт мобільності активів (співвідношення оборотних і необоротних активів) свідчить про те, скільки гривень, вкладених в оборотні активи припадає на 1 гривню вкладень в необоротні активи, і обчислюється за формулою:

$$K_M = \frac{OA}{HA} = \frac{\text{ряд.1195ф.№1}}{\text{ряд.1095ф.№1} + \text{ряд.1200ф.№1}} \quad (3.1)$$

де K_M - коефіцієнт мобільності активів, коеф.;

OA - оборотні активи підприємства, тис. грн;

HA - необоротні активи підприємства, тис. грн

Чим нижче значення коефіцієнта, тим більш ресурсомістке дане підприємство, вище виробничий ризик.

Після загальної оцінки динаміки складу і структури активів і пасивів підприємства необхідно детально оцінити майновий і фінансовий потенціал підприємства, стан, рух і причини зміни кожного виду майна і джерел його утворення.

Майновий потенціал підприємства характеризується розміром, складом і станом активів, якими володіє і розпоряджається підприємство. Складовими майнового потенціалу є *необоротні і оборотні активи* підприємства (в цілому і за окремими їх видами). В процесі діагностики оцінюється динаміка їх складу і структури на підставі горизонтального і вертикального аналізу та з'ясовуються причини зміни. Далі детальніше вивчають окремі види необоротних і оборотних активів.

Найсуттєвішою складовою майнового потенціалу підприємства є основні засоби. Аналіз майнового потенціалу підприємства в частині основних засобів поглиблюється обчисленням і дослідженням динаміки показників ефективності їх використання – фондівіддачі, фондомісткості і фондорентабельності. Для якісної характеристики основних засобів під час оцінки майнового потенціалу підприємства використовуються показники, наведені в табл. 3.2. Підвищення значень показників фондівіддачі і фондорентабельності свідчить про підвищення рівня ділової активності і рентабельності підприємства, раціональне і результативне використання матеріально-технічної бази задля досягнення мети.

В процесі подальшого аналізу вивчають динаміку складу і структури нематеріальних активів, інвестиційного портфеля, дебіторської заборгованості довгострокового характеру і інших необоротних активів. Слід зазначити, що детальний аналіз проводиться за даними форми № 5 за допомогою методів горизонтального і вертикального аналізу балансу.

Наступним напрямком аналізу майнового потенціалу підприємства є аналіз наявності оборотних активів (в цілому і за окремими їх видами, а саме – матеріальні оборотні, дебіторська заборгованість, грошові кошти), раціональності розміщення капіталу в них й ефективності використання цих активів.

Великий вплив на фінансовий стан і результати господарювання підприємства справляє стан матеріальних оборотних активів до складу яких входять виробничі запаси, готова продукція, товари і незавершене виробництво. Для характеристики *перебування капіталу в матеріальних оборотних активах* і оптимальності їх структури застосовуються наступні показники:

- період перебування капіталу у виробничих запасах (сировини і матеріалів);
- період перебування капіталу в готовій продукції ;
- період перебування капіталу в товарних запасах;
- період перебування капіталу в незавершеному виробництві;
- коефіцієнт накопичення ($K_{нак}$).

Таблиця 3.2

Система показників для якісної характеристики основних засобів в рамках оцінки майнового потенціалу підприємства

№ з/п	Назва показника	Алгоритм розрахунку	Умовні позначення	Характеристика
1	2	3	4	5
1.	питома вага активної частини основних засобів у загальній їх наявності на підприємстві ($D_{OЗ^{акт}}$)	$D_{OЗ^{акт}} = \frac{OЗ^{акт}}{OЗ} \times 100$	$OЗ^{акт}$ - вартість активної частини основних засобів підприємства (за даними форми № 5 на початок чи кінець періоду, чи в середньому за досліджуваний період), тис. грн; $OЗ$ - вартість основних засобів підприємства (за даними форми № 5 на початок чи кінець періоду, чи в середньому за досліджуваний період), тис. грн	Характеризує частку активних основних засобів (машин, обладнання та транспортних засобів) у загальній їх наявності на підприємстві. Зростання цього показника в динаміці розцінюється як сприятлива тенденція
2.	коефіцієнт зносу основних засобів ($K_{зн}$)	$K_{зн} = \frac{З^{OЗ}}{OЗ^{перв}} \times 100$	$З^{OЗ}$ - накопичена сума зносу основних засобів підприємства (за даними балансу на початок чи кінець періоду, <i>ряд. 1012</i>), тис. грн; $OЗ^{перв}$ - первісна вартість основних засобів підприємства (за даними балансу на початок чи кінець періоду, <i>ряд. 1011</i>), тис. грн	Характеризує частку вартості основних засобів, списану на витрати в попередніх періодах

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4	5
3.	коефіцієнт придатності основних засобів ($K_{прид}$)	$K_{прид} = \frac{OЗ^{зал}}{OЗ^{перв}} \times 100$ <p style="text-align: center;">або</p> $K_{прид} = 100 - K_{зн}$	$OЗ^{зал}$ - залишкова вартість основних засобів підприємства (за даними балансу на початок чи кінець періоду, <i>ряд. 1010</i>), тис. грн; $OЗ^{перв}$ - первісна вартість основних засобів підприємства (за даними балансу на початок чи кінець періоду, <i>ряд. 1011</i>), тис. грн	Свідчить про ступінь корисності об'єктів основних засобів для торгово-виробничого процесу. Збільшення відображає поліпшення стану матеріально-технічної бази підприємства
4.	коефіцієнт оновлення основних засобів ($K_{оновл}$)	$K_{оновл} = \frac{OЗ^{над}}{OЗ_{к.п.}} \times 100$	$OЗ^{над}$ - вартість основних засобів, які надійшли у звітному періоді на підприємство (за даними форми № 5), тис. грн; $OЗ_{к.п.}$ - вартість основних засобів підприємства на кінець періоду (за даними форми № 5), тис. грн	Показує, яку частину від основних засобів, що є на кінець періоду, складають нові основні засоби. Збільшення показника свідчить про високий рівень оновленості матеріально-технічної бази підприємства
5.	коефіцієнт вибуття основних засобів ($K_{виб}$)	$K_{виб} = \frac{OЗ^{виб}}{OЗ_{п.п.}} \times 100$	$OЗ^{виб}$ - вартість основних засобів, які вибули у звітному періоді з підприємства (за даними форми № 5), тис. грн; $OЗ_{п.п.}$ - вартість основних засобів підприємства на початок періоду (за даними форми № 5), тис. грн	Показує, яка частина основних засобів, з якими підприємство почало діяльність у звітному періоді, вибула внаслідок ветхості або з інших причин

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4	5
6.	індекс постійного активу ($I_{n.a.}$)	$I_{n.a.} = \frac{НА}{ВК} \times 100$	<p>$НА$ - вартість необоротних активів підприємства (за даними форми № 1 <i>ряд.</i> 1095), тис. грн;</p> <p>$ВК$ - вартість власного капіталу підприємства (за даними форми № 1 <i>ряд.</i> 1495), тис. грн</p>	Показує частку основних засобів і необоротних активів у джерелах власних засобів фінансування господарських ресурсів підприємства
7.	коефіцієнт реальної вартості майна підприємства (K_{PBM})	$K_{PBM} = \frac{НА^{зал} + ОЗ^{зал} + ВЗ + НВЗ}{ВБ} \times 100$	<p>$ОЗ^{зал}$, $НА^{зал}$ - залишкова вартість основних засобів та нематеріальних активів підприємства (за даними балансу на початок чи кінець періоду, <i>ряд.</i> 1010, <i>ряд.</i> 1000 відповідно), тис. грн;</p> <p>$ВЗ$ - вартість виробничих запасів (за даними балансу на початок чи кінець періоду, <i>ряд.</i> 1101), тис. грн;</p> <p>$НВЗ$ - вартість незавершеного виробництва (за даними балансу на початок чи кінець періоду, <i>ряд.</i> 1102), тис. грн;</p> <p>$ВБ$ - валюта балансу (за даними балансу на початок чи кінець періоду, <i>ряд.</i> 1300), тис. грн</p>	Визначає рівень виробничого потенціалу підприємства, забезпеченість виробничого процесу засобами виробництва. Якщо значення цього показника нижче 0,5, це має насторожити підприємство

Коефіцієнтом накопичення ($K_{нак}$) характеризує оптимальність структури матеріальних оборотних активів і визначається за формулою :

$$K_{нак} = \frac{BЗ + НВ}{ГП + Т} \quad (3.2)$$

- де $BЗ$ - вартість виробничих запасів підприємства, тис. грн;
 $НВ$ - вартість незавершеного виробництва підприємства, тис. грн;
 $ГП$ - вартість готової продукції підприємства, тис. грн;
 $Т$ - вартість товарів підприємства, тис. грн

Цей коефіцієнт характеризує рівень мобільності запасів і при оптимальному варіанті він має бути меншим за 1.

Великий вплив на оборотність капіталу, вкладеного в оборотні активи, а отже, і на фінансовий стан підприємства, справляє збільшення або зменшення *дебіторської заборгованості*, її величина залежить від обсягу продажів, умов розрахунку з покупцями (передоплати, наступної оплати), періоду відстрочки платежу, платіжної дисципліни покупців, організації контролю за станом дебіторської роботи і претензійної роботи на підприємстві тощо.

У процесі діагностики спочатку оцінюється динаміка складу і структури дебіторської заборгованості за її видами. Далі – давність утворення дебіторської заборгованості за строками: від 1 до 30 днів, від 31 до 60 днів, від 61 до 90 днів, від 91 до 120 днів, понад 120 днів, а також вивчається якість і ліквідність дебіторської заборгованості, надається узагальнююча характеристика портфеля дебіторської заборгованості. Така оцінка дається на підставі дослідження динаміки і з'ясування причин зміни наступних показників:

- частка резерву за сумнівними боргами в загальній сумі дебіторської заборгованості;
- частка вексельної форми розрахунків в дебіторській заборгованості;
- період оборотності дебіторської заборгованості.

Під час дослідження дебіторської заборгованості актуальним є також питання відповідності і порівнянності дебіторської і кредиторської заборгованості. Для з'ясування цього моменту обчислюється коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості ($K_{ДЗ/КЗ}$):

$$K_{ДЗ/КЗ} = \frac{ДЗ}{КЗ} \quad (3.3)$$

- де $ДЗ$ - загальна сума дебіторської заборгованості підприємства (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду), тис. грн.
 $КЗ$ - загальна сума кредиторської заборгованості підприємства (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду), тис. грн.

Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості свідчить про те, скільки гривень заборгованості покупців припадає на 1 гривню

заборгованості постачальникам. Зростання значення показника у динаміці свідчить про відволікання (заморожування) засобів з обороту і призводить до уповільнення оборотності капіталу.

В процесі діагностики структури і динаміки оборотних активів звертають також увагу на статті *грошових коштів*. При цьому досліджують динаміку залишків готівки на рахунках у банку і період перебування капіталу в цьому виді активів, а також обчислюють прогнозовану суму залишків грошових коштів підприємства. За результатами аналізу оборотних активів розраховується сума відносної їх економії або додаткового залучення в оборот. Вона формується в результаті зміни оборотності оборотних активів (внаслідок її прискорення чи уповільнення) і обсягу виручки від реалізації, і обчислюється за формулою:

$$B(З)_{OA} = \overline{OA}_1 - \overline{OA}_0 \times I_{ЧВР} \quad (3.4)$$

- де $B(З)_{OA}$ - сума додаткового вивільнення (залучення) оборотного капіталу, тис. З8рн.;
- \overline{OA}_1 - середня величина оборотних активів за звітний період, тис. грн.;
- \overline{OA}_0 - середня величина оборотних активів за минулий період, тис. грн.;
- $I_{ЧВР}$ - індекс зміни обсягу чистої виручки від реалізації у звітному періоді порівняно з минулим, коеф.

Алгоритми розрахунку показників, які застосовуються для оцінки оборотних активів підприємства наведені в табл. 3.3.

Завершується аналіз майнового потенціалу розробкою заходів щодо поліпшення структури майна підприємства і підвищення рівня його використання.

Наступний етап діагностики активів і капіталу підприємства – оцінка його фінансового потенціалу. Основною метою **діагностики капіталу (фінансового потенціалу) підприємства** є комплексне, системне дослідження механізму формування, розміщення і використання капіталу задля забезпечення фінансової стабільності і фінансової безпеки підприємства. У процесі діагностики необхідно:

- оцінити зміни обсягу, складу, структури і динаміки джерел формування майна підприємства;
- дослідити динаміку оборотності елементів власного і позикового капіталу, та кількісно оцінити причини їх змін
 - оцінити зміни, що відбулися, у пасиві балансу з погляду підвищення рівня фінансової стабільності підприємства;
 - обґрунтувати оптимальний варіант співвідношення власного і позикового капіталу;
 - розробити заходи щодо оптимізації структури капіталу та доцільності його розміщення в активах підприємства, підвищення ефективності використання джерел фінансування майна.

Таблиця 3.3

Система показників аналізу оборотних активів підприємства

Назва показника	Формула розрахунку	Умовні позначки
1	2	3
період перебування капіталу у виробничих запасах (сировини і матеріалів) (P_{B3})	$P_{B3} = \frac{\overline{B3} \times D}{CB3} \times 100$	$\overline{B3}$ - середні залишки виробничих запасів за звітний період, тис. грн; $CB3$ - сума витрачених у виробництві виробничих запасів за звітний період, тис. грн; D - кількість днів у звітному періоді, дні.
період перебування капіталу в готовій продукції ($P_{ГП}$)	$P_{ГП} = \frac{\overline{ГП} \times D}{CB_{відв}} \times 100$	$\overline{ГП}$ - середні залишки готової продукції за звітний період, тис. грн; $CB_{відв}$ - собівартість відвантаженої продукції за звітний період, тис. грн; D - кількість днів у звітному періоді, дні.
період перебування капіталу в товарних запасах ($P_{ТЗ}$)	$P_{ТЗ} = \frac{\overline{ТЗ} \times D}{CB_{реал}} \times 100$	$\overline{ТЗ}$ - середні залишки товарних запасів за звітний період, тис. грн; $CB_{реал}$ - собівартість реалізованих товарів за звітний період, тис. грн; D - кількість днів у звітному періоді, дні.
період перебування капіталу в незавершеному виробництві ($P_{НВ}$)	$P_{НВ} = \frac{\overline{НВ} \times D}{CB_{вип}} \times 100$	$\overline{НВ}$ - середні залишки незавершеного виробництва за звітний період, тис. грн; $CB_{вип}$ - собівартість випущеної продукції за звітний період, тис. грн; D - кількість днів у звітному періоді, дні.
коефіцієнтом накопичення ($K_{нак}$)	$K_{нак} = \frac{B3 + НВ}{ГП + Т}$	$B3$ - вартість виробничих запасів підприємства, тис. грн; $НВ$ - вартість незавершеного виробництва підприємства, тис. грн; $ГП$ - вартість готової продукції підприємства, тис. грн; $Т$ - вартість товарів підприємства, тис. грн

Продовження таблиці 3.3

1	2	3
частка резерву за сумнівними боргами в загальній сумі дебіторської заборгованості (D_{CB})	$D_{CB} = \frac{ДЗ_{сумн}}{ДЗ} \times 100$	$ДЗ_{сумн}$ - сумнівна дебіторська заборгованість підприємства (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду <i>ряд. 162</i>), тис. грн; $ДЗ$ - загальна сума дебіторської заборгованості підприємства (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду), тис. грн
частка вексельної форми розрахунків в дебіторській заборгованості (D_{BP}):	$D_{BP} = \frac{ДЗ^{BP}}{ДЗ} \times 100$	$ДЗ^{BP}$ - дебіторська заборгованість за вексельною формою розрахунків (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду), тис. грн; $ДЗ$ - загальна сума дебіторської заборгованості підприємства (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду), тис. грн
період оборотності дебіторської заборгованості ($П_{ДЗ}^{об}$)	$П_{ДЗ}^{об} = \frac{\overline{ДЗ} \times Д}{ЧВР}$	$\overline{ДЗ}$ середня величина дебіторської заборгованості (обчислена за формулою середньої арифметичної простої на підставі даних балансу за звітний період <i>ряд. 150, 160, 170-210</i>), тис. грн; $ЧВР$ - обсяг чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг за звітний період (за даними форми № 2 <i>ряд.035</i>), тис. грн; $Д$ - кількість днів у звітному періоді, дні.
коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості ($K_{ДЗ/КЗ}$)	$K_{ДЗ/КЗ} = \frac{ДЗ}{КЗ}$	$ДЗ$ - загальна сума дебіторської заборгованості підприємства (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду), тис. грн $КЗ$ - загальна сума кредиторської заборгованості підприємства (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду), тис. грн

Продовження таблиці 3.3

1	2	3
період перебування капіталу в готівці ($\overline{П_{ГК}}$)	$\overline{П_{ГК}} = \frac{\overline{ГК} \times \overline{Д}}{\overline{ОГО}}$	$\overline{ГК}$ - середня величина грошових коштів (обчислена за формулою середньої арифметичної простої на підставі даних балансу за звітний період <i>ряд.</i> 230, 240), тис. грн; $\overline{ОГО}$ - обсяг грошового обігу за звітний період (сума кредитових оборотів на рахунках коштів), тис. грн; $\overline{Д}$ - кількість днів у звітному періоді, дні.
прогнозована сума залишку грошових коштів ($\overline{ГК}_{пл}$)	$\overline{ГК}_{пл} = \frac{\overline{ОГО}_{пл}}{K_{ГК1}^{об}}$ $K_{ГК1}^{об} = \frac{\overline{ОГО}_1}{\overline{ГК}_1}$	$\overline{ОГО}_{пл}$ - прогнозований річний обсяг грошового обігу (сума кредитових оборотів на рахунках коштів), тис. грн; $K_{ГК1}^{об}$ - кількість обертів середнього залишку грошових коштів у звітному періоді, об.; $\overline{ОГО}_1$ - фактичний річний обсяг грошового обігу (сума кредитових оборотів на рахунках коштів), тис. грн; $\overline{ГК}_1$ - фактична середня величина грошових коштів (обчислена за формулою середньої арифметичної простої на підставі даних балансу за звітний період <i>ряд.</i> 230, 240), тис. грн
сума відносної економії або додаткового залучення в оборот оборотних коштів	$B(3)_{OA} = \overline{OA}_1 - \overline{OA}_0 \times I_{ЧВР}$	$B(3)_{OA}$ - сума додаткового вивільнення (залучення) оборотного капіталу, тис. грн; \overline{OA}_1 - середня величина оборотних активів за звітний період, тис. грн; \overline{OA}_0 - середня величина оборотних активів за минулий період, тис. грн; $I_{ЧВР}$ - індекс зміни обсягу чистої виручки від реалізації у звітному періоді порівняно з минулим, коеф.

В ході аналізу джерел формування майна підприємства мають бути розглянуті більш докладно абсолютні і відносні зміни складу, структури і ефективності використання власних та позикових засобів підприємства. Для таких досліджень застосовується система показників діагностики власних і позикових джерел формування майна підприємства (табл. 3.4).

Одним із найбільш важливих і складних завдань, які вирішуються у процесі фінансової діагностики капіталу підприємства є оптимізація його структури. Критеріями оптимізації структури капіталу виступають:

- а) рівень рентабельності власного капіталу;
- б) середньозважена вартість капіталу;
- в) рівень ризику.

Для проведення оптимізаційних розрахунків за критерієм мінімізації рівня фінансової рентабельності використовується механізм фінансового левериджу.

Фінансовий леверидж – це використання підприємством позикових коштів, яке впливає на зміну прибутковості власного капіталу і дає йому можливість отримати додатковий прибуток на власний капітал.

Показник, який відображає рівень додаткового прибутку на власний капітал при різних варіантах структури капіталу називається *ефектом фінансового левериджу*.

Розрахунок впливу ефекту фінансового левериджу можна представити у такому вигляді:

$$EФВ = \frac{ПК}{ВК} (РА - ВК)(1 - СПП) \quad (3.6)$$

де *ЕФВ* - ефект фінансового левериджу (важеля), коеф.;

ПК – позиковий капітал, тис. грн;

ВК – власний капітал, тис. грн;

РА - рентабельність активів, %;

ВК - ставка відсотків за кредит, %;

СПП – ставка податку на прибуток, коеф.

Показники формули можна розділити на компоненти:

$\frac{ЗК}{СК}$ - коефіцієнт структури капіталу (плече важеля), що характеризує

фінансову стійкість підприємства і показує, яка величина позикового капіталу приходить на одну гривню власного капіталу. З ростом коефіцієнта для підприємства підвищується фінансовий ризик і знижується фінансова стійкість.

$(РА-ВК)$ – диференціал фінансового левериджу. При зниженні рентабельності активів вплив фінансового левериджу зменшується. Його значення вказує на можливість і ефективність використання позикового фінансування лише за умови, що рентабельність активів вище, ніж ринкова процентна ставка за кредитні ресурси.

Система показників діагностики джерел формування майна підприємства

Назва показника	Формула розрахунку	Умовні позначки
1	2	3
Показники оцінки власного капіталу		
коефіцієнт надходження власного капіталу ($K_{надх}$)	$K_{надх} = \frac{BK^{над}}{BK_{к.п.}} \times 100$	$BK^{над}$ - величина власного капіталу, який надійшов у звітному періоді на підприємство (за даними форми № 4), тис. грн; $BK_{к.п.}$ - величина власного капіталу підприємства на кінець періоду (за даними форми № 4), тис. грн
коефіцієнт вибуття власного капіталу ($K_{виб}$)	$K_{виб} = \frac{BK^{виб}}{BK_{н.п.}} \times 100$	$BK^{виб}$ - величина власного капіталу, який вибув у звітному періоді з підприємства (за даними форми № 4), тис. грн; $BK_{н.п.}$ - величина власного капіталу підприємства на початок періоду (за даними форми № 4), тис. грн
темп зростання власного капіталу ($T_{BK}^{прир}$):	$T_{BK}^{прир} = \frac{\Pi^{кан}}{BK}$	$\Pi^{кан}$ - величина капіталізованого (реінвестованого) у звітному періоді прибутку підприємства (за даними форми № 4), тис. грн; BK - величина власного капіталу підприємства за звітний період (за даними форми № 4), тис. грн
Показники оцінки залученого капіталу (зобов'язань)		
частка вексельної форми розрахунків в кредиторській заборгованості (D_{BP})	$D_{BP} = \frac{KЗ^{BP}}{KЗ} \times 100$	$KЗ^{BP}$ - кредиторська заборгованість за вексельною формою розрахунків (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду), тис. грн; $KЗ$ - загальна сума кредиторської заборгованості підприємства (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду), тис. грн

Продовження таблиці 3.4

1	2	3
коефіцієнт оборотності заборгованості за виданими векселями ($K_B^{об}$)	$K_B^{об} = \frac{ПЗВ}{\overline{ВВ}}$	$ПЗВ$ - сума погашених зобов'язань за векселями виданими, тис. грн; $\overline{ВВ}$ - середня величина сум кредиторської заборгованості за виданими векселями (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду), тис. грн
період погашення зобов'язань за векселями ($П_B^{об}$)	$П_B^{об} = \frac{\overline{ВВ} \times Д}{ПЗВ}$	$\overline{ВВ}$ - середня величина сум кредиторської заборгованості за виданими векселями (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду), тис. грн $ПЗВ$ - сума погашених зобов'язань за векселями виданими, тис. грн; $Д$ - кількість днів у звітному періоді, дні.
тривалість використання кредиторської заборгованості в обороті підприємства ($П_{КЗ}^{об}$)	$П_{КЗ}^{об} = \frac{\overline{КЗ} \times Д}{ПКЗ}$	$\overline{КЗ}$ - середня величина кредиторської заборгованості підприємства (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду), тис. грн; $ПКЗ$ - сума погашеної кредиторської заборгованості за звітний період, тис. грн; $Д$ - кількість днів у звітному періоді, дні.
коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ($K_{КЗ}^{об}$)	$K_{КЗ}^{об} = \frac{ПКЗ}{\overline{КЗ}}$	$ПКЗ$ - сума погашеної кредиторської заборгованості за звітний період, тис. грн; $\overline{КЗ}$ - середня величина кредиторської заборгованості підприємства (за даними балансу на початок і кінець звітного періоду), тис. грн

(1-СПП) - податковий коректор, що відбиває ступінь впливу на ефект фінансового левериджу рівня оподаткування прибутку.

Слід зазначити, що роль диференціалу і плеча важеля в регулюванні ефекту фінансового важеля різна. Нарощування диференціалу ЕФВ дозволить підвищити рентабельність власного капіталу або за рахунок зростання рентабельності активів, або за рахунок зниження ставки відсотків за кредит (якщо перше у руках самого підприємства, то друге – у руках кредитора-банка). Це означає, що підприємство може впливати на диференціал тільки через рентабельність активів. Необхідно також відзначити, що величина диференціалу дає дуже важливу інформацію продавцю позикових коштів – банку. Якщо величина диференціалу близька до нуля, або від’ємна, то банк утримається від нових кредитів або підвищить їх ціну.

Що стосується плеча важеля ЕФВ, то його нарощування може бути руйнівним для підприємства. Значна величина плеча важеля різко підвищує ризик неповернення кредитів, а отже, затрудняє отримання нових позик.

Модель оптимізації структури капіталу на основі його середньозваженої вартості передбачає визначення вартості окремих компонентів капіталу.

Під вартістю капіталу розуміють ціну, яку підприємство платить за його залучення з різних джерел.

Вартість власного капіталу визначається співвідношенням чистого прибутку до середньої вартості власного капіталу у відсотках.

Вартість залучення капіталу у формі банківських кредитів визначається на основі процентної ставки за кредит за формулою:

$$\text{Вартість кредиту} = \text{Відсоток за кредит}(1-СПП), \quad (3.7)$$

де СПП – ставка податку на прибуток.

Середньозважена вартість капіталу визначається за даними про вартість окремих елементів капіталу в % і питому вагу кожного елемента капіталу в загальній його сумі:

$$\overline{BK} = \sum_{i=1}^m BK_i \times d_{BK_i}, \quad (3.8)$$

де \overline{BK} – середньозважена вартість капіталу підприємства, %;

BK_i – вартість i -го елемента капіталу, %;

d_{BK_i} – питома вага i -го елемента капіталу, коеф.;

m – число елементів капіталу.

Модель оптимізації структури капіталу за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків передбачає диференційований вибір джерел фінансування

різних складових частин активів підприємства. При її застосуванні всі активи підприємства розподіляються на три групи:

- 1) необоротні активи.
- 2) постійна частина оборотних активів.

Є незмінною частиною сукупного розміру оборотних активів, що не залежить від сезонних та інших коливань обсягу операційної діяльності та не пов'язана з формуванням запасів сезонного зберігання, дострокового завезення та цільового призначення. Іншими словами, вона розглядається як незнижуваний мінімум оборотних активів, необхідний підприємству для здійснення поточної операційної діяльності.

- 3) змінна частина оборотних активів.

Вона являє собою частину їхнього сукупного розміру, що варіює та пов'язана із сезонним зростанням обсягу реалізації продукції, необхідністю формування в окремі періоди діяльності підприємства товарних запасів сезонного зберігання, дострокового завезення й цільового призначення. У складі цієї змінної частини оборотних активів виділяють максимальну і середню потребу в них.

Оптимальна структура капіталу буде залежати від обраної підприємством політики фінансування активів:

- консервативний підхід до фінансування активів припускає, що за рахунок власного й довгострокового позикового капіталу повинні фінансуватися необоротні активи, постійна частина оборотних активів і половина змінної частини оборотних активів. Друга половина змінної частини оборотних активів повинна фінансуватися за рахунок короткострокового позикового капіталу. Така модель фінансування активів забезпечує високий рівень фінансової стабільності підприємства в процесі його розвитку.

- помірний (або компромісний) підхід до фінансування активів припускає, що за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу повинні фінансуватися необоротні активи й постійна частина оборотних активів, у той час як за рахунок короткострокового позикового капіталу – весь обсяг змінної частини оборотних активів. Така модель фінансування активів забезпечує прийнятний рівень фінансової стабільності підприємства.

- агресивний підхід до фінансування активів припускає, що за рахунок власного й довгострокового позикового капіталу повинні фінансуватися, тільки необоротні активи, у той час як всі оборотні активи повинні фінансуватися за рахунок короткострокового позикового капіталу (за принципом: поточні активи повинні відповідати поточним зобов'язанням). Така модель фінансування активів створює серйозні проблеми в забезпеченні платоспроможності й фінансової стабільності підприємства, хоча дозволяє здійснювати операційну діяльність із мінімальною потребою у власному капіталі.

Всі розглянуті моделі дозволяють проводити оптимізацію структуру капіталу тільки у відповідності зі своїм критерієм оптимальності. Тому результати розрахунків будуть суттєво відрізнятися. У зв'язку з цим, ми вважаємо доцільним застосувати комбінований підхід, суть якого полягає в

усередненні значень, отриманих на основі трьох базових моделей оптимізації. Для цього можна запропонувати таку формулу:

$$dBK_{OPT} = \frac{dBK_{\Phi L} + dBK_{MB} + dBK_{MP}}{3}, \quad (3.9)$$

де dBK_{OPT} - оптимальне значення частки власного капіталу, отримане на основі усереднених розрахунків за трьома моделями;

$dBK_{\Phi L}$ - частка власного капіталу, отримана на основі моделі фінансового левериджу;

dBK_{MB} - частка власного капіталу, отримана на основі моделі середньозваженої вартості капіталу;

dBK_{MP} - частка власного капіталу, отримана на основі моделі фінансування активів підприємства з урахування рівня ризику.

В процесі діагностики активів і капіталу підприємства для оцінювання потенціалу формування ефективності та результативності економічної діяльності підприємства, його фінансової безпеки активно залучається механізм **виробничо-фінансового левериджу**. Для нього характерний взаємозв'язок трьох показників: «виручки, витрат виробничого і фінансового характеру та чистого прибутку». Оцінка цього взаємозв'язку виконується за допомогою спеціального методу, відомого як метод «мертвої точки» або «критичного обсягу продаж».

Метод «мертвої точки» щодо оцінки і прогнозування левериджу полягає у визначенні для кожної конкретної ситуації обсягу випуску, який забезпечує беззбиткову діяльність. Залежно від того, виробничий чи фінансовий леверидж оцінюється, термін «беззбиткова діяльність» має різну інтерпретацію. У першому випадку під беззбитковою розуміється діяльність, що забезпечує загальний прибуток. Зазначимо, що тут зовсім не гарантується прибуток, оскільки теоретично, наприклад, за несприятливих умов, весь прибуток може бути використаний на оплату відсотків за позичками і боргами. При аналізі фінансового левериджу оцінюється трансформація загального прибутку у чистий прибуток.

Точка беззбитковості або безприбутковий оборот визначається кількістю товару (продукції), продаж якого забезпечує беззбитковий стан підприємства. Ця кількість товару може бути визначена наступними методами:

- метод маржинального оцінювання;
- метод рівняння;
- графічний метод.

Точка беззбитковості або точка критичного обсягу виробництва в натуральному виразі, застосовуючи метод маржинального оцінювання, може бути визначена, виходячи з наступних алгоритмів:

$$V = B^{3M} + B^{ПОСТ}, \quad (3.10) \quad K \times Ц = K \times B_{ОД}^{3M} + B^{ПОСТ}, \quad (3.11)$$

$$K \times (Ц - B_{ОД}^{3M}) = B^{ПОСТ}, \quad (3.12)$$

$$K(T_б) = \frac{B^{ПОСТ}}{Ц - B_{ОД}^{3M}} = \frac{B^{ПОСТ}}{МД_{ОД}}, \quad (3.13)$$

де V – виручка від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, грн;

B^{3M} – витрати виробничі змінні, грн;

$B^{ПОСТ}$ – витрати постійні, грн;

$B_{ОД}^{3M}$ – витрати змінні на одиницю продукції (товару), грн;

$K(T_б)$ – кількість товару, продаж якого забезпечує беззбитковий стан підприємства, тобто точка беззбитковості, штук;

$Ц$ – ціна одиниці товару (продукції), грн;

$МД_{ОД}$ – маржинальний дохід на одиницю продукції (товару), грн

Співвідношення між виручкою від реалізації і маржинальним доходом виражається *коефіцієнтом маржинального доходу* (його ще називають *коефіцієнтом покриття*).

$$K_{МД(ПОК)} = \frac{МД}{V} \times 100\%, \quad (3.14) \quad \text{або} \quad K_{МД(ПОК)} = \frac{МД_{ОД}}{Ц_{ОД}} \times 100\%, \quad (3.15)$$

де $K_{МД(ПОК)}$ – коефіцієнт маржинального доходу або коефіцієнт покриття, %;

$МД$ – маржинальний дохід в цілому по підприємству, грн;

V – виручка від реалізації товару (продукції), грн;

$МД_{ОД}$ – маржинальний дохід на одиницю товару (продукції), грн;

$Ц_{ОД}$ – ціна одиниці товару (продукції), грн

Коефіцієнт маржинального доходу служить мірою того, як багато вдається заробити від продажу товару на одну грошову одиницю (гривню, рубель, долар, марку), тобто він показує розмір маржинального доходу на кожен грошову одиницю, введена в оборот.

Коефіцієнт маржинального доходу може змінюватися під впливом багатьох причин. До них можна віднести наступні:

- зростання або зниження ціни реалізації;
- зростання або зниження середніх змінних витрат, в тому числі закупочних цін;
- погіршення (поліпшення) структури збуту, тобто зміщення акцентів при реалізації товарів з відносно високим коефіцієнтом покриття на користь товарів з відносно низьким коефіцієнтом покриття, і навпаки.

Коефіцієнт маржинального доходу можна також використовувати для визначення точки беззбитковості у вартісному вираженні для визначення безприбутковості обороту. При цьому величина безприбуткового обороту буде визначена за формулою:

$$T_{Б(ВАРТ)} = \frac{B^{ПОСТ}}{K_{МД}} \times 100\% \quad (3.16)$$

Основою побудови формули є.

$$T_{Б(ШТ)} = K = \frac{B^{ПОСТ}}{Ц - B_{ОД}^{ПОСТ}}, \quad (3.17)$$

Помноживши обидві частини формули на ціну, отримаємо:

$$K \times Ц = \frac{B^{ПОСТ} \times Ц}{Ц - B_{ОД}^{ЗМ}}, \quad (3.18) \quad K \times Ц = \frac{B^{ПОСТ} \times Ц}{Ц \times (1 - \frac{B_{ОД}^{ЗМ}}{Ц})}, \quad (3.19)$$

$$T_{Б(ВАР)} = \frac{B^{ПОСТ}}{1 - \frac{B_{ОД}^{ЗМ}}{Ц}} = \frac{B^{ПОСТ}}{K_{МД}} \quad (3.20)$$

$\underbrace{\hspace{10em}}_{K_{МД}}$

Розрахунки по визначенню беззбиткового обороту можна використовувати і в тому випадку, коли підприємство бажає отримати певний прибуток за даний період. Для отримання бажаного прибутку величина реалізації повинна перекривати всі витрати і забезпечувати необхідний прибуток. Тоді маржинальний дохід повинен складатися із суми постійних витрат і прибутку.

Методи маржинального оцінювання можна застосовувати і для визначення критичної продажної ціни (ціни реалізації) одиниці виробу ($Ц_{КР}$). Критична ціна, на рівні якої припиняється покриття повних витрат, розраховується при заданих рівнях обсягу реалізації, постійних і змінних витрат на одиницю виробу за наступною формулою:

$$V = B^{ПОСТ} + B^{ЗМ}, \quad (3.21) \quad K \times Ц = B^{ПОСТ} + B_{ОД}^{ЗМ} \times K, \quad (3.22)$$

$$Ц_{КР} = \frac{B^{ПОСТ}}{K} + B_{ОД}^{ЗМ} = B_{ОД}^{ПОСТ} + B_{ОД}^{ЗМ} = МД_{ОД} + B_{ОД}^{ЗМ}, \quad (3.23)$$

Ціна при запланованому прибутку визначається наступним чином:

$$Ц = \frac{B^{ПОСТ} + П}{К} + B_{ОД}^{ЗМ} = \frac{МД}{К} + B_{ОД}^{ЗМ} \quad (3.24)$$

При зміні умов продажу товарів, підприємство в окремих випадках повинно знизити обсяг реалізації, але не нижче безприбуткового обороту. Наприклад, з'явився конкурент, який продає такий самий товар, що призвело до зниження обсягу реалізації підприємства. Підприємство повинно провести певні заходи для підвищення споживчих властивостей товару або зміни упаковки виробу, з його реклами і т.п.

В цих випадках рекомендовано визначати два показники: "зона безпеки" і "запас надійності".

"Зона безпеки" (ЗБ) – це різниця між обсягом виручки (V) і точкою беззбитковості (безприбутковим оборотом) (Т_Б). Цей показник може розраховуватись як в натуральному, так і вартісному вираженні:

$$ЗБ = V - T_B \quad (3.25)$$

Запас надійності (міцності) визначається в процентах і характеризує, на скільки процентів підприємство може витримати зниження обсягу реалізації, перш ніж досягне точки беззбитковості. Запас надійності (ЗН) визначається за формулою:

$$ЗН = \frac{V - T_B}{V} \times 100\% = \frac{ЗБ}{V} \times 100\% \quad (3.26)$$

Так, якщо запас надійності складає 20%, то це означає, що підприємство може витримати зниження обсягу реалізації (виручки) на 20%, перш ніж опиниться в умовах безприбуткового обороту.

Питання для самостійного опрацювання

1. Сутність фінансово-майнового потенціалу підприємства та необхідність його дослідження.
2. Мета і послідовність попереднього аналізу фінансового становища підприємства.
3. Методика діагностики наявності та ефективності використання необоротних активів підприємств.
4. Методика діагностики наявності та ефективності використання оборотних активів підприємств.
5. Основні напрями поліпшення використання майна.
6. Які фактори впливають на зміни в структурі майна, його динаміку?
7. Оцінка стану, складу та структури капіталу (джерел утворення майна) підприємства.
8. Методика діагностики наявності та ефективності використання

капіталу підприємства в цілому і окремих його видів.

9. Які фактори впливають на зміни в структурі джерел формування майна підприємства?

10. Структура капіталу і критерії вибору оптимального співвідношення між власними і позиковими інвестиційними ресурсами.

11. Оцінка оптимальної структури капіталу і фінансового ризику.

12. Як взаємопов'язані між собою повні витрати, виручка, постійні витрати?

13. Яка залежність існує між рентабельністю й фінансовим левериджем?

14. Сутність маржинального оцінювання.

15. Яким чином будується графік беззбитковості.

16. Яка методика визначення коефіцієнта маржинального доходу, його економічний зміст?

17. Як визначається точка беззбитковості у вартісному вираженні?

18. Яким чином можна здійснити розрахунок необхідного обсягу продажів при запланованому прибутку?

19. Яким чином розраховується критична продажна ціна одиниці виробу?

20. Дайте характеристику понять «зона безпеки» і «запас фінансової надійності».

Розрахунково-ситуаційні завдання

Завдання 1. На підставі даних Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведеного в додатку А, необхідно:

- 1) сформуванати економічно однорідні групи зі статей активу і пасиву балансу в частині майна і джерел його утворення;
- 2) побудувати агрегований аналітичний баланс;
- 3) дослідити динаміку складу і структури майна підприємства;
- 4) визначити резерви покращення структури активів і капіталу підприємства;
- 5) зробити висновки.

Завдання 2. На підставі даних Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) і Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведених в додатку А, необхідно:

- 1) дослідити динаміку складу і структури власного капіталу підприємства;
- 2) оцінити рівень ефективності використання власних коштів у цілому і за окремими їх видами;
- 3) визначити резерви покращення структури власного капіталу та підвищення ефективності використання власних коштів;
- 4) зробити висновки.

Завдання 3. На підставі даних Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) і Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведених в додатку А, необхідно:

- 1) дослідити динаміку складу і структури позикового капіталу підприємства;
- 2) оцінити рівень ефективності використання залучених коштів у цілому і за окремими їх видами;
- 3) визначити резерви покращення структури капіталу та підвищення ефективності використання позикових коштів;
- 4) зробити висновки.

Завдання 4. На підставі даних Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) і Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведених в додатку А, необхідно:

- 1) дослідити динаміку складу і структури кредиторської заборгованості підприємства;
- 2) оцінити оборотність кредиторської заборгованості у цілому і за окремими її видами;
- 3) визначити резерви покращення структури кредиторської заборгованості та прискорення оборотності кредитних коштів;
- 4) зробити висновки.

Завдання 5. На підставі даних Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) і Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведених в додатку А, необхідно:

- 1) дослідити динаміку складу і структури оборотних активів підприємства;
- 2) оцінити рівень ефективності використання оборотних активів у цілому і за окремими їх видами;
- 3) визначити резерви покращення структури оборотних активів та підвищення ефективності їх використання;
- 4) зробити висновки.

Завдання 6. На підставі даних Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) і Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведених в додатку А, необхідно:

- 1) дослідити динаміку складу і структури матеріальних оборотних активів підприємства;
- 2) оцінити оборотність матеріальних оборотних активів у цілому і за окремими її видами;
- 3) визначити резерви покращення структури матеріальних оборотних активів та прискорення їх оборотності;
- 4) зробити висновки.

Завдання 6. На підставі даних Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) і Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведених в додатку А, необхідно:

- 1) дослідити динаміку складу і структури дебіторської заборгованості підприємства;
- 2) оцінити оборотність дебіторської заборгованості у цілому і за окремими її видами;
- 3) визначити резерви покращення структури дебіторської заборгованості та прискорення оборотності коштів у розрахунках;
- 4) зробити висновки.

Завдання 7. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл. 3.5), і додаткової інформації, необхідно:

- 1) оцінити динаміку складу і структури майна підприємства;
- 2) надати попередній висновок про ефективність використання активів підприємства;
- 3) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 3.5

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Актив	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
Нематеріальні активи (залишкова вартість):			0,2
Основні засоби (залишкова вартість):	301,5	322	343,5
Інші необоротні активи	0,8		
Запаси:			
виробничі запаси	27,4	7,5	18,8
товари	69,2	32	40,5
Векселі одержані			10
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (чиста реалізаційна вартість):	123,3	130	157
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
з бюджетом	7,6	25	25,5
за виданими авансами	14,1	18	24
з нарахованих доходів	24,1	12	9
із внутрішніх розрахунків	20,3		15,5
Інша поточна дебіторська заборгованість	23,5	15	
Поточні фінансові інвестиції	18,8	40	140
Грошові кошти та їх еквіваленти:			
в національній валюті	25,8	27	30,3
Баланс	656,4	628,5	814,3

Додаткова інформація:

1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства у 200А та 200Б роках склав відповідно 2240,5 тис. грн. та 2400,0 тис. грн.
2. Чистий прибуток підприємства у 200А та 200Б роках дорівнює 55,2 тис. грн. та 78,3 тис. грн. відповідно.

Завдання 8. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл. 3.6), і додаткової інформації, необхідно:

- 1) оцінити динаміку складу і структури джерел формування майна підприємства;
- 2) надати попередній висновок про ефективність використання капіталу підприємства;
- 3) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 3.6

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Пасив	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
Статутний капітал	360	360	360
Інший додатковий капітал	27,7		19,2
Резервний капітал	10,0	15,0	21,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	15,6	33,7	60,3
Довгострокові кредити банків	47,5	50	150
Короткострокові кредити банків	4,8		
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	17,6	10	30
Векселі видані	6,3		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	69,1	98	99,5
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
з одержаних авансів			
з бюджетом	15,8	40	45,8
з позабюджетних платежів	18,9		
зі страхування	4,5	4,3	9,2
з оплати праці	10,4	17,5	19,3
з учасниками	5,5		
із внутрішніх розрахунків	0,2		
Інші поточні зобов'язання	34,4		
Баланс	656,4	628,5	814,3

Додаткова інформація:

1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства у 200А та 200Б роках склав відповідно 2038,2 тис. грн. та 2100,0 тис. грн.
2. Чистий прибуток підприємства у 200А та 200Б роках дорівнює 47,2 тис. грн. та 56,3 тис. грн. відповідно.

Завдання 9. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл. 3.7), і додаткової інформації, необхідно:

- 1) оцінити динаміку складу і структури оборотних активів підприємства;
- 2) надати попередній висновок про ефективність використання оборотних активів підприємства;
- 3) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 3.7

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Актив	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
Запаси:			
виробничі запаси	27,4	7,5	18,8
товари	69,2	32	40,5
Векселі одержані			10
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (чиста реалізаційна вартість):	123,3	130	157
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
з бюджетом	7,6	25	25,5
за виданими авансами	14,1	18	24
з нарахованих доходів	24,1	12	9
із внутрішніх розрахунків	20,3		15,5
Інша поточна дебіторська заборгованість	23,5	15	
Поточні фінансові інвестиції	18,8	40	140
Грошові кошти та їх еквіваленти:			
в національній валюті	25,8	27	30,3

Додаткова інформація:

1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства у 200А та 200Б роках склав відповідно 2342,1 тис. грн. та 2489,6,0 тис. грн.
2. Чистий прибуток підприємства у 200А та 200Б роках дорівнює 67,7 тис. грн. та 76,7 тис. грн. відповідно.

Завдання 10. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл. 3.8), і додаткової інформації, необхідно:

- 1) оцінити динаміку складу і структури залучених джерел формування майна підприємства;
- 2) надати попередній висновок про ефективність використання залученого капіталу підприємства;
- 3) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 3.8

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Пасив	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
1	3	4	5
Довгострокові кредити банків	47,5	50	150
Короткострокові кредити банків	4,8		
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	17,6	10	30
Векселі видані	6,3		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	69,1	98	99,5
Поточні зобов'язання за розрахунками:			
з одержаних авансів			
з бюджетом	15,8	40	45,8
з позабюджетних платежів	18,9		
зі страхування	4,5	4,3	9,2
з оплати праці	10,4	17,5	19,3
з учасниками	5,5		
із внутрішніх розрахунків	0,2		
Інші поточні зобов'язання	34,4		
Баланс	656,4	628,5	814,3

Додаткова інформація:

1. Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства у 200А та 200Б роках склав відповідно 2538,2 тис. грн. та 2700,0 тис. грн.
2. Чистий прибуток підприємства у 200А та 200Б роках дорівнює 147,2 тис. грн. та 156,3 тис. грн. відповідно.

Розв'язок типових завдань

Завдання 1. На підставі виписки з даних балансу ТОВ «Омана», наведеної у табл. 3.9, і додаткової інформації, необхідно:

- 1) визначити структуру власного капіталу підприємства за обидва роки;
- 2) оцінити динаміку складу та структури власного капіталу підприємства;

3) обчислити темпи росту чистого прибутку, чистої виручки від реалізації та середньої величини власного капіталу підприємства у 200Б році порівняно з 200А роком та надати попередній висновок щодо ефективності використання власного капіталу підприємства;

4) за результатами аналізу зробити висновки та розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 3.9

Виписка із Балансу (Звіту про фінансовий стан)
ТОВ «Омана» за 200А-200Б роки

(тис. грн)

Пасив	На 01.01.0А	На 01.01.0Б	На 01.01.0В
Зареєстрований (пайовий) капітал	360	360	360
Додатковий капітал	27,7	-	19,2
Резервний капітал	10,0	15,0	21,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	15,6	33,7	60,3

Додаткова інформація.

1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства у 200А та 200Б роках склав відповідно 2038,2 тис. грн. та 2100,0 тис. грн.

2. Чистий прибуток підприємства у 200А та 200Б роках дорівнює 47,2 тис. грн та 56,3 тис. грн відповідно.

Розв'язок завдання

1) Структура власного капіталу підприємства визначається співвідношенням розміру окремих його елементів та загальної суми власних фінансових ресурсів підприємства, і виражається у відсотках.

За даними ТОВ «Омана» (табл. 3.9) загальна сума власного капіталу (власних фінансових ресурсів) складає:

– на 01.01.0А – 413,3 тис. грн (360,0+27,7+10,0+15,6);

– на 01.01.0Б – 408,7 тис. грн (360,0+15,0+33,7);

– на 01.01.0В – 460,5 тис. грн (360,0+19,2+21,0+60,3).

Отже, питома вага зареєстрованого (пайового) капіталу в загальній сумі власних фінансових ресурсів дорівнює:

– на 01.01.0А – 87,1% (360,0:413,3x100);

– на 01.01.0Б – 88,08% (360,0:408,4x100);

– на 01.01.0В – 78,18% (360,0:460,5x100).

Аналогічним чином визначається питома вага нерозподіленого прибутку, додаткового та резервного капіталу.

2) Динаміка складу та структури власного капіталу підприємства оцінюється на підставі аналітичних показників динаміки – абсолютного приросту та темпу росту, які обчислюються за розміром окремих елементів власного капіталу та їх питомою вагою в загальній величині власних фінансових ресурсів. Абсолютний приріст визначається різницею між фактичними та

попередніми даними за досліджуваний період, а темп росту – вираженим у відсотках співвідношенням цих даних.

Результати розрахунків доцільно наводити у вигляді аналітичної таблиці, у якій поряд з розрахунковими аналітичними показниками (питома вага кожного виду капіталу в загальній його сумі, абсолютний приріст і темп росту в цілому і за складовими елементами власного капіталу) приводити вихідні дані із балансу (табл. 3.10).

3) Темпи росту чистого прибутку та чистої виручки від реалізації продукції підприємства у 200Б році порівняно з 200А роком визначаються вираженим у відсотках співвідношенням фактичних значень цих показників за роками, і за даними додаткової інформації ТОВ «Омана» складають:

- темп росту чистого прибутку : $119,3\% (56,3 \div 47,2 \times 100)$;
- темп чистої виручки від реалізації: $103,0\% (2100,0 \div 2038,2 \times 100)$.

Темп росту середньої величини власного капіталу визначається аналогічним чином, але попередньо слід на підставі формули середньої арифметичної простої обчислити середню величину власного капіталу за обидва періоди. За даними ТОВ «Омана» (табл. 3.5) середня величина власного капіталу підприємства складає:

- у 200А році – 411,0 тис. грн $((413,3 + 408,4) \div 2)$;
- у 200Б році – 434,6 тис. грн $((408,4 + 460,5) \div 2)$.

Отже, темп росту середньої величини власного капіталу у 200Б році порівняно з 200А роком складає $105,7\% (434,6 \div 411,0 \times 100)$.

Здійшені розрахунки свідчать, що у звітному році (200Б рік) порівняно з минулим (200А рік) темп росту чистої виручки від реалізації продукції менший за темп росту власного капіталу. Такий розвиток зазначених показників свідчить про нераціональне використання власних фінансових ресурсів. Разом із тим темп росту чистого прибутку перевищує темп росту чистої виручки та середньої величини власного капіталу. Отже, можна зробити висновок про рентабельну діяльність підприємства не дивлячись на ірраціональність використання власних коштів, що вкладені в активи підприємства.

4) У 200Б році обсяг власного капіталу на кінець періоду порівняно з його початком збільшився на 51,8 тис. грн або 12,7%. При цьому сума зареєстрованого капіталу залишилася без змін, а його частка зменшилася на 9,9 %-х пункти. За іншими видами власного капіталу також спостерігається збільшення як в абсолютних, так і у відносних показниках. Як позитивний момент слід відмітити наявність досить високих темпів зростання резервного капіталу (140,0%) і нерозподіленого прибутку (178,9%), але вони нижче темпів росту попереднього року, які дорівнювали відповідно 150,0 і 216,0%. Позитивним є і те, що у складі власного капіталу збільшилася питома вага нерозподіленого прибутку.

Для підвищення раціональності використання власного капіталу підприємства необхідно забезпечити високі темпи росту виручки від реалізації продукції.

Таблиця 3.10

Аналіз динаміки складу та структури власного капіталу підприємства

Показник	На 01.01.0А		На 01.01.0Б		На 01.01.0В		Абсолютний приріст				Темп росту, %	
							за 200А рік		за 200Б рік		200А рік	200Б рік
	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	За сумою, тис. грн	За пито-мою вагою, %	За сумою, тис. грн	За пито-мою вагою, %		
Власний капітал	413,3	100	408,7	100	460,5	100	-4,6	0,01	51,8	–	98,9	112,7
Зареєстрований (пайовий) капітал	360,0	87,10	360,0	88,08	360,0	78,18	–	0,98	–	-9,9	100	100
Додатковий капітал	27,7	6,71	–	–	19,2	4,17	-27,7	-6,7	19,2	4,17	–	–
Резервний капітал	10,0	2,42	15,0	3,67	21	4,56	5	1,25	6	0,89	150	140
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	15,6	3,77	33,7	8,25	60,3	13,09	18,1	4,48	26,6	4,84	216	178,9

Темп росту чистого прибутку

119,3 >

Темп росту чистої виручки від реалізації

103,0 <

Темп росту середньої величини власного капіталу

105,7 > 100

Власний капітал підприємства використовується нераціонально. В цілому діяльність рентабельна.

ТЕМА 4.

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета вивчення теми – засвоєння теоретико-методичних засад діагностики фінансової стійкості підприємства.

Знання та навички:

- технології діагностики фінансової стійкості підприємства;
- ідентифікації типу фінансової стійкості підприємства;
- ідентифікації рівня фінансової стійкості підприємства та його зміни;
- комплексної оцінки фінансової стійкості підприємства;
- обґрунтування управлінських рішень з посилення фінансової незалежності підприємства.

Теоретико-методичні положення теми

Фінансова стійкість – комплексна категорія, яка відбиває стан і структуру фінансових ресурсів підприємства, можливість виконувати зобов'язання і забезпечувати розширення діяльності без посилення залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Метою діагностики фінансової стійкості підприємства є пошук потенційних можливостей підвищення ефективного розподілу і використання фінансових ресурсів задля забезпечення розвитку підприємства на підставі зростання прибутку і капіталу, збереження платоспроможності і кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику.

Основними задачами діагностики фінансової стійкості підприємства є:

- дослідження зміни кількісних і якісних показників фінансової стійкості підприємства порівняно з нормативними критеріями і в динаміці;
- виявлення і кількісне вимірювання причин зміни кількісних характеристик фінансової стійкості підприємства (у просторово-часовому розрізі);
- комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства на момент (визначену дату) і в середньому за період з урахуванням впливу факторів;
- оцінка перспектив розвитку підприємства на базі проведення прогнозного аналізу фінансових коефіцієнтів;
- пошук потенційних можливостей стабілізації фінансового становища підприємства і розробка заходів щодо їх практичного впровадження.

Інформаційне забезпечення аналізу фінансової стійкості підприємств складають дані фінансової звітності.

Розрахунково-аналітичні процедури діагностики фінансової стійкості підприємств передбачають:

- ▶ визначення типу фінансової стійкості;
- ▶ визначення рівня фінансової стійкості;
- ▶ комплексну оцінку фінансової стійкості підприємства.

Для визначення *типу фінансової стійкості* використовуються абсолютні показники. Узагальнюючим абсолютним показником фінансової стійкості є надлишок або недостача джерел формування запасів, що отримується у вигляді різниці між величиною джерел формування та вартістю запасів. Для характеристики джерел формування запасів застосовується кілька показників, які відображають ступінь охоплення різних видів джерел, а саме:

➤ *показник наявності власних оборотних засобів* визначається за формулою:

$$ВОЗ = ДВЗ - НА \quad (4.1)$$

де *ВОЗ* - наявність власних обігових засобів, тис. грн;

ДВЗ - джерела власних засобів (підсумок I розділу пасиву балансу - «Власний капітал»), тис. грн;

НА - необоротні активи (підсумок розділів активу балансу: I «Необоротні активи», III «Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття»), тис. грн

➤ *показник наявності власних довгострокових джерел формування запасів* визначається шляхом збільшення наявних власних оборотних засобів на суму довгострокових зобов'язань:

$$ВДДЗ = ВОЗ + ДКП = (ДВЗ + ДКБ) - НА \quad (4.2)$$

де *ВДДЗ* - наявність власних довгострокових джерел формування запасів, тис. грн;

ДКП - довгострокові зобов'язання і забезпечення (підсумок розділу II пасиву «Довгострокові зобов'язання і забезпечення»), тис. грн.

НА - необоротні активи (підсумок розділів активу балансу: I - «Необоротні активи», III - «Необоротні активи та групи вибуття»), тис. грн

➤ *показник загальної величини джерел формування запасів* дорівнює сумі власних оборотних засобів, довгострокових джерел та короткострокових зобов'язань:

$$ЗДФЗ = ВДДЗ + ККП = (ДВЗ + ДКБ + ККП) - НА \quad (4.3)$$

де *ВДДЗ* - наявність загальних джерел формування запасів, тис. грн;

ККП - короткострокові кредити банків та кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (сума рядків 1600 та 1615 III розділу пасиву «Поточні зобов'язання і забезпечення»), тис. грн

Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпеченості джерелами їх формування – *надлишок або нестача власних оборотних засобів, власних довгострокових джерел формування запасів і загальної величини джерел формування запасів*, які обчислюються за формулами:

$$H(n)_{BOZ} = BOZ - Z \quad (4.4)$$

$$H(n)_{ВДДЗ} = ВДДЗ - Z \quad (4.5)$$

$$H(n)_{ЗДФЗ} = ЗДФЗ - Z \quad (4.6)$$

де $H(n)_{BOZ}$ - надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних засобів, тис.грн;

$H(n)_{ВДДЗ}$ - надлишок (+) або нестача (-) довгострокових джерел формування запасів, тис.грн;

$H(n)_{ЗДФЗ}$ - надлишок (+) або нестача (-) загальних джерел формування запасів, тис.грн;

Z - вартість запасів, тис.грн

Забезпеченість запасів джерелами їх формування дозволяє класифікувати фінансовий стан за ступенем його стійкості. Можливе виділення чотирьох типів фінансової стійкості підприємства: абсолютна, нормальна, нестійкий (передкризовий) фінансовий стан, кризовий фінансовий стан. Умови, за якими можна визначити тип фінансової стійкості підприємства узагальнено в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Методика визначення типів фінансової стійкості підприємства

Типи фінансової стійкості Показники забезпеченості	Абсолютна стійкість фінансового стану	Нормальна стійкість фінансового стану	Нестійкий фінансовий стан	Кризовий фінансовий стан
$H(n)_{BOZ}$	≥ 0	< 0	< 0	< 0
$H(n)_{ВДДЗ}$	> 0	≥ 0	< 0	< 0
$H(n)_{ЗДФЗ}$	> 0	> 0	≥ 0	< 0

Результатом аналізу фінансової стійкості підприємств за допомогою абсолютних показників є визначення типу фінансової стійкості, його змін у динаміці і розробка рекомендацій щодо відновлення чи посилення рівня

фінансової стійкості.

Фінансова стійкість може бути відновлена шляхом поповнення джерел формування запасів (збільшення кредитів, позик), оптимізації їх структури, обґрунтованого зниження рівня запасів тощо.

Для визначення *рівня фінансової стійкості підприємства* застосовується велика кількість відносних фінансових коефіцієнтів, які умовно можна згрупувати у дві групи: показники, які характеризують стан і структуру капіталу підприємства; показники, які характеризують стан і структуру основних й оборотних активів. Порядок розрахунку і економічна інтерпретація відносних показників фінансової стійкості наведені у табл. 4.2. Діагностичні процедури передбачають розрахунок цих показників, їх порівняння із нормативом та дослідження змін впродовж визначеного періоду.

Для проведення *комплексної (рейтингової) оцінки фінансової стійкості підприємства* використовують способи сум, середньої геометричної, суми місць, віддалей тощо. Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства означає віднесення його до певного розряду або класу. Така оцінка може виступати в ролі порівняльної характеристики фінансової стабільності конкуруючих підприємств, основи для вибору перспективних варіантів розвитку. Рейтинг ніколи не залишається постійним, він може підвищуватися або знижуватися.

Питання для самостійного опрацювання

1. Мета і задачі діагностики фінансової стійкості підприємства.
2. Зміст і послідовність діагностики фінансової стійкості підприємства.
3. Які показники характеризують фінансову стійкість підприємства?
4. Як обчислюються власні оборотні кошти підприємства?
5. Як обчислюються власні оборотні кошти підприємства?
6. Як обчислюються власні довгострокові джерела фінансування запасів?
7. Як обчислюється загальна величина джерел формування запасів?
8. Що визначає абсолютну фінансову стійкість?
9. Що визначає нормальну фінансову стійкість?
10. Що визначає нестійкий фінансовий стан?
11. Що визначає критичний фінансовий стан?
12. Як розраховується коефіцієнт концентрації власного капіталу?
13. Як розраховується коефіцієнт фінансової залежності?
14. Як розраховується коефіцієнт маневреності власного капіталу?
15. Як розраховується коефіцієнт структури довгострокових вкладень?
16. Як розраховується коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів?
17. Як розраховується коефіцієнт довгострокового залучення позичених коштів?
10. Як розраховується коефіцієнт структури залученого капіталу?
11. Як впливає збільшення власного капіталу на рівень фінансової стійкості підприємства?

Система відносних показників для оцінки фінансової стійкості підприємства

№ з/п	Назва показника	Що показує	Алгоритм розрахунку	Коментар
1	2	3	4	5
1	Показники стану і структури капіталу			
1.1	Коефіцієнт автономії (K_a)	Характеризує незалежність від позикових засобів. Показує частку власних засобів в їх загальній сумі.	$K_a = \frac{PBK}{BB}$ Відношення суми реального власного капіталу до загальної суми засобів підприємства	$K_a \geq 0,5$ Перевищення вказує на зростання фінансової незалежності підприємства
1.2	Коефіцієнт фінансової залежності ($K_{\phi z}$)	Показує, яка сума загальної вартості майна підприємства припадає на 1 грн власних коштів	$K_{\phi z} = \frac{BB}{BK}$	$K_{\phi z} \leq 2$ Показник обернений до коефіцієнта автономії. Характеризує залежність від позикових засобів
1.3	Коефіцієнт фінансової стійкості ($K_{\phi c}$)	Показує кількість власних коштів, які залучило підприємство на 1 грош. од. вкладених в активи позикових засобів	$K_{\phi c} = \frac{PBK}{PK}$ Відношення реального власного та позикового капіталу	$K_{\phi c} \geq 1$ Зниження вказаної межі означає залежність підприємства від зовнішніх джерел засобів, втрату фінансової автономності

Продовження таблиці 4.2

1	2	3	4	5
1.4	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних засобів ($K_{n/e}$) або	Кількість позикових засобів, яких залучило підприємство на 1 грош. од. вкладених в активи власних коштів	$K_{n/e} = \frac{ПК}{РВК}$ Відношення всіх зобов'язань (позикового капіталу) до реального власного капіталу	$K_{n/e} \leq 1$ Перевищення вказаної межі означає залежність підприємства від зовнішніх джерел засобів, втрату фінансової автономності Залежить від характеру господарської діяльності
1.5	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу ($K_{зк}$)	Характеризує частку залученого капіталу в загальній сумі капіталу підприємства	$K_{зк} = \frac{ПК}{ВБ}$ Відношення суми позикового капіталу до загальної суми засобів підприємства	$K_{зк} \leq 0,5$ Перевищення вказаної межі означає залежність підприємства від зовнішніх джерел засобів, втрату фінансової автономності
1.6	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів ($K_{дз}$)	Показує частку довгострокових займів в загальній сумі довгострокових джерел формування, які можна спрямувати на реалізацію довготермінових програм	$K_{дз} = \frac{ДПК}{ВК + ДПК}$ Відношення довгострокового позикового капіталу до суми власного капіталу і довгострокового позикового капіталу (довгострокових джерел)	Чим вище показник, тим більш залежне підприємство від довгострокових позикових джерел фінансування

Продовження таблиці 4.2

1	2	3	4	5
1.7	Коефіцієнт стійкості фінансування ($K_{c.ф}$)	Показує питому вагу активів, які фінансуються за рахунок стійких пасивів	$K_{c.ф} = \frac{BK + ЗМВ + ДПК}{ВБ}$ <p>Відношення власного капіталу, забезпечення майбутніх витрат та платежів і довгострокового позикового капіталу до загальної суми засобів підприємства</p>	Критичне значення коефіцієнта - 0,75. Якщо значення цього коефіцієнта нижче 0,75, можна зробити висновок, що на підприємстві недостатньо стійких джерел формування майна. Чим вище показник, тим більш активів фінансуються за рахунок довгострокових і власних джерел одночасно
1.8	Коефіцієнт довгострокових зобов'язань ($K_{д.з}$)	Визначає частину довгострокових зобов'язань в загальній сумі позикових джерел формування майна	$K_{д.з} = \frac{ДПК}{ПЗ + ДПК}$ <p>Відношення довгострокового позикового капіталу до загальної суми засобів, залучених підприємством на позиковій основі</p>	$K_{д.з} < 0,2$
1.9	Коефіцієнт поточних зобов'язань ($K_{п.з}$)	Визначає частку (питому вагу) поточних зобов'язань в загальній сумі позикових джерел формування майна	$K_{п.з} = \frac{КПК}{КПЗ + ДПК}$ <p>Відношення поточних зобов'язань загальної суми</p>	$K_{п.з} > 0,5$

Продовження таблиці 4.2

1	2	3	4	5
			засобів, залучених підприємством на позиковій основі	
1.10	Коефіцієнт страхування бізнесу ($K_{С.Б}$)	Показує суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожен гривню майна	$K_{С.Б} = \frac{PK}{BB}$ <p>Визначається як відношення суми резервного капіталу до загальної вартості майна</p>	$K_{С.Б} > 0,2$
2	Показники стану основних й оборотних активів			
2.1	Коефіцієнт забезпеченості і поточних активів власними оборотними засобами ($K_{з.па}$)	Наявність у підприємства власних оборотних засобів, необхідних для його фінансової сталості. Критерій визначення неплатоспроможності (банкрутства) підприємства	$K_{з.па} = \frac{ВОЗ}{ПА} = \frac{ВК - НА}{ПА}$ <p>Відношення власних оборотних засобів до загальної величини оборотних засобів підприємства</p>	$K_{з.па} \geq 0,1$ <p>Чим вище показник, тим краще фінансовий стан підприємства, тим більше в нього можливостей проведення незалежної фінансової політики</p>
2.2	Коефіцієнт забезпеченості і запасів власними	Наявність у підприємства власних оборотних засобів, необхідних для покриття запасів.	$K_{з.з} = \frac{ВОЗ}{З} = \frac{ВК - НА}{З}$	$K_{з.з} \geq 0,5$ <p>Чим вище показник, тим краще фінансовий стан підприємства, тим</p>

Продовження таблиці 4.2

1	2	3	4	5
	оборотними засобами ($K_{з.з}$)		Відношення власних оборотних засобів до величини запасів підприємства	більше в нього можливостей проведення незалежної фінансової політики
2.3	Коефіцієнт покриття запасів ($K_{п.з}$)	Наявність у підприємства «нормальних» джерел засобів для покриття запасів	$K_{п.з} = \frac{ВОЗ + ККБ + КЗ_T}{3}$ <p>Відношення суми власних оборотних засобів, короткострокових кредитів банку та кредиторської заборгованості по товарним операціям до величини запасів підприємства</p>	$K_{п.з} \geq 1$ <p>Зниження вказаної межі вказує на необхідність використання інших джерел фінансування, що приводить до зростання кредиторської заборгованості по сплаті праці та по іншим видам розрахунків</p>
2.4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{м.вк}$)	Здібність підприємства підтримувати рівень власного оборотного капіталу та поповнювати оборотні засоби за рахунок власних джерел	$K_{м.вк} = \frac{ВОЗ}{ВК}$ <p>Відношення власних оборотних засобів до загальної величини власного капіталу підприємства</p>	$K_{м.вк} \in [0,2 - 0,5]$ <p>Чим ближче значення показника до верхньої межі, тим більше можливість фінансового маневру у підприємства</p>

Продовження таблиці 4.2

1	2	3	4	5
2.5	Коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих засобів ($K_{м/ім}$)	Скільки оборотних активів (мобільних засобів) приходить на 1 грош. од. необоротних активів (іммобілізованих засобів)	$K_{м/ім} = \frac{ПА}{НА}$ <p>Відношення оборотних до необоротних активів</p>	Чим вище значення показника, тим більше засобів підприємство укладає в оборотні активи
2.6	Коефіцієнт реальної вартості майна ($K_{рвм}$)	Показує частку коштів торговельного процесу у вартості майна підприємства	$K_{рвм} = \frac{ОЗ + З + НВ}{ВБ}$ <p>Відношення суми основних засобів, запасів та незавершеного виробництва до загальної величини майна підприємства (валюти балансу)</p>	Чим вище значення показника, тим вище рівень виробничого потенціалу підприємства
2.7	Коефіцієнт структури фінансування необоротних активів ($K_{ст.фін}$)	Показує частину необоротних активів, яка фінансується за рахунок довгострокових залучених коштів	$K_{ст.фін} = \frac{ДПК}{НА}$ <p>Відношення довгострокового позикового капіталу до необоротних активів підприємства</p>	$K_{ст.фін} < 1$ <p>Перевищення вказаної межі вказує на зростання вартості необоротних активів, сформованих за рахунок довгострокових джерел фінансування</p>

Розрахунково-ситуаційні завдання

Завдання 1. На підставі даних Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведеного в додатку А, необхідно:

- 1) визначити тип фінансової стійкості підприємства;
- 2) зробити висновки.

Завдання 2. На підставі даних Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведеного в додатку А, необхідно:

- 1) оцінити ступінь фінансової стійкості підприємства на підставі відносних показників;
- 2) дослідити динаміку зміни обчислених показників;
- 3) визначити резерви посилення рівня фінансової стійкості підприємства;
- 4) зробити висновки.

Завдання 3. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл. 4.3), необхідно:

- 1) оцінити динаміку рівня фінансової стійкості підприємства на підставі абсолютних показників;
- 2) визначити тип фінансової стійкості підприємства і надати йому характеристику;
- 3) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 4.3

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Актив	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
Запаси:			
виробничі запаси	27,4	7,5	18,8
товари	69,2	92,5	120,5
Статутний капітал	360	360	360
Інший додатковий капітал	27,7	0	19,2
Резервний капітал	10	15	21
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	15,6	33,7	60,3
Довгострокові кредити банків	47,5	30	10
Короткострокові кредити банків	4,8		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	69,1	98	99,5

Завдання 4. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл. 4.4), необхідно:

1) використовуючи спосіб фінансових коефіцієнтів оцінити рівень фінансової стійкості підприємства, і обчислити коефіцієнти автономії, фінансової залежності, співвідношення власного і залученого капіталу, страхування бізнесу.

2) оцінити динаміку обчислених показників і порівняти їх з нормативом.

3) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 4.4

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Показники балансу	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
Необоротні активи	302,3	322	343,7
Оборотні активи всього, т.ч.:	354,1	367	550,6
Запаси	96,6	100	139,3
Дебіторська заборгованість	212,9	200	241
Грошові кошти та короткострокові фінансові інвестиції	44,6	67	170,3
Баланс	656,4	689	894,3
Власний капітал всього, у т.ч.	413,3	408,7	464,5
Резервний капітал	10	15	25
Довгострокові кредити та позики	47,5	30	10
Короткострокові кредити та позики	4,8	20,5	35
Поточні зобов'язання всього, у т.ч.	190,8	229,8	384,8
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	69,1	98	129,5
Баланс	656,4	689	894,3

Завдання 5. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл. 4.5), необхідно:

1) використовуючи спосіб фінансових коефіцієнтів оцінити рівень фінансової стійкості підприємства, і обчислити коефіцієнти забезпеченості поточних активів власними оборотними засобами, забезпеченості запасів власними оборотними засобами, покриття запасів, маневреності власного капіталу;

2) оцінити динаміку обчислених показників і порівняти їх з нормативом;

3) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Показники балансу	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
Необоротні активи	453,5	483,0	515,6
Оборотні активи всього, т.ч.:	531,2	550,5	825,9
Запаси	144,9	150,0	209,0
Дебіторська заборгованість	319,4	300,0	361,5
Грошові кошти та короткострокові фінансові інвестиції	66,9	100,5	255,5
Баланс	984,6	1033,5	1341,5
Власний капітал всього, у т.ч.	620,0	613,1	696,8
Резервний капітал	15,0	22,5	37,5
Довгострокові кредити та позики	71,3	45,0	15,0
Короткострокові кредити та позики	7,2	30,8	52,5
Поточні зобов'язання всього, у т.ч.	286,2	344,7	577,2
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	103,7	147,0	194,3
Баланс	984,6	1033,5	1341,5

Розв'язок типових завдань

Завдання 1. На підставі виписки з даних балансу ТОВ «Ольвія», наведеної у табл. 4.6, необхідно:

- 1) обчислити величину джерел фінансування запасів підприємства на певну дату;
- 2) на підставі абсолютних показників оцінити на певну дату рівень фінансової стійкості підприємства;
- 3) дослідити динаміку наведених та обчислених показників;
- 4) надати характеристику змін наявності джерел формування запасів та визначити тип фінансової стійкості підприємства;
- 5) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Розв'язок завдання

1) Основними джерелами фінансування запасів є власні оборотні засоби, власні довгострокові та загальні джерела формування запасів. Їх наявність визначається на підставі даних балансу підприємства за формулами 4.1-4.3 відповідно.

За даними ТОВ «Ольвія» (табл. 4.6) наявність джерел фінансування запасів на 01.01.0А року складає:

Таблиця 4.6

Виписка із Балансу (Звіту про фінансовий стан)
ТОВ «Ольвія» за 200А-200Б роки

(тис. грн)

Показник	На 01.01.0А	На 01.01.0Б	На 01.01.0В
Необоротні активи	302,3	322,0	339,7
Запаси	96,6	100,0	139,3
Зареєстрований (пайовий) капітал	360,0	360,0	360,0
Додатковий капітал	27,7	–	19,2
Резервний капітал	10,0	15,0	21,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	15,6	33,7	60,3
Довгострокові кредити банків	47,5	30,0	10,0
Короткострокові кредити банків	4,8	–	–
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	69,1	98,0	99,5

- власних оборотних засобів (ВОЗ) – 111,0 тис. грн $((360,0+27,7+10,0+15,6)-302,3)$;
- власних довгострокових джерел (ВДДЗ) – 158,5 тис. грн $(111,0+47,5)$;
- загальних джерел (ЗДФЗ) – 232,4 тис. грн $(158,5+4,8+69,1)$.

Аналогічним чином визначається наявність джерел фінансування запасів на початок (01.01.0Б) і кінець (01.01.0В) 200Б року.

2) Абсолютними показниками фінансової стійкості підприємства є показники забезпеченості запасів джерелами їх формування – надлишок (нестача) власних оборотних засобів, надлишок (нестача) власних довгострокових та надлишок (нестача) загальних джерел формування запасів. Їх визначають різницею між наявними джерелами фінансування та величиною запасів підприємства на підставі формул 4.4-4.6 відповідно.

За даними ТОВ «Ольвія» (табл. 4.6) надлишок або нестача джерел фінансування запасів на 01.01.0А року складає:

- власних оборотних засобів: 14,4 тис. грн $(111,0-96,6)$;
- власних довгострокових джерел: 61,9 тис. грн $(158,5-96,6)$;
- загальних джерел: 135,8 тис. грн $(232,4-96,6)$.

Аналогічним чином визначається надлишок (нестача) джерел фінансування запасів на початок (01.01.0Б) і кінець (01.01.0В) 200Б року.

3) Динаміка абсолютних показників фінансової стійкості підприємства та елементів, що їх формують, досліджується на підставі аналітичних показників динаміки – абсолютного приросту та темпу росту, які визначаються ланцюговим методом. Абсолютний приріст визначається різницею між фактичними та

попередніми даними за досліджуваний період, а темп росту – вираженим у відсотках співвідношенням цих даних.

Результати оцінки динаміки рівня фінансової стійкості за даними ТОВ «Ольвія» (табл. 4.6) наведені у табл. 4.7.

4) У звітному періоді значно збільшилися усі джерела формування запасів. Так, власні оборотні засоби зросли з 86,7 до 120,8 тис. грн і дорівнюють 139,3 %. Але їх виявилось недостатньо для покриття запасів і підприємство мало їх нестачу в обох періодах відповідно у сумі 27,7 і 5,2 тис. грн. Сукупність власних і довгострокових джерел збільшилася на 14,1 тис. грн або 12,1 %, але їх також було недостатньо для формування запасів і нестача складала 45,2 і 25,2 тис. грн. Загальна сума джерел формування запасів збільшилася на 60,1 тис. грн або 25,6 % і підприємство мало їх надлишок у сумі 20,8 тис. грн.

На початок 200А року на підприємстві було достатньо джерел для формування запасів, тому воно мало надлишок власних оборотних засобів, власних і довгострокових джерел і загальних джерел, який відповідно дорівнює 14,4 тис. грн, 61,9 тис. грн. та 135,8 тис. грн. За даної ситуації підприємство мало абсолютну фінансову стійкість.

На початок 200Б року для формування запасів було недостатньо власних оборотних засобів у розмірі 13,3 тис. грн. У той же час підприємство мало надлишок власних і довгострокових та загальних джерел у сумі 16,7 та 135,2 тис. грн. Така ситуація притаманна нормальній фінансовій стійкості.

На початок 200В року (на кінець 200Б року) фактичні запаси були вище за наявність власних оборотних засобів та сукупності власних та довгострокових джерел. Нестача відповідних джерел дорівнювала 18,5 та 8,5 тис. грн. При цьому загальні джерела перевищують запаси на 156,0 тис. грн. Така ситуація характеризує нестійкий фінансовий стан.

5) Для покращення фінансової стійкості на підприємстві необхідно зменшити обсяг виробничих запасів і товарів, переглянути їх склад і розробити заходи по прискоренню оборотності, збільшити власний капітал і залучати довгострокові джерела.

Таблиця 4.7

Аналіз динаміки типу фінансової стійкості ТОВ «Ольвія»

№ з/п	Показник	На 01.01.0А	На 01.01.0Б	На 01.01.0В	Абсолютний приріст (ланцюговий), тис. грн		Темп росту (ланцюговий), %	
					За 200А рік	За 200Б рік	За 200А рік	За 200Б рік
1	Запаси	96,6	100	139,3	3,4	39,3	103,5	139,3
2	Наявність власних оборотних засобів (ВОЗ)	111	86,7	120,8	-24,3	34,1	78,1	139,3
3	Наявність власних довгострокових джерел формування запасів (ВДДЗ)	158,5	116,7	130,8	-41,8	14,1	73,6	112,1
4	Загальна сума джерел формування запасів (ЗДФЗ)	232,4	235,2	295,3	2,8	60,1	101,2	125,6
5	Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних засобів ($H(n)_{ВОЗ}$)	14,4	-13,3	-18,5	-27,7	-5,2	-92,4	139,1
6	Надлишок (+) або нестача (-) власних довгострокових джерел формування запасів ($H(n)_{ВДДЗ}$)	61,9	16,7	-8,5	-45,2	-25,2	27	-50,9
7	Надлишок (+) або нестача (-) загальних джерел формування запасів ($H(n)_{ЗДФЗ}$)	135,8	135,2	156	-0,6	20,8	99,6	115,4
	Тип фінансової стійкості підприємства	Абсолютна	Нормальна	Нестійкий стан	х	х	х	х

ТЕМА 5.

ДІАГНОСТИКА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета вивчення теми – засвоєння теоретико-методичних засад діагностики ліквідності та платоспроможності підприємства.

Знання та навички:

- технології діагностики ліквідності та платоспроможності підприємства;
- ідентифікації ліквідності балансу підприємства;
- ідентифікації рівня платоспроможності підприємства та його зміни;
- діагностики неплатоспроможності підприємства;
- обґрунтування управлінських рішень з покращення платоспроможності підприємства.

Теоретико-методичні положення теми

Платоспроможність - це здатність юридичної чи фізичної особи вчасно і цілком виконувати всі платіжні зобов'язання, що випливають з торгових, кредитних і інших операцій грошового характеру за рахунок грошових коштів;

Ліквідність - це можливість підприємства підтримувати платоспроможність шляхом перетворення своїх активів в гроші для відшкодування необхідних платежів в міру настання їх строків, та швидкість здійснення цього.

Метою аналізу ліквідності і платоспроможності підприємства є пошук потенційних можливостей підвищення їх рівня і поліпшення платіжно-розрахункової дисципліни підприємства.

Для оцінки платоспроможності та ліквідності використовуються два методичних підходи:

- аналіз ліквідності балансу;
- метод фінансових коефіцієнтів.

Аналіз ліквідності балансу передбачає порівняння окремих статей активів, згрупованих за ступенем їхньої ліквідності й розташованих у порядку убавання ліквідності, із зобов'язаннями по пасиву, згрупованими за строками їхнього погашення й розташованими в порядку зростання строків (табл. 5.1)

Баланс підприємства вважається абсолютно ліквідним, якщо мають місце наступні співвідношення:

$$A1 \geq P1; A2 \geq P2; A3 \geq P3; A4 \leq P4 \quad (5.1)$$

Перші дві нерівності свідчать про поточну ліквідність, другі – про перспективну.

На підставі даних аналізу ліквідності балансу можливо визначити узагальнюючий показник ліквідності:

Таблиця 5.1

Групування статей активу і пасиву в процесі оцінки ліквідності балансу

А к т и в			П а с и в		
Групи за ступенем ліквідності		Код рядка	Групи за терміном сплати зобов'язань		Код рядка
A1	Абсолютно ліквідні активи	1160, 1165	П1	Термінові зобов'язання	1610-1630
A2	Активи швидкої реалізації	1120, 1125-1155	П2	Короткострокові зобов'язання	1600; 1660-1690
A3	Активи повільної реалізації	1100, 1110, 1170, 1190, 1200	П3	Довгострокові зобов'язання	1595
A4	Активи, що важко реалізуються	1095	П4	Постійні пасиви	1495

$$L_{\text{заг}} = \frac{A1 \times d1 + A2 \times d2 + A3 \times d3}{P1 \times w1 + P2 \times w2 + P3 \times w3} \quad (5.2)$$

де $A1, A2, A3$ - активи по групах ліквідності, тис. грн;

$d1, d2, d3$ - питома вага груп активів у валюті балансу, % або коеф.;

$P1, P2, P3$ - пасиви по групах терміновості оплати, тис. грн;

$w1, w2, w3$ - питома вага груп пасивів у валюті балансу, % або коеф.

Узагальнюючий показник ліквідності балансу характеризує частку платіжних зобов'язань підприємства, яка підлягає відшкодуванню за рахунок мобільного майна різного за термінами реалізації і можливого отримання грошових коштів. Збільшення цього показника свідчить про підвищення ліквідності балансу і зміцнення платоспроможності підприємства, і навпаки.

Для оцінки рівня платоспроможності підприємства, як правило, використовуються три відносні показники, на підставі яких можливо визначити поточну, проміжну і миттєву платоспроможність – коефіцієнт загальної платоспроможності, коефіцієнт проміжної платоспроможності і коефіцієнт миттєвої платоспроможності. Вони розрізняються порядком включення до їх розрахунку ліквідних активів, тому дуже часто в науковій літературі їх називають відносними показниками ліквідності (табл. 5.2).

Показники платоспроможності оцінюють за абсолютними розміром і тенденцією змін. В ситуації, коли значення загального коефіцієнта платоспроможності менше границі нормативних критеріїв, доцільним є розрахунок коефіцієнтів поновлення чи втрати платоспроможності, що характеризують наявність реальної тенденції (можливості) у підприємства поновити чи втратити свою платоспроможність протягом певного періоду.

Характеристика відносних показників платоспроможності підприємства

№ з/п	Назва показника	Що показує	Алгоритм розрахунку	Коментар
1	Коефіцієнт загальної платоспроможності (поточної ліквідності, покриття) ($K_{з.н}$)	Достатність оборотних засобів підприємства, які можуть бути використані їм для погашення своїх короткострокових зобов'язань. Характеризує запас стійкості, яка виникає внаслідок перевищення ліквідного майна над зобов'язаннями	$K_{з.н} = \frac{ПА}{ПЗ}$ Відношення поточних активів (оборотних засобів) до поточних пасивів (короткострокових зобов'язань)	$1 \geq K_{з.н} < 2$ Нижня межа вказує на те, що оборотних засобів повинно бути достатньо для покриття своїх короткострокових зобов'язань. Перевищення оборотних активів над короткостроковими зобов'язаннями більш ніж у 2 рази вважається небажаним, оскільки це свідчить про нераціональне вкладення своїх коштів та неефективному їх використанні
2	Коефіцієнт проміжної платоспроможності (термінової або швидкої ліквідності) ($K_{н.н}$)	Платіжні здібності підприємства, що прогноуються, за умов своєчасного проведення розрахунків з дебіторами	$K_{н.н} = \frac{ДЗ + ГК}{ПЗ}$ Відношення суми мобільних засобів у розрахунках з дебіторами і грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень до поточних пасивів	$K_{н.н} \geq 0,7-0,8$ Низьке значення вказує на необхідність постійної роботи з дебіторами, з метою забезпечення можливості перетворення найбільш ліквідної частини оборотних засобів у грошову форму для розрахунків
3	Коефіцієнт миттєвої платоспроможності (абсолютної ліквідності) ($K_{м.н}$)	Частина короткострокової заборгованості підприємства, яку воно може сплатити найближчим часом. Надає характеристику платоспроможності підприємства на дату складання балансу	$K_{м.н} = \frac{ГК}{ПЗ}$ Відношення грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень до поточних пасивів	$K_{м.н} \geq 0,2-0,25$ Низьке значення коефіцієнту вказує на зниження платоспроможності підприємства

Дані коефіцієнти визначаються як відношення розрахункового коефіцієнта поточної ліквідності до його встановленого значення. У свою чергу, розрахунковий коефіцієнт поточної ліквідності визначається як сума фактичного значення поточної ліквідності на кінець звітного року й зміни значення цього коефіцієнта між кінцем і початком звітного періоду в перерахуванні на встановлений період відновлення (втрати) платоспроможності:

$$K_{BT(ПОН)}^{ПЛ} = \frac{K_{n.n_{K.P}} + П_{BT(ПОН)}^{ПЛ} \times \Delta K_{n.n_{ЗАРІК}}}{N_{K_{n.n}}} \quad (5.3)$$

- де $K_{n.n_{K.P}}$ - фактичне значення коефіцієнта поточної платоспроможності на кінець звітного періоду, коеф.;
- $П_{BT(ПОН)}^{ПЛ}$ - установлений період втрати (відновлення) платоспроможності підприємства в місяцях;
- $\Delta K_{n.n_{ЗАРІК}}$ - зміна коефіцієнта поточної ліквідності за період, коеф.;
- $N_{K_{n.n}}$ - нормативне значення коефіцієнта поточної ліквідності.

Значення коефіцієнту поновлення платоспроможності більше 1 свідчить про те, що підприємство у ближчі 6 місяців здатно поновити платоспроможність, і навпаки. Якщо значення коефіцієнту втрати платоспроможності більше 1, то у підприємства відсутня тенденція до втрати платоспроможності протягом ближчих 3 місяців, і навпаки.

В умовах нестабільності економіки, грошового дефіциту, стрибків цінової політики, часто змінюваного законодавства, багато підприємств стають неплатоспроможними, що може призвести до їх банкрутства. **Банкрутство** - встановлена у судовому порядку фінансова неспроможність боржника здійснювати платежі за своїми зобов'язаннями.

Діагностика неплатоспроможності (банкрутства) підприємства може здійснюватись на основі як неформалізованих, так і формалізованих моделей. Неформалізовані моделі прогнозування банкрутства ґрунтуються на фундаментальному підході, який передбачає урахування максимальної кількості факторів шляхом обробки фінансової інформації, отриманої із внутрішніх та зовнішніх джерел.

В Україні розроблена Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств і організацій, затверджена Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств і організацій. Відповідно цієї Методики визначено три види неплатоспроможності (або рівня платоспроможності): поточна; критична; надкритична.

Поточна неплатоспроможність визначається за формулою:

$$Пп = A1030 + A1035 + A1160 + A1165 - П1695, \quad (5.4)$$

де $A1030$, $A1035$, $A1160$, $A1165$ – відповідні рядки активу балансу,

П1695 – підсумок 3 розділу пасиву балансу.

Якщо підприємство має позитивне значення $Пп$, то воно вважається повністю платоспроможним. Від'ємне ж значення свідчить про наявність поточної неплатоспроможності. Якщо підприємство на початок або кінець кварталу, що аналізується, має позитивне значення $Пп$, воно не є боржником в розумінні Закону і, звичайно, не підпадає під його дію.

Для визначення критичної та/або надкритичної неплатоспроможності розраховують коефіцієнт покриття і коефіцієнт забезпеченості поточних активів власними оборотними коштами. Якщо на кінець кварталу коефіцієнт покриття і коефіцієнт забезпеченості поточних активів власними оборотними коштами менше нормативного значення, то при наявності на початок і кінець аналізованого періоду ознак поточної неплатоспроможності фінансовий стан підприємства визначається як критична неплатоспроможність. Якщо за результатами року підприємство отримало збиток (бухгалтерський) і коефіцієнт покриття менше одиниці, то рівень неплатоспроможності такого підприємства буде розглядатися як надкритичний.

У вітчизняній практиці фінансової діагностики для прогнозування ймовірності банкрутства можуть також використовуватись зарубіжні методи. Найбільш широке застосування серед методів прогнозування банкрутства отримала багатофакторна, так звана, **Z-модель (індекс) Альтмана** розроблена Едвардом Альтманом в 1968 році і наведена на рис. 5.1.

Здобуті в процесі розрахунків значення Z-показника можна інтерпретувати так:

$Z < 1,8$ – ймовірність банкрутства дуже висока;

$1,81 < Z < 2,7$ – ймовірність банкрутства висока;

$2,71 < Z < 2,9$ – банкрутство можливе;

$Z > 3$ – ймовірність банкрутства дуже низька.

Українські підприємства можуть застосовувати тест, який запропонований Е. Альтманом у 1983 році для підприємств, акції яких не котирувалися на біржі. Критичне значення $Z = 1,23$.

Вона має наступний вигляд:

$$Z = 0,717X_1 + 0,847X_2 + 3,107X_3 + 0,42X_4 + 0,995X_5, \quad (5.5)$$

де X_4 – балансова вартість власного капіталу / позиковий капітал.

Якщо: $Z < 1,23$, то підприємству у найближчі два–три роки загрожує банкрутство;

$Z > 1,23$, то підприємство має стійкий фінансовий стан.

Ідеї Альтмана були продовжені **Спрінгейтом**, який побудував чотирьох факторну модель (рис. 5.1). Вважається, що точність прогнозування банкрутства за цією моделлю становить 92 %. Якщо Z -показник за цією моделлю нижчий за 0,862, то підприємство є потенційним банкрутом.

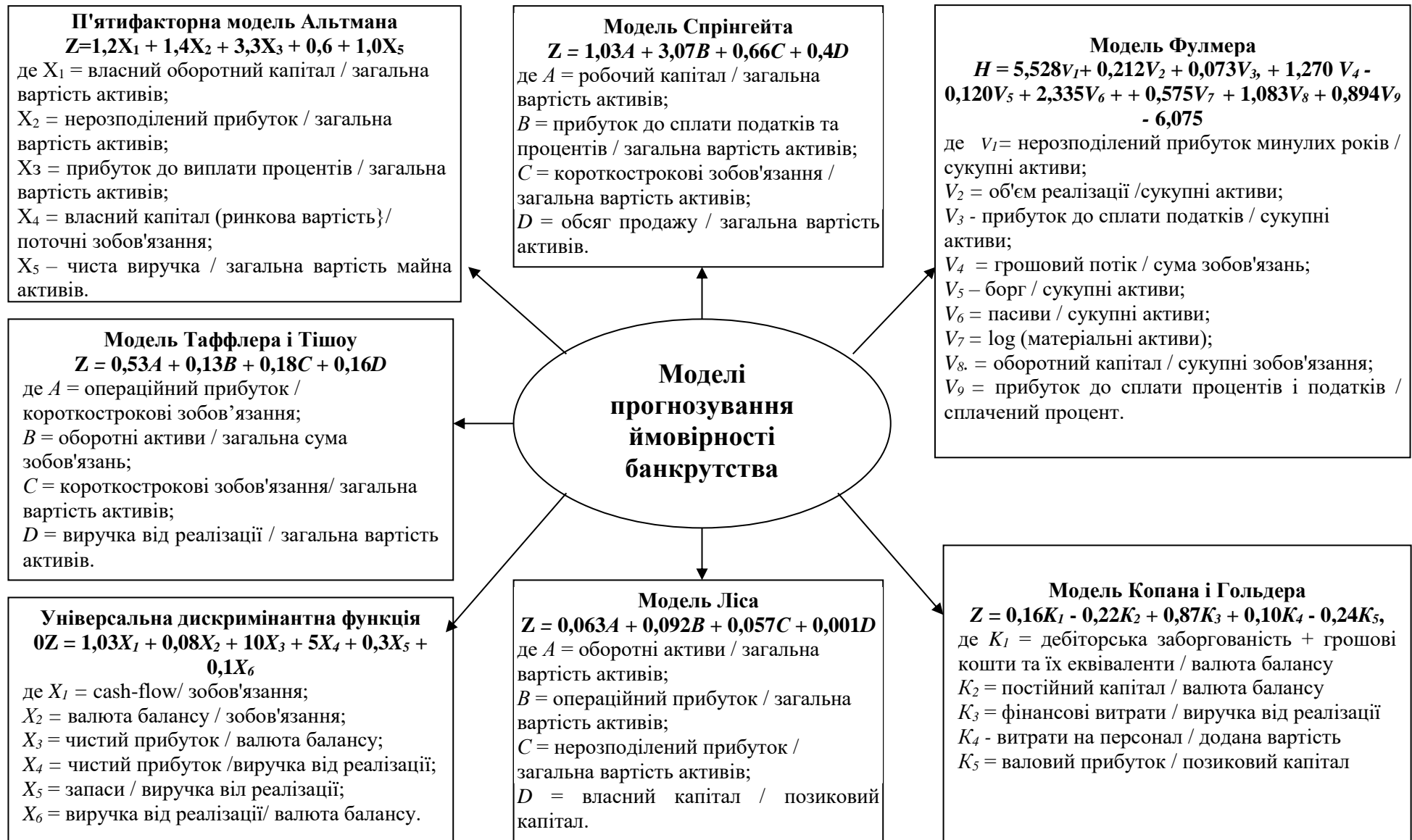

Рис. 5.2 . Моделі прогнозування ймовірності банкрутства, запропоновані західними економістами

Роман Ліс адаптував методику Альтмана для Великобританії, граничне значення Z дорівнює 0,037, нижче якого виникає висока загроза банкрутства підприємства (рис. 5.1).

З метою діагностики банкрутства підприємства доцільно використовувати і показник діагностики платоспроможності *Конана і Гольдера* (рис. 5.1).

Ймовірність затримки платежів для різних значень Z -показника за цією моделлю становить:

Значення Z	+0,210	+0,480	+0,002	-0,026	-0,068	-0,087	-0,107	-0,131	-0,164
Ймовірність затримки платежів	100	90	80	70	50	40	30	20	10

Фінансовим аналітиком *Уільямом Бівером* була запропонована інша система показників для оцінки фінансового стану з метою діагностики банкрутства, для чого він рекомендував дослідити тренди показників. Система показників Бівера представлена в табл. 5.3.

Таблиця 5.3

Система показників Бівера

Показники	Алгоритм розрахунку	Рекомендовані значення показників		
		Група I – стійкий фінансовий стан	Група II – за 5 років до банкрутства	Група III – за рік до банкрутства
Коефіцієнт Бівера	ряд. (2350 + 2515)ф. № 2 ряд. (1595 + 1695 + 1700)ф. № 1	0,4–0,45	0,17	-0,15
Коефіцієнт загально ліквідності	ряд. (1195 – 1170 більше 1р.)ф. № 1 ряд.(1695) ф. № 1	≤ 3,2	≤ 2,0	≤ 1,0
Рентабельність капіталу за чистим прибутком	[(ряд2350 ф.№2)/ ряд. 1900 ф. №1] x 100	6-8	4	-22
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	ряд. (1595 + 1695 + 1700) ф. №1 ряд. 1900 ф. № 1	≤ 0,37	≤ 0,50	≤ 0,80
Коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом	ряд. (1195 – 1170 більше 1р. - 1695) ф. № 1 ряд 1300 ф. № 1	0,4	≤ 0,30	≈ 0,06

Британські вчені *Таффлер і Тішоу* запропонували в 1977 році чотирьох факторну модель, яка надає точну картину фінансового стану корпорації (рис. 5.2). Критичне значення Z-показника за цією моделлю – 0,25. Якщо величина Z– рахунку більша 0,3, то це говорить про те, що у фірми непогані довгострокові перспективи, а якщо менше 0,2, то банкрутство більш ніж ймовірне.

З використанням різних методик прогнозування банкрутства розраховано універсальну дискримінантну функцію (рис. 5.2). Здобуті значення Z-показника можна інтерпретувати так:

$Z > 2$ – підприємство вважається фінансове стійким, і тому йому не загрожує банкрутство;

$1 < Z < 2$ - фінансова рівновага (фінансова стійкість) підприємства порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство йому не загрожує;

$0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів;

$Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом.

Питання для самостійного опрацювання

1. Який стан балансу підприємства дозволяє судити про рівень його ліквідності?
2. Чим характеризується платоспроможність підприємства?
3. У чому відмінність понять ліквідність і платоспроможність підприємства в короткостроковому періоді?
4. Перелічіть і визначте область застосування відносних показників, які характеризують рівень забезпеченості активів власними оборотними коштами.
5. Яка мета аналізу ліквідності та платоспроможності підприємств?
6. Як розрізняються активи за ступенем ліквідності?
7. Як групуються пасиви за ступенем строку їх оплати?
8. Як складається баланс ліквідності. Наведіть його форму?
9. Як визначається ліквідність підприємства за допомогою фінансових коефіцієнтів?
10. Наведіть ознаки платоспроможності.
11. Наведіть форму платіжного календаря.
12. Як визначається грошова платоспроможність? Наведіть форму таблиці.
13. Як визначається розрахункова платоспроможність? Наведіть форму таблиці?
14. Як визначається ліквідна платоспроможність? Наведіть форму таблиці.
15. Від чого залежить підвищення рівня платоспроможності підприємства?

Розрахунково-ситуаційні завдання

Завдання 1. На підставі даних Балансу (Звіту про фінансовий стан) ТОВ «Стома», наведеного в додатку А, необхідно:

- 1) оцінити ліквідність балансу підприємства;
- 2) оцінити ступінь платоспроможності підприємства на підставі відносних показників;
- 3) визначити резерви покращення ліквідності активів і підвищення рівня платоспроможності підприємства;
- 4) зробити висновки.

Завдання 2. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл. 5.4), необхідно:

- 1) зробити групування активів підприємства за ступенем ліквідності, а пасивів – за термінами погашення зобов'язань;
- 2) визначити платіжний надлишок (нестачу) коштів для погашення різних за термінами зобов'язань підприємства;
- 3) за результатами аналізу ліквідності балансу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 5.4

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Показники балансу	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
1	3	4	5
Основні засоби (залишкова вартість):	422,1	450,8	481,2
Інші необоротні активи	1,1		
Запаси:			
виробничі запаси	38,4	10,5	26,3
товари	96,9	129,5	168,7
Векселі одержані			14,0
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (чиста реалізаційна вартість):	172,6	182,0	219,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	92,5	77,0	103,6
Інша поточна дебіторська заборгованість	32,9	21,0	0,0
Поточні фінансові інвестиції	26,3	56,0	196,0
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті:	36,1	37,8	42,4
Баланс	919,0	964,6	1252,0
Статутний капітал	504,0	504,0	504,0
Інший додатковий капітал	38,8		26,9
Резервний капітал	14,0	21,0	35,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	21,8	47,2	84,4
Довгострокові кредити банків	66,5	42,0	14,0
Короткострокові кредити банків	6,7	28,7	49,0

Продовження таблиці 5.4

1	3	4	5
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	24,6	14,0	42,0
Векселі видані	20,2	35,0	56,0
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	96,7	137,2	181,3
Поточні зобов'язання за розрахунками:	77,4	126,1	188,6
Інші поточні зобов'язання	48,2	9,4	70,8
Баланс	919,0	964,6	1252,0

Завдання 3. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл. 5.4), необхідно:

- 1) використовуючи спосіб фінансових коефіцієнтів дослідити рівень платоспроможності підприємства, і обчислити коефіцієнти поточної, швидкої та абсолютної ліквідності;
- 2) оцінити динаміку обчислених показників і порівняти їх з нормативом;
- 3) дослідити можливості підприємства щодо зміни платоспроможності у найближчі три та шість місяців;
- 4) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 5.4

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Показники балансу	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
Необоротні активи	408,1	434,7	464,0
Оборотні активи всього, т.ч.:	478,0	495,5	743,3
Запаси	130,4	135,0	188,1
Дебіторська заборгованість	287,4	270,0	325,4
Поточні фінансові інвестиції	25,4	54,0	189,0
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті:	34,8	36,5	40,9
Баланс	886,1	930,2	1207,3
Власний капітал всього, у т.ч.	558,0	551,7	627,1
Резервний капітал	13,5	20,3	33,8
Довгострокові кредити та позики	64,1	40,5	13,5
Короткострокові кредити та позики	6,5	27,7	47,3
Поточні зобов'язання всього, у т.ч.	257,6	310,2	519,5
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	93,3	132,3	174,8
Баланс	886,1	930,2	1207,3

Завдання 4. На підставі фінансової звітності ТОВ «Стома», наведеної в додатку А, необхідно:

- 1) оцінити схильність підприємства до банкрутства із застосуванням моделей Альтмана, Спрінгейта та Фулмера;
- 2) визначити відхилення інтегральних показників за досліджений період та від рекомендованих оптимальних значень;
- 3) зробити висновки.

Завдання 5. На підставі фінансової звітності ТОВ «Стома», наведеної в додатку А, необхідно:

- 1) оцінити схильність підприємства до банкрутства із застосуванням моделей Ліса, Таффлера і Тішоу та Копана і Гольдера;
- 2) визначити відхилення інтегральних показників за досліджений період та від рекомендованих оптимальних значень;
- 3) зробити висновки.

Завдання 6. На підставі фінансової звітності ТОВ «Стома», наведеної в додатку А, необхідно:

- 1) оцінити схильність підприємства до банкрутства із застосуванням двофакторної моделі Альтмана та універсальної дискримінантної функції;
- 2) визначити відхилення інтегральних показників за досліджений період та від рекомендованих оптимальних значень;
- 3) зробити висновки.

Завдання 6. На підставі фінансової звітності ТОВ «Стома», наведеної в додатку А, необхідно:

- 1) визначити показники поточної платоспроможності, коефіцієнт покриття, коефіцієнт забезпечення власними засобам, чистий;
- 2) визначити відхилення показників за досліджений період та від рекомендованих оптимальних значень, визначених Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства чи доведення до банкрутства;
- 3) зробити висновки щодо ступеня платоспроможності підприємства.

Завдання 7. На основі фінансової звітності ТОВ «Стома», наведеної в додатку А), здійснити експрес-аналіз фінансового стану підприємства (фінансовий моніторинг) за допомогою коефіцієнта Бівера. Проаналізувати динаміку, зробити відповідні висновки.

Розв'язок типових завдань

Завдання 1. На підставі виписки з даних балансу ТОВ «Оскар», наведеної у табл. 5.5, необхідно:

- 1) на підставі методу фінансових коефіцієнтів оцінити рівень платоспроможності підприємства на певні дати;
- 2) оцінити динаміку обчислених показників і порівняти їх з нормативом;

3) дослідити можливості підприємства щодо зміни платоспроможності у найближчі три та шість місяців;

4) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Таблиця 5.5

Виписка із Балансу (Звіту про фінансовий стан)
ТОВ «Оскар» за 200А-200Б роки

Показник	(тис. грн)		
	На 01.01.0А	На 01.01.0Б	На 01.01.0В
Необоротні активи	302,3	322	343,7
Оборотні активи всього, т.ч.:	354,1	367	550,6
Запаси	96,6	100	139,3
Дебіторська заборгованість	212,9	200	241
Поточні фінансові інвестиції	18,8	40	140
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті:	25,8	27	30,3
Баланс	656,4	689	894,3
Власний капітал всього, у т.ч.	413,3	408,7	464,5
Резервний капітал	10,0	15,0	25,0
Довгострокові кредити та позики	47,5	30	10
Поточні зобов'язання всього, у т.ч.	195,6	250,3	419,8
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	69,1	98	129,5
Баланс	656,4	689	894,3

Розв'язок завдання

1) Рівень платоспроможності підприємства оцінюється на підставі коефіцієнтів загальної, проміжної та миттєвої платоспроможності, які свідчать про фінансові можливості підприємства щодо повного погашення зобов'язань по мірі надходження терміну повернення боргу, і визначаються на підставі даних балансу підприємства за формулами, наведеними у табл. 5.2.

За даними ТОВ «Оскар» (табл. 5.5) коефіцієнти платоспроможності на 01.01.0А року складають:

- загальної: 1,81 пункта (354,1:195,6);
- проміжної: 1,316 пункта ((212,9+18,8+25,8):195,6);
- миттєвої: 0,228 пункта ((18,8+25,8):195,6).

Аналогічним чином визначаються коефіцієнти платоспроможності на початок (01.01.0Б) і кінець (01.01.0В) 200Б року.

2) Динаміка коефіцієнтів платоспроможності та елементів, що їх формують, досліджується на підставі аналітичних показників динаміки – абсолютного приросту та темпу росту, які визначаються ланцюговим методом. Абсолютний приріст обчислюється різницею між фактичними та попередніми

даними за досліджуваний період, а темп росту – вираженим у відсотках співвідношенням цих даних.

Результати оцінки динаміки відносних показників платоспроможності та елементів, що їх формують, за даними ТОВ «Оскар» (табл. 5.5) наведені у табл. 5.6.

Таблиця 5.6

Аналіз динаміки відносних показників платоспроможності ТОВ «Оскар»

Показники	Нормативне значення	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В	Абсолютний приріст (ланцюговий)		Темп росту (ланцюговий), %	
					За 200А рік	За 200Б рік	За 200А рік	За 200Б рік
Поточні активи	–	354,1	367	550,6	12,9	183,6	103,6	150
Поточні зобов'язання	–	195,6	250,3	419,8	54,7	169,5	128	167,7
Дебіторська заборгованість	–	212,9	200	241	-12,9	41	93,9	120,5
Поточні фінансові інвестиції	–	18,8	40	140	21,2	100	212,8	350
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті:	–	25,8	27	30,3	1,2	3,3	104,7	112,2
Дебіторська заборгованість, грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	–	257,5	267	411,3	9,5	144,3	103,7	154
Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	–	44,6	67	170,3	22,4	103,3	150,2	254,2
Коефіцієнт поточної платоспроможності	>2,0-2,5	1,810	1,466	1,312	-0,344	-0,154	81	89,5
Коефіцієнт швидкої платоспроможності	>0,7-0,8	1,316	1,067	0,980	-0,249	-0,087	81,1	91,8
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності	>0,2-0,25	0,228	0,268	0,406	0,04	0,138	117,5	151,5

Дані табл. 5.6 свідчать, що на підприємстві за два звітних періоди спостерігається негативна динаміка коефіцієнта поточної платоспроможності та коефіцієнта швидкої платоспроможності, зниження яких відбулося відповідно на 0,344 пункти або 19,0 % та 0,154 пункти або 10,5 %; 0,188 пункти або 13,9 % і 0,093 пункти або 8,0%. При цьому значення коефіцієнта поточної платоспроможності значно нижче нормативного критерію. Це є підставою вважати підприємство неплатоспроможним, а структуру його балансу незадовільною.

Коефіцієнт швидкої платоспроможності за його зниження в динаміці значно перевищує нормативні значення. Позитивна динаміка спостерігається за коефіцієнтом абсолютної платоспроможності, зростання якого відбулося в обох періодах на 17,5 і 51,5 % відповідно.

3) За негативної динаміки коефіцієнта поточної платоспроможності та невідповідності його значень нормативу досліджується схильність підприємства до втрати платоспроможності у найближчі три місяці або її поновлення у термін до 6 місяців після звітної дати.

Можливість втрати чи поновлення платоспроможності оцінюється на підставі відповідних коефіцієнтів, які обчислюються за формулою 5.3.

За даними ТОВ «Оскар» (табл. 5.5) отримуємо:

– коефіцієнт втрати платоспроможності:

– на 01.01.0Б року: $((1,466+(3/12) \times (-0,334))/2=0,69$ пункти;

– на 01.01.0В року: $((1,312+(3/12) \times (-0,154))/2=0,637$ пункти;

– коефіцієнт поновлення платоспроможності:

– на 01.01.0Б року : $((1,466+(6/12) \times (-0,334))/2=0,647$ пункти;

– на 01.01.0В року: $((1,312+(6/12) \times (-0,154))/2=0,618$ пункти.

Як бачимо, на підприємстві коефіцієнти втрати та поновлення платоспроможності в обох періодах менше 1. Отже, під час збереження сталої негативної динаміки коефіцієнта поточної платоспроможності на протязі трьох місяців підприємство має реальну загрозу втрати платоспроможності, і на протязі шести місяців воно не зможе її відновити.

4) Для покращення платоспроможності підприємству необхідно розробити та реалізувати такі заходи: забезпечити активне зростання виручки; прискорити оборотність оборотних засобів; забезпечити розвиток виручки більш високими темпами, ніж оборотні активи; зменшити обсяг кредиторської заборгованості.

ТЕМА 6. ДІАГНОСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета вивчення теми – засвоєння теоретико-методичних засад діагностики ефективності господарської діяльності підприємства.

Знання та навички:

- технології діагностики ефективності господарської діяльності підприємства;
- ідентифікації рівня ділової активності підприємства та його зміни;
- ідентифікації рівня результативності господарської діяльності підприємства та його зміни;
- кількісної оцінки причин зміни показників ефективності та результативності використання активів та капіталу підприємства;
- обґрунтування управлінських рішень з підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

Теоретико-методичні положення теми

Ефективність господарської діяльності підприємства визначається зовнішньою (*рентабельність*) та внутрішньою (*ділова активність*) ефективністю.

Метою діагностики ефективності господарської діяльності підприємства є пошук потенційних можливостей підвищення економічної ефективності господарювання (прискорення оборотності та збільшення рентабельності активів та капіталу, що використовуються в процесі господарювання). *Її реалізація передбачає:*

- розрахунок кількісних і якісних показників економічної ефективності господарювання підприємства;
- порівняння окремих розрахункових показників, що характеризують ділову активність і рентабельність підприємства у минулому і звітному періодах;
- визначення тенденцій зміни розрахункових показників рентабельності і ділової активності підприємства (просторово-часовий аналіз);
- факторний аналіз показників ділової активності і рентабельності підприємства;
- оцінка стійкості економічного зростання підприємства і факторів, що її визначають
- оцінка перспектив розвитку підприємства на базі проведення прогностичного аналізу коефіцієнтів економічної ефективності господарювання.

Ефективність господарської діяльності підприємства оцінюється на підставі якісних та кількісних критеріїв.

До якісних критеріїв ефективності господарської діяльності підприємства відносять: широту ринків збуту продукції (товарів, робіт, послуг); наявність продукції (товарів, робіт, послуг), що поставляються на експорт; наявність унікальної продукції, техніко-економічні параметри якої перевищують або відповідають світовим аналогам; репутацію комерційного підприємства, що виражається, зокрема, у популярності клієнтів, котрі користуються його продукцією (товарами, роботами, послугами), у стабільності зв'язків із клієнтами та партнерами й т. ін.

На кількісному рівні діагностика ефективності господарської діяльності підприємства зазвичай може бути зроблена за двома напрямками:

- оцінка рівня ефективності використання фінансово-господарських ресурсів підприємства;
- оцінка ступеня виконання плану і динаміки основних показників, що забезпечують прийнятні темпи нарощування обсягів фінансово-господарської діяльності.

За першим напрямком умови ефективності функціонування підприємств визначаються системою найважливіших показників, які можливо умовно поділити на два блоки – ті, що характеризують рівень ділової активності підприємства, і ті, що характеризують його рентабельність (табл. 6.1).

Оцінка рівня ділової активності та рентабельності підприємства передбачає не лише обчислення показників оборотності і рентабельності виробничих ресурсів, активів та капіталу, але й дослідження їх зміни в динаміці. При цьому обчислюються абсолютні та відносні зміни цих показників, а також кількісно вимірюються причини цих змін.

Для кількісної оцінки впливу низки факторів внутрішнього і зовнішнього середовища на зміну показників ділової активності та рентабельності підприємств використовуються відповідні методи факторного аналізу. Вони застосовуються до детермінованих чи стохастичних моделей, які відображають взаємозв'язок між оборотністю і рентабельністю ресурсів та чинниками, що її визначають. Результатом факторного аналізу є визначення потенційних можливостей збільшення рівня ділової активності та рентабельності підприємства.

За другим напрямком оцінки економічної ефективності господарської діяльності підприємств загально інформативні аналітичні висновки формуються в результаті зіставлення темпів зміни основних економічних показників господарювання - обсяг чистої виручки від реалізації продукції, товарів, наданих послуг, прибутку, величину капіталу, авансованого в активи підприємства.

Оптимальним вважають наступне співвідношення:

$$\underbrace{T_p^{\Pi} > T_p^{ЧВР}}_{\text{відображає рівень рентабельності підприємства}} > \underbrace{T_p^{ВВ}}_{\text{відображає рівень ділової активності підприємства}} > 100 \quad (6.1)$$

відображає ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства

Система показників для оцінки ефективності господарської діяльності підприємства

№ з/п	Показники	Порядок розрахунку/позитивна тенденція	Характеристика	Зміст
1	2	3	4	5
1. ПОКАЗНИКИ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ				
1.	Чиста виручка від реалізації (продукції, товарів, робіт, послуг)	ряд. 2000 форма № 2 (збільшення)	Чиста виручка від реалізації - це виручка, за рахунок якої покриваються витрати на основну діяльність і формується прибуток підприємства	Показує скільки виручки від реалізації, за виключенням косвених податків, отримало підприємство
2.	Прибуток від реалізації (продукції, товарів, робіт, послуг)	ряд. (2090-2130-2150) форма № 2 (збільшення)	Обчислюється різницею між валовим прибутком, адміністративними витратами та витратами на збут	Показує скільки прибутку отримано в результаті здійснення основної діяльності підприємства
3.	Прибуток від операційної діяльності	ряд. 2190 форма № 2 (збільшення)	Обчислюється різницею між валовим прибутком, адміністративними витратами, витратами на збут та іншими витратами операційної діяльності, та додаванням інших операційних доходів	Показує скільки прибутку отримано в результаті здійснення операційної діяльності підприємства
4.	Прибуток до оподаткування	ряд. 2290 форма № 2 (збільшення)	Обчислюється додаванням до прибутку від операційної діяльності доходів і відніманням відповідно витрат від участі в капіталі, фінансової діяльності та іншої звичайної діяльності	Показує скільки прибутку отримано в результаті здійснення звичайної діяльності підприємства
5.	Чистий прибуток	ряд. 2350 форма № 2 (збільшення)	Прибуток, який залишається у підприємства після сплати податку на прибуток	Показує скільки чистого прибутку отримано підприємством

Продовження таблиці 6.1.

1	2	3	4	5
6.	Середній розмір активів (капіталу)	ряд. (1900 гр. 3 + 4) форма №1 / 2)	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про активи (капітал) підприємства	Показує середню за період величину активів (капіталу), задіяних в діяльності підприємства
7.	Середній розмір необоротних активів	ряд. (1095 гр. 3 + 4) форма №1/2 (збільшення за умов зростання виручки)	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про необоротні активи підприємства	Показує середню за період величину необоротних активів, задіяних в діяльності підприємства
8.	Середній розмір оборотних активів	ряд. (1195 гр. 3 + 4) форма №1/2 (збільшення за умов зростання виручки)	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про оборотні активи підприємства	Показує середню за період величину оборотних активів, задіяних в діяльності підприємства
9.	Середній розмір матеріальних оборотних активів	ряд. ((1100+1190)) гр. 3 + 4) форма №1/2	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про матеріальні оборотні активи підприємства	Показує середню за період величину матеріальних оборотних активів, задіяних в діяльності підприємства
10	Середній розмір товарних запасів	ряд. (1104гр. 3 + 4) форма №1/2 (збільшення за умов зростання виручки)	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про товарні запаси підприємства	Показує середню за період величину товарних запасів, задіяних в операційній діяльності підприємства
11	Середній розмір дебіторської заборгованості	ряд. ((1125+1130+1135+1155)) гр. 3 + 4) форма №1/2 (зменшення)	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про дебіторську заборгованість підприємства	Показує середню за період величину дебіторської заборгованості підприємства
12	Середній розмір дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	ряд. (1125 гр. 3 + 4) форма №1/2 (зменшення)	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про дебіторську заборгованість підприємства за товари, роботи, послуги	Показує середню за період величину дебіторської заборгованості підприємства за товари, роботи, послуги

Продовження таблиці 6.1.

1	2	3	4	5
13.	Середній розмір грошових активів	ряд. ((1160+1165)) гр. 3 + 4) форма №1/2 (збільшення)	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про грошові активи підприємства	Показує середню за період величину грошових активів підприємства
14.	Середній розмір грошових коштів	ряд. (1165) гр. 3 + 4) форма №1/2	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про грошові кошти підприємства в національній та іноземній валюті	Показує середню за період величину грошових коштів підприємства
15.	Середній розмір власного капіталу	ряд. (1495 гр. 3 + 4) форма №1/2 (збільшення)	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про власний капітал підприємства	Показує середню за період величину власного капіталу підприємства
16.	Середній розмір акціонерного капіталу	ряд. ((1400) гр. 3 + 4) форма №1/2 (збільшення)	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про акціонерний капітал підприємства	Показує середню за період величину акціонерного капіталу підприємства
17.	Середній розмір перманентного капіталу	ряд. ((1495 +1595)гр.3+гр.4) форма № 1/2	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про власний і довгостроковий залучений капітал підприємства	Показує середню за період величину перманентного капіталу підприємства
18.	Середній розмір залученого капіталу	ряд. ((1595+1695)гр.3+гр.4) форма № 1/2	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про залучений капітал підприємства	Показує середню за період величину залученого капіталу підприємства
19.	Середній розмір кредиторської заборгованості	ряд.((1615 + 1620 + 1625 + 1630 + 1690) гр. 3 + 4)) форма №1/2	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про кредиторську заборгованість підприємства	Показує середню за період величину кредиторської заборгованості підприємства
20.	Середній розмір кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги	ряд.(1610 гр. 3 + 4) форма №1/2	Обчислюється на підставі середньої арифметичної за даними про кредиторську заборгованість підприємства за товари, роботи, послуги	Показує середню за період величину кредиторської заборгованості підприємства за товари, роботи, послуги

Продовження таблиці 6.1

1	2	3	4	5
2. ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА				
21.	Оборотність активів (капіталу)			
21.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 6 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини активів (капіталу) підприємства	Відображає швидкість обороту всього капіталу підприємства, і свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн, вкладену в підприємство
21.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 21.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею активів (капіталу) підприємства	Характеризує довго тривалість одного обороту активів (капіталу) підприємства, і показує термін, необхідний для їх повного оновлення
22.	Оборотність необоротних активів			
22.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 7 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини необоротних активів підприємства	Відображає швидкість оновлення необоротних активів, і свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн, вкладену в необоротні активи підприємства
22.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 22.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею необоротних активів підприємства	Характеризує довго тривалість одного обороту необоротних активів підприємства, і показує термін, необхідний для їх повного оновлення
23.	Оборотність оборотних активів			
23.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 8 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини оборотних активів підприємства	Відображає швидкість оновлення оборотних активів, і свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн, вкладену в оборотні активи підприємства

Продовження таблиці 6.1

1	2	3	4	5
23.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 23.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею оборотних активів підприємства	Характеризує довго тривалість одного обороту оборотних активів підприємства, і показує термін, необхідний для їх повного оновлення
24.	Оборотність матеріальних оборотних активів			
24.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 9 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини матеріальних оборотних активів підприємства	Відображає швидкість оновлення матеріальних оборотних активів, і свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн, вкладену в матеріальні оборотні активи підприємства
24.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 24.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею матеріальних оборотних активів підприємства	Характеризує довго тривалість одного обороту матеріальних оборотних активів підприємства, і показує термін, необхідний для їх повного оновлення
25.	Оборотність товарних запасів			
25.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 10 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини товарних запасів підприємства	Відображає швидкість оновлення товарних запасів, і свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн, вкладену в товарні запаси підприємства
25.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 25.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею товарних запасів підприємства	Характеризує довго тривалість одного обороту товарних запасів підприємства, і показує термін, необхідний для їх повного оновлення

Продовження таблиці 6.1

1	2	3	4	5
26.	Оборотність дебіторської заборгованості			
26.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 11 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини дебіторської заборгованості підприємства	Відображає інтенсивність погашення дебіторської заборгованості, і свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн, дебіторської заборгованості підприємства
26.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 26.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею дебіторської заборгованості підприємства	Характеризує середню довго тривалість погашення дебіторської заборгованості, тобто кількість днів між здійсненням платежів дебіторами
27.	Оборотність дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги			
27.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 12 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги підприємства	Характеризує розширення чи зниження комерційного кредиту, що надається підприємством. Відображає інтенсивність погашення заборгованості покупцями та замовниками, і свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн, дебіторської заборгованості підприємства за товари, роботи, послуги
27.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 27.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги підприємства	Характеризує довго тривалість погашення дебіторської заборгованості покупцями та замовниками, і свідчить про те, скільки в середньому днів проходить між здійсненням платежів за поставлені товари та надані підприємством послуги

Продовження таблиці 6.1

1	2	3	4	5
28.	Оборотність грошових активів			
28.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 13 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини грошових активів підприємства	Відображає швидкість оновлення грошових активів, і свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн, вкладену в грошові активи підприємства
28.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 28.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею грошових активів підприємства	Характеризує довго тривалість одного обороту грошових активів підприємства, і показує термін, необхідний для їх повного оновлення
29.	Оборотність грошових активів			
29.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 14 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини грошових коштів підприємства	Відображає швидкість оновлення грошових коштів, і свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн, вкладену в грошові кошти підприємства
29.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 29.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею грошових коштів підприємства	Характеризує довго тривалість одного обороту грошових коштів підприємства, і показує термін, необхідний для їх оновлення
30.	Оборотність власного капіталу			
30.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 15 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини власного капіталу підприємства	Відображає швидкість оновлення власного капіталу, і свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн власних коштів, вкладених в підприємство

Продовження таблиці 6.1

1	2	3	4	5
30.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 30.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею власних коштів підприємства	Характеризує довго тривалість одного обороту власних коштів підприємства, і показує термін, необхідний для їх повного оновлення
31.	Оборотність акціонерного капіталу			
31.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 16 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини акціонерного капіталу підприємства	Відображає швидкість оновлення коштів, наданих акціонерами, і свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн коштів, вкладених в підприємство його засновниками
31.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 31.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею акціонерного капіталу підприємства	Характеризує довго тривалість одного обороту акціонерного капіталу підприємства, і показує термін, необхідний для його повного оновлення
32.	Оборотність перманентного капіталу			
32.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 17 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини перманентного капіталу підприємства	Відображає швидкість оновлення власних і довгострокових позикових коштів, свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн перманентного капіталу
32.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 32.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею перманентного капіталу підприємства	Характеризує довго тривалість одного обороту перманентного капіталу підприємства, і показує термін, необхідний для його повного оновлення

Продовження таблиці 6.1

1	2	3	4	5
33.	Оборотність залученого капіталу			
33.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 18 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини залученого капіталу підприємства	Відображає швидкість оновлення позикових коштів, свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн залученого капіталу
33.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 33.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею залученого капіталу підприємства	Характеризує довго тривалість одного обороту залученого капіталу підприємства, і показує термін, необхідний для його повного оновлення
34.	Оборотність кредиторської заборгованості			
34.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 19 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини кредиторської заборгованості підприємства	Відображає інтенсивність погашення кредиторської заборгованості, і свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн, кредиторської заборгованості підприємства
34.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 34.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею кредиторської заборгованості підприємства	Характеризує середню довго тривалість погашення кредиторської заборгованості, тобто кількість днів між здійсненням платежів підприємством
35.	Оборотність кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги			
35.1	- в оборотах	пок. 1 / пок. 20 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та середньої за період величини кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги підприємства	Характеризує розширення чи зниження комерційного кредиту, що надається підприємству. Відображає інтенсивність погашення заборгованості постачальникам, і свідчить про те, скільки виручки отримало підприємство у розрахунку на 1 грн, кредиторської заборгованості

Продовження таблиці 6.1

1	2	3	4	5
35.2	- в днях	кількість днів у періоді / пок. 35.1	Обчислюється співвідношенням кількості днів у періоді дослідження та віддачею кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги підприємства	Характеризує довго тривалість погашення кредиторської заборгованості постачальникам, і свідчить про те, скільки в середньому днів проходить між здійсненням платежів за отримані товари та надані підприємству послуги
36.	Тривалість операційного циклу	пок. 24.2+пок. 25.2	Обчислюється додаванням періоду оборотності матеріальних оборотних активів та дебіторської заборгованості підприємства	Характеризує загальний час, протягом якого фінансові ресурси знаходяться в матеріальних засобах та дебіторській заборгованості. Слід намагатися знизити значення цього показника
37.	Тривалість фінансового циклу	пок. 36 - пок. 34.2	Обчислюється як різниця між періодом довго тривалості операційного циклу та оборотності кредиторської заборгованості підприємства	Характеризує час, протягом якого фінансові ресурси вилучені з обігу. Мета управління оборотними засобами - скорочення фінансового циклу, тобто скорочення операційного циклу та уповільнення терміну обігу кредиторської заборгованості до припустимого рівня
38.	Стійкість економічного зростання	пок. 5 – дивіденди, сплачені акціонерам / ряд. 1495 форми № 1 (збільшення)	Обчислюється співвідношенням реінвестованого у виробництво прибутку і власного капіталу підприємства	Показує якими темпами в середньому збільшується власний капітал за рахунок поліпшення результатів фінансово-господарської діяльності, а не за рахунок залучення додаткового акціонерного капіталу

1	2	3	4	5
3. ПОКАЗНИКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА				
Показники рентабельності активів (майна) підприємства				
39.	Рентабельність активів (капіталу)	пок. 4 / пок. 6 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування до середньої за період величини притягнутого капіталу підприємства	Показує величину прибутку від звичайної діяльності, що припадає на 1 гривню притягнутого капіталу підприємства
40.	Чиста рентабельність активів (капіталу)	пок. 5 / пок. 6 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення чистого прибутку до середньої за період величини притягнутого капіталу підприємства	Показує величину чистого прибутку, що припадає на 1 гривню притягнутого капіталу підприємства
41.	Рентабельність необоротних активів, що приймають участь в операційній діяльності	пок. 3 / пок. 7 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення прибутку від операційної діяльності до середньої за період величини необоротних активів підприємства	Показує величину операційного прибутку, що припадає на 1 гривню задіяних в операційній діяльності необоротних активів підприємства
42.	Чиста рентабельність необоротних активів	пок. 5 / пок. 7 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення чистого прибутку до середньої за період величини необоротних активів підприємства	Показує величину чистого прибутку, що припадає на 1 гривню задіяних в звичайній діяльності необоротних активів підприємства

Продовження таблиці 6.1

1	2	3	4	5
43.	Рентабельність оборотних активів, що приймають участь в операційній діяльності	пок. 3 / пок. 8 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення прибутку від операційної діяльності до середньої за період величини оборотних активів підприємства	Показує величину операційного прибутку, що припадає на 1 гривню задіяних в операційній діяльності оборотних активів підприємства
44.	Чиста рентабельність оборотних активів	пок. 5 / пок. 8 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення чистого прибутку до середньої за період величини оборотних активів підприємства	Показує величину чистого прибутку, що припадає на 1 гривню задіяних в звичайній діяльності оборотних активів підприємства
45.	Рентабельність матеріальних оборотних активів	пок. 4 / пок. 9 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування до середньої за період величини матеріальних оборотних активів підприємства	Показує величину прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, що припадає на 1 гривню задіяних матеріальних оборотних активів підприємства
46.	Чиста рентабельність матеріальних оборотних активів	пок. 5 / пок. 9 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення чистого прибутку до середньої за період величини матеріальних оборотних активів підприємства	Показує величину чистого прибутку, що припадає на 1 гривню задіяних в діяльності матеріальних оборотних активів підприємства
47.	Рентабельність товарних запасів	пок. 2 / пок. 10 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення прибутку від реалізації до середньої за період величини товарних запасів підприємства	Показує величину прибутку від основної діяльності, що припадає на 1 гривню товарних запасів підприємства

Продовження таблиці 6.1

1	2	3	4	5
48.	Чиста рентабельність товарних запасів	пок. 5 / пок. 10 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення чистого прибутку до середньої за період величини товарних запасів підприємства	Показує величину чистого прибутку, що припадає на 1 гривню товарних запасів підприємства
49.	Рентабельність грошових активів	пок. 4 / пок. 13 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування до середньої за період величини грошових активів підприємства	Показує величину прибутку від звичайної діяльності, що припадає на 1 гривню грошових активів підприємства
50.	Чиста рентабельність грошових активів	пок. 5 / пок. 13 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення чистого прибутку до середньої за період величини грошових активів підприємства	Показує величину чистого прибутку, що припадає на 1 гривню грошових активів підприємства
51.	Рентабельність грошових коштів	пок. 4 / пок. 14 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування до середньої за період величини грошових коштів підприємства	Показує величину прибутку від звичайної діяльності, що припадає на 1 гривню грошових коштів підприємства
52.	Чиста рентабельність грошових коштів	пок. 5 / пок. 14 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення чистого прибутку до середньої за період величини грошових коштів підприємства	Показує величину чистого прибутку, що припадає на 1 гривню грошових коштів підприємства

Продовження таблиці 6.1

1	2	3	4	5
Показники рентабельності капіталу (джерел формування майна) підприємства				
53.	Рентабельність власного капіталу	пок. 4 / пок. 15 х 100 (збільшення)	Розраховується як відношення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування до середньої за період величини власного капіталу підприємства	Показує величину прибутку від звичайної діяльності, що припадає на 1 гривню власного капіталу підприємства
54.	Чиста рентабельність власного капіталу	пок. 5 / пок. 15 х 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення чистого прибутку до середньої за період величини власного капіталу підприємства	Показує величину чистого прибутку, що припадає на 1 гривню власних коштів підприємства
55.	Рентабельність акціонерного капіталу	пок. 4 / пок. 16 х 100 (збільшення)	Розраховується як відношення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування до середньої за період величини акціонерного капіталу підприємства	Показує величину прибутку від звичайної діяльності, що припадає на 1 гривню акціонерного капіталу підприємства
56.	Чиста рентабельність акціонерного капіталу	пок. 5 / пок. 16 х 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення чистого прибутку до середньої за період величини акціонерного капіталу підприємства	Показує величину чистого прибутку, що припадає на 1 гривню коштів підприємства, наданих акціонерами
57.	Рентабельність перманентного капіталу	пок. 4 / пок. 17 х 100 (збільшення)	Розраховується як відношення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування до середньої за період величини перманентного капіталу підприємства	Показує величину прибутку від звичайної діяльності, що припадає на 1 гривню перманентного капіталу підприємства

Продовження таблиці 6.1

1	2	3	4	5
58.	Чиста рентабельність перманентного капіталу	пок. 5 / пок. 17 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення чистого прибутку до середньої за період величини перманентного капіталу підприємства	Показує величину чистого прибутку, що припадає на 1 гривню власних і довгострокових залучених коштів підприємства
59.	Рентабельність залученого капіталу	пок. 4 / пок. 18 x 100 (збільшення)	Розраховується як відношення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування до середньої за період величини залученого на довгостроковій та короткостроковій основі капіталу підприємства	Показує величину прибутку від звичайної діяльності, що припадає на 1 гривню залученого капіталу підприємства
60.	Чиста рентабельність залученого капіталу	пок. 5 / пок. 18 x 100 (збільшення)	Розраховується як виражене у відсотках відношення чистого прибутку до середньої за період величини залученого капіталу підприємства	Показує величину чистого прибутку, що припадає на 1 гривню короткострокових та довгострокових залучених коштів підприємства
Показники рентабельності продукції (товарів, робіт, послуг)				
61.	Рентабельність продажу товарів (продукції, робіт, послуг)	Ф2. ряд. (2090-2130-2150)/ Ф2. ряд. 2000 x 100% (збільшення)	Розраховується як відношення прибутку від основної діяльності до чистого виторгу від реалізації	Показує розмір прибутку від основної діяльності, що одержує підприємство з 1 гривні чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг
62.	Чиста рентабельність господарської діяльності	Ф2. ряд. 2350/ Ф2. ряд. 2000 x 100% (збільшення)	Розраховується як відношення чистого прибутку до чистого виторгу від реалізації	Показує розмір чистого прибутку що одержує підприємство з 1 гривні чистого доходу від реалізації продукції

де T_p^{Π} - темп росту прибутку (від звичайної діяльності до оподаткування, реалізації, операційної діяльності, чистого), обчислений як виражене у відсотках співвідношення прибутку звітного і попереднього періодів, %;

$T_p^{ЧВР}$ - темп росту чистої виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), обчислений як виражене у відсотках співвідношення обсягу чистої виручки від реалізації звітного і попереднього періодів, %;

$T_p^{ВВ}$ - темп росту вартості майна підприємства, обчислений як виражене у відсотках співвідношення середньої величини валюти балансу (підсумку) звітного і попереднього періодів, %.

Підвищення темпів зростання основних показників в умовах ринку є одним із найважливіших завдань кожного економічного суб'єкта, вирішення якого тісно пов'язане із забезпеченням останнього ефективними засобами виробництва, впровадженням ресурсозберігаючих технологій та застосуванням досконалих форм управління.

Можливості підприємства щодо розширення основної діяльності за рахунок реінвестування власних коштів визначаються за допомогою коефіцієнта стійкості економічного зростання, який обчислюється на підставі наступного алгоритму:

$$K_{CE3} = \frac{\Pi^{PEINH}}{BK} \times 100 = \frac{ЧП - Д}{BK} \times 100 \quad (6.2)$$

де Π^{PEINH} – сума реінвестованого прибутку (прибутку, спрямованого на розвиток підприємства), тис. грн;

BK – величина власного капіталу підприємства, тис. грн;

$ЧП$ – чистий прибуток підприємства, тис. грн;

$Д$ – сума дивідендів, сплачених акціонерам, тис. грн;

Розширена факторна модель для розрахунку коефіцієнта стійкості економічного зростання (K_{CE3}) має вигляд:

$$K_{CE3} = K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_4 \times K_5 \times K_6 \times K_7 \quad (6.3)$$

де K_1 — частка прибутку, реінвестована у виробництво (чистий прибуток за мінусом виплачених дивідендів / чистий прибуток);

K_2 — рентабельність реалізації, продажу (чистий прибуток / чиста виручка від реалізації);

K_3 — оборотність власного оборотного капіталу (чиста виручка від реалізації / середній розмір власного оборотного капіталу);

K_4 — забезпеченість власним оборотним капіталом (середній розмір власного оборотного капіталу / середній розмір оборотних активів);

K_5 — коефіцієнт загальної ліквідності (середній розмір оборотних активів / середній розмір короткострокових зобов'язань);

K_6 — частка короткострокових зобов'язань у капіталі підприємства (середній розмір короткострокових зобов'язань / середній розмір капіталу);

K_7 — коефіцієнт фінансової залежності (середній розмір капіталу / середній розмір власного капіталу).

Г. Г. Кірейцев пропонує застосовувати у процесі факторного аналізу коефіцієнта стійкості економічного зростання (K_{CEZ}) модель типу [44]:

$$K_{CEZ} = K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_4 \times K_5 \times K_6 \quad (6.4)$$

де K_1 — частка прибутку, реінвестована у виробництво (чистий прибуток за мінусом виплачених дивідендів / чистий прибуток);

K_2 — рентабельність реалізації, продажу (чистий прибуток / чиста виручка від реалізації);

K_3 — оборотність власного оборотного капіталу (чиста виручка від реалізації / середній розмір власного оборотного капіталу);

K_4 — забезпеченість власним оборотним капіталом (середній розмір власного оборотного капіталу / середній розмір оборотних активів);

K_5 — коефіцієнт загальної ліквідності (середній розмір оборотних активів / середній розмір короткострокових зобов'язань);

K_6 — коефіцієнт заборгованості (середній розмір короткострокових зобов'язань / середній розмір власного капіталу).

На наступному етапі діагностики оцінюється взаємозв'язок рівня ділової активності і рентабельності в частині використання активів і капіталу підприємства. Дослідити цей взаємозв'язок надається можливим через моделювання залежності рентабельності активів (капіталу) від оборотності відповідних видів активів (капіталу) та рентабельності господарської діяльності:

$$\begin{array}{l} \text{Рентабельність} \\ \text{активів підприєм-} \\ \text{ства чи його} \\ \text{капіталу} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Оборотність активів} \\ \text{підприємства чи капіталу} \end{array} \times \begin{array}{l} \text{Рентабельність} \\ \text{діяльності} \end{array}$$

За допомогою цієї моделі можливо визначити шляхи підвищення ступеня прибутковості використання активів і капіталу підприємства або їх складових частин, і розробити відповідні заходи щодо їх практичної реалізації. Так, при низькій прибутковості господарської діяльності необхідно намагатися прискорити обіг капіталу та його елементів і, навпаки, низька ділова активність, яка зумовлена будь якими чинниками, може бути компенсована тільки зниження прямих витрат або ростом цін на товари - підвищенням рентабельності продажу.

Питання для самостійного опрацювання

1. Поняття і сутнісна характеристика ефективності господарської діяльності підприємства.
2. Мета і задачі аналізу ефективності господарської діяльності підприємства.
3. Необхідність визначення і аналізу стійкості економічного зростання підприємства.
4. Система показників для аналізу оборотності активів і капіталу підприємства.
5. Про що свідчить зниження показників оборотності активів у кількості оборотів?
6. Про що свідчить зростання середнього терміну обігу кредиторської заборгованості?
7. Методика аналізу рентабельності господарської діяльності підприємства: мета, завдання, джерела інформації.
8. Характеристика показників рентабельності активів.
9. Характеристика показників рентабельності капіталу.
10. Характеристика рентабельності діяльності.
11. Взаємозв'язок показників ділової активності і рентабельності підприємства.

Розрахунково-ситуаційні завдання

Завдання 1. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл.6.2), і додаткової інформації, необхідно:

1) використовуючи спосіб фінансових коефіцієнтів, оцінити ефективність використання активів і капіталу підприємства, і визначити оборотність (в днях і кількості оборотів) оборотних активів, власного капіталу, дебіторської і кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, а також чисту рентабельність продажу і чисту рентабельність власного капіталу та оборотних активів.

2) дослідити динаміку обчислених показників, і надати характеристику ступеня використання оборотних активів і власного капіталу підприємства.

3) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Додаткова інформація:

1. Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства у 200А та 200Б роках склав відповідно 2698,5 тис. грн. та 2750,0 тис. грн.

2. Чистий прибуток підприємства у 200А та 200Б роках дорівнює 107,2 тис. грн. та 156,3 тис. грн. відповідно.

Таблиця 6.2

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Показники балансу	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
Необоротні активи	483,7	515,2	549,9
Оборотні активи всього, т.ч.:	566,6	587,2	881,0
Запаси	154,6	160,0	222,9
Дебіторська заборгованість всього, у т.ч.	340,6	320,0	385,6
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	197,3	208,0	251,2
Поточні фінансові інвестиції	30,1	64,0	224,0
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті:	41,3	43,2	48,5
Баланс	1050,2	1102,4	1430,9
Власний капітал всього, у т.ч.	661,3	653,9	743,2
Резервний капітал	16,0	24,0	40,0
Довгострокові кредити та позики	76,0	48,0	16,0
Короткострокові кредити та позики	7,7	32,8	56,0
Поточні зобов'язання всього, у т.ч.	305,3	367,7	615,7
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	110,6	156,8	207,2
Баланс	1050,2	1102,4	1430,9

Завдання 2. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл.6.3), і додаткової інформації, необхідно:

1) використовуючи спосіб фінансових коефіцієнтів, оцінити ефективність використання активів підприємства, і визначити оборотність (в днях і кількості оборотів) оборотних активів, запасів і дебіторської заборгованості за товари (продукцію, роботи, послуги), а також чисту рентабельність продажу і чисту рентабельність оборотних активів.

2) дослідити динаміку обчислених показників, і надати характеристику ступеня використання оборотних активів підприємства.

3) кількісно оцінити причини зміни рентабельності оборотних активів підприємства.

4) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Додаткова інформація:

1. Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства у 200А та 200Б роках склав відповідно 2887,5 тис. грн. та 2975,0 тис. грн.

2. Чистий прибуток підприємства у 200А та 200Б роках дорівнює 89,7 тис. грн. та 107,0 тис. грн. відповідно.

Таблиця 6.3

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Показники балансу	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
Необоротні активи	393,0	418,6	446,8
Оборотні активи всього, т.ч.:	460,3	477,1	715,8
Запаси	125,6	130,0	181,1
Дебіторська заборгованість всього, у т.ч.	276,8	260,0	313,3
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	160,3	169,0	204,1
Поточні фінансові інвестиції	24,4	52,0	182,0
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті:	33,5	35,1	39,4
Баланс	853,3	895,7	1162,6
Власний капітал всього, у т.ч.	537,3	531,3	603,9
Резервний капітал	13,0	19,5	32,5
Довгострокові кредити та позики	61,8	39,0	13,0
Короткострокові кредити та позики	6,2	26,7	45,5
Поточні зобов'язання всього, у т.ч.	248,0	298,7	500,2
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	89,8	127,4	168,4
Баланс	853,3	895,7	1162,6

Завдання 3. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл.6.4), і додаткової інформації, необхідно

1) використовуючи спосіб фінансових коефіцієнтів, оцінити ефективність використання капіталу підприємства, і визначити оборотність (в днях і кількості оборотів) власного капіталу, поточних зобов'язань і кредиторської заборгованості за товари (продукцію, роботи, послуги), а також чисту рентабельність продажу і чисту рентабельність власного капіталу.

2) дослідити динаміку обчислених показників, і надати характеристику ступеня використання власного капіталу підприємства.

3) кількісно оцінити причини зміни рентабельності власного капіталу підприємства.

4) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Додаткова інформація:

1. Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства у 200А та 200Б роках склав відповідно 2038,2 тис. грн. та 2275,0 тис. грн.

2. Чистий прибуток підприємства у 200А та 200Б роках дорівнює 61,4 тис. грн. та 78,8 тис. грн. відповідно.

Таблиця 6.4

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Показники балансу	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
Необоротні активи	408,1	434,7	464,0
Оборотні активи всього, т.ч.:	478,0	495,5	743,3
Запаси	130,4	135,0	188,1
Дебіторська заборгованість всього, у т.ч.	287,4	270,0	325,4
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	166,5	175,5	212,0
Поточні фінансові інвестиції	25,4	54,0	189,0
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті:	34,8	36,5	40,9
Баланс	886,1	930,2	1207,3
Власний капітал всього, у т.ч.	558,0	551,7	627,1
Резервний капітал	13,5	20,3	33,8
Довгострокові кредити та позики	64,1	40,5	13,5
Короткострокові кредити та позики	6,5	27,7	47,3
Поточні зобов'язання всього, у т.ч.	257,6	310,2	519,5
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	93,3	132,3	174,8
Баланс	886,1	930,2	1207,3

Завдання 4. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл.6.5), і додаткової інформації, необхідно:

1) оцінити ефективність використання поточних активів і зобов'язань підприємства, та визначити оборотність (в днях і кількості оборотів) оборотних активів, поточних зобов'язань, дебіторської і кредиторської заборгованості за товари (продукцію, роботи, послуги).

2) дослідити динаміку обчислених показників, і надати характеристику раціональності використання оборотних активів і доцільності понесення поточних зобов'язань підприємства.

3) кількісно оцінити причини зміни оборотності (в кількості оборотів) дебіторської заборгованості підприємства за товари (продукцію, роботи, послуги).

4) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Додаткова інформація:

1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства у 200А та 200Б роках склав відповідно 2208,1 тис. грн. та 2572,5 тис. грн.

2. Чистий прибуток підприємства у 200А та 200Б роках дорівнює 89,7 тис. грн. та 84,5 тис. грн. відповідно.

Таблиця 6.5

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Показники балансу	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
Необоротні активи	468,6	499,1	532,7
Оборотні активи всього, т.ч.:	548,9	568,9	853,4
Запаси	149,7	155,0	215,9
Дебіторська заборгованість всього, у т.ч.	330,0	310,0	373,6
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	191,1	201,5	243,4
Поточні фінансові інвестиції	29,1	62,0	217,0
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті:	40,0	41,9	47,0
Баланс	1017,4	1068,0	1386,2
Власний капітал всього, у т.ч.	640,6	633,5	720,0
Резервний капітал	15,5	23,3	38,8
Довгострокові кредити та позики	73,6	46,5	15,5
Короткострокові кредити та позики	7,4	31,8	54,3
Поточні зобов'язання всього, у т.ч.	295,7	356,2	596,4
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	107,1	151,9	200,7
Баланс	1017,4	1068,0	1386,2

Завдання 5. На підставі виписки з даних балансу підприємства (табл.6.6), і додаткової інформації, необхідно:

1) оцінити ефективність використання поточних активів і зобов'язань підприємства, та визначити оборотність (в днях і кількості оборотів) оборотних активів, поточних зобов'язань, дебіторської і кредиторської заборгованості за товари (продукцію, роботи, послуги).

2) дослідити динаміку обчислених показників, і надати характеристику раціональності використання оборотних активів і доцільності понесення поточних зобов'язань підприємства.

3) кількісно оцінити причини зміни оборотності (в кількості оборотів) кредиторської заборгованості підприємства за товари (продукцію, роботи, послуги).

4) за результатами аналізу розробити рекомендації стосовно ситуації, що склалася.

Додаткова інформація:

1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства у 200А та 200Б роках склав відповідно 4586,0 тис. грн. та 4375,0 тис. грн.

2. Чистий прибуток підприємства у 200А та 200Б роках дорівнює 99,1 тис. грн. та 101,3 тис. грн. відповідно.

Таблиця 6.6

Виписка з ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

(тис. грн.)

Показники балансу	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
Необоротні активи	725,5	772,8	824,9
Оборотні активи всього, т.ч.:	849,8	880,8	1321,4
Запаси	231,8	240,0	334,3
Дебіторська заборгованість всього, у т.ч.	511,0	480,0	578,4
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	295,9	312,0	376,8
Поточні фінансові інвестиції	45,1	96,0	336,0
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті:	61,9	64,8	72,7
Баланс	1575,4	1653,6	2146,3
Власний капітал всього, у т.ч.	991,9	980,9	1114,8
Резервний капітал	24,0	36,0	60,0
Довгострокові кредити та позики	114,0	72,0	24,0
Короткострокові кредити та позики	11,5	49,2	84,0
Поточні зобов'язання всього, у т.ч.	457,9	551,5	923,5
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	165,8	235,2	310,8
Баланс	1575,4	1653,6	2146,3

Розв'язок типових завдань

Завдання 1. На підставі виписки з даних балансу ТОВ «Фієста» (табл. 6.7), і додаткової інформації, необхідно:

1) обчислити середню величину оборотних активів, запасів і дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги за обидва періоди;

2) оцінити оборотність оборотних активів, запасів і дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги у днях та кількості оборотів;

3) розрахувати чисту рентабельність продажу та чисту рентабельність оборотних активів за обидва періоди;

4) оцінити динаміку показників наявності та ефективності використання оборотних активів та елементів, що їх формують;

5) кількісно оцінити вплив зміни проти попереднього року коефіцієнта оборотності оборотних активів та чистої рентабельності продажу на зміну чистої рентабельності оборотних активів;

б) зробити висновки.

Таблиця 6.7

Виписка із Балансу (Звіту про фінансовий стан підприємства) ТОВ «Фієста»
за 200А-200Б роки

(тис. грн)

Показник балансу	на 01.01.0А	на 01.01.0Б	на 01.01.0В
Необоротні активи	302,3	322	343,7
Оборотні активи всього, у т.ч:	354,1	367	550,6
Запаси	96,6	100	139,3
Дебіторська заборгованість всього, у т.ч:	212,9	200	241
Дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги)	123,3	130	157
Поточні фінансові інвестиції	18,8	40	140
Грошові кошти та їх еквіваленти в національній валюті:	25,8	27	30,3
Баланс	656,4	689	894,3
Власний капітал всього, у т.ч.	413,3	408,7	464,5
Резервний капітал	10,0	15,0	25,0
Довгострокові кредити та позики	47,5	30	10
Поточні зобов'язання всього, у т.ч.	195,6	250,3	419,8
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	69,1	98	129,5
Баланс	656,4	689	894,3

Додаткова інформація.

1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства у 200А та 200Б роках склав відповідно 1698,5 тис. грн та 1750,0 тис. грн.

2. Чистий прибуток підприємства у 200А та 200Б роках дорівнює 47,2 тис. грн та 56,3 тис. грн відповідно.

Розв'язок завдання

1) Середня величина оборотних активів обчислюється на підставі формули середньої арифметичної простої, як півсума величини оборотних активів на початок та кінець звітного періоду, і за даними ТОВ «Фієста» (табл. 6.7) складає:

– за минулий рік: $(354,1+367,0)/2=360,6$ тис. грн;

– за звітний рік: $(367,0+550,6)/2=458,8$ тис. грн.

Аналогічним чином розраховується середня величина запасів і дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) за обидва періоди.

2) Оборотність оборотних активів оцінюється у кількості оборотів і в днях одного обороту на підставі коефіцієнта оборотності оборотних активів та періоду їх обороту відповідно.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів розраховується як співвідношення чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (*ЧВР*) та середньої величини оборотних активів підприємства (\overline{OA}).

За даними ТОВ «Фієста» (табл. 6.7) та додаткової інформації коефіцієнт оборотності оборотних активів складає:

- у минулому році: $1698,5/360,6=4,71$ обороту;
- у звітному році: $1750,0/458,8=3,81$ обороту.

Період обороту оборотних активів обчислюється співвідношенням кількості днів у досліджуваному періоді та коефіцієнта оборотності оборотних активів, і за даними ТОВ «Фієста» складає:

- у минулому році: $360/4,71=76,43$ дня;
- у звітному році: $360/3,81=94,49$ дня.

Аналогічним чином обчислюється оборотність запасів та дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги в днях і кількості оборотів за обидва періоди.

3) Чиста рентабельність продажу обчислюється вираженням у відсотках співвідношенням величини чистого прибутку підприємства ($ЧП$) та чистої виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг ($ЧВР$).

За даними додаткової інформації чиста рентабельність продажу ($ЧР_{П}$) ТОВ «Фієста» складає:

- у минулому році: $47,1/1698,5 \times 100=2,78$ %;
- у звітному році: $56,3/1750,0 \times 100=3,22$ %.

Чиста рентабельність оборотних активів розраховується як виражене у відсотках співвідношення величини чистого прибутку підприємства ($ЧП$) та середньої величини оборотних активів (\overline{OA}), і за даними ТОВ «Фієста» (табл. 6.7) складає:

- у минулому році: $47,2/360,6 \times 100=13,09$ %;
- у звітному році: $56,3/458,8 \times 100=12,27$ %.

4) Динаміка показників наявності та ефективності використання оборотних активів ТОВ «Фієста» та елементів, що їх формують, досліджується на підставі аналітичних показників динаміки – абсолютного приросту та темпу росту.

Абсолютний приріст визначається різницею між фактичними даними за звітний і минулий періоди, а темп росту – вираженням у відсотках співвідношенням цих даних.

Техніка та результати оцінки динаміки показників наявності та ефективності використання оборотних активів ТОВ «Фієста» та елементів, що їх формують, наведена у табл. 6.8.

5) Для кількісної оцінки впливу на відхилення чистої рентабельності оборотних активів звітнього року порівняно з минулим зміни коефіцієнта оборотності оборотних активів ($K_{OA}^{об}$) та чистої рентабельності продажу ($ЧР_{П}$) доцільно використовувати метод абсолютних різниць та факторну модель, що відображає залежність чистої рентабельності оборотних активів ($ЧР_{OA}$) від визначених чинників та має вигляд:

$$ЧР_{OA} = K_{OA}^{об} \times ЧР_{П}. \quad (6.5)$$

Таблиця 6.8

Оцінка динаміки показників наявності та ефективності використання оборотних активів та їх елементів ТОВ «Фієста»

№ з/п	Показник	200А рік	200Б рік	Абсолютний приріст	Темп росту, %
1	Чистий прибуток, тис. грн	47,2	56,3	9,1	119,3
2	Чиста виручка від реалізації продукції, тис. грн	1698,5	1750,0	51,5	103,0
3	Середня величина оборотних активів, тис. грн	360,6	458,8	98,2	127,2
4	Середня величина запасів, тис. грн	98,3	119,7	21,4	121,8
5	Середній розмір дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, тис. грн	126,7	143,5	16,8	113,3
6	Оборотність оборотних активів				
6.1	у кількості оборотів	4,71	3,81	-0,9	80,9
6.2	у днях	76,43	94,49	18,06	123,6
7	Оборотність запасів				
7.1	у кількості оборотів	17,28	14,62	-2,66	84,6
7.2	у днях	20,83	24,62	3,79	118,2
8	Оборотність дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги)				
8.1	у кількості оборотів	13,41	12,2	-1,21	91,0
8.2	у днях	26,85	29,51	2,66	109,9
9	Чиста рентабельність оборотних активів, %	13,09	12,27	-0,82	93,7
10	Чиста рентабельність продажу, %	2,78	3,22	0,44	115,8

За даними табл. 6.7 зміна чистої рентабельності оборотних активів ($\Delta\text{ЧР}_{\text{OA}}$) підприємства ТОВ «Фієста» у 200Б році порівняно з 200А роком складає:

– під впливом зміни коефіцієнта оборотності оборотних активів ($\Delta\text{ЧР}_{\text{OA}_{\Delta\text{K}_{\text{OA}}^{\text{об}}}}$):

$$\Delta\text{ЧР}_{\text{OA}_{\Delta\text{K}_{\text{OA}}^{\text{об}}}} = \Delta\text{K}_{\text{OA}}^{\text{об}} \times \text{ЧР}_{\text{П}_0} = (-0,9) \times 2,78 = -2,50 \%$$

– під впливом зміни чистої рентабельності продажу ($\Delta\text{ЧР}_{\text{ОА}\Delta\text{ЧР}_{\Pi}}$):

$$\Delta\text{ЧР}_{\text{ОА}\Delta\text{ЧР}_{\Pi}} = K_{\text{ОА}1}^{\text{об}} \times \Delta\text{ЧР}_{\Pi} = 3,81 \times 0,44 = 1,68 \text{ \%}.$$

Наведені розрахунки свідчать, що загальне зниження чистої рентабельності оборотних активів ТОВ «Фієста» у 200А році порівняно з 200Б роком складає 0,82 % (12,27–13,09), і дорівнює сумі часткового впливу включених до моделі чинників:

$$\Delta\text{ЧР}_{\text{ОА}} = \Delta\text{ЧР}_{\text{ОА}\Delta\text{К}^{\text{об}}} + \Delta\text{ЧР}_{\text{ОА}\Delta\text{ЧР}_{\Pi}} = (-2,50) + 1,68 = -0,82 \text{ \%}.$$

б) Аналіз наявності та ефективності використання оборотних активів ТОВ «Фієста» та елементів, що їх формують, показав, що у звітному періоді відбулося збільшення як середньої величини оборотних активів у цілому, так і за їх складовими. При цьому вони зростали більш високими темпами, ніж чиста виручка від реалізації. Так темп росту виручки складає всього 103,0 %, а оборотних активів 127,2 %, запасів – 121,8 %, дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги – 113,3 %.

Таке перевищення темпів розвитку середньої величини оборотних активів в цілому та за їх елементами над темпами виручки зумовили уповільнення їх оборотності на 0,9 обороту, запасів – на 2,66 обороту і дебіторської заборгованості – на 1,21 обороту.

Треба зазначити, що більш високими темпами зростав обсяг оборотних активів і запасів у порівнянні з темпом зростання чистого прибутку, які відповідно склали 127,2, 121,8 і 119,3 %. Це свідчить про неефективне використання цих активів, що підтверджують показники їх рентабельності. Так, у звітному періоді чиста рентабельність оборотних активів склала 12,27 % при досягнутому рівні попереднього року – 13,09 %, тобто відбулося зниження показника на 0,82 % або 6,3%-х пункти.

Для підвищення ефективності використання оборотних активів необхідно у звітному періоді зменшити їх обсяг як у цілому, так і за складовими; переглянути наявні запаси підприємства з метою виявлення серед них неходових і застарілих, готову продукцію, що не користується попитом; переглянути склад дебіторської заборгованості за термінами погашення; забезпечити зростання виручки та прибутку більш високими темпами, ніж оборотних активів. Це призведе до прискорення оборотності оборотних активів і підвищення їх рентабельності.

ТЕМА 7. ДІАГНОСТИКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета вивчення теми – засвоєння теоретико-методичних засад діагностики кредитоспроможності підприємства.

Знання та навички:

- технології діагностики кредитоспроможності підприємства;
- ідентифікації рівня кредитоспроможності позичальника та його зміни;
- обґрунтування управлінських рішень з покращення кредитоспроможності підприємства.

Теоретико-методичні положення теми

Кредитоспроможність – це спроможність клієнта в повному обсязі та у визначений кредитною угодою строк розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями.

Метою діагностики кредитоспроможності є оцінка результатів фінансової діяльності позичальника, на основі якої кредитор приймає рішення щодо можливості надання кредиту або припинення кредитних відносин з клієнтом. Її реалізація передбачає:

- вивчення фінансового стану позичальника;
- попередження втрат кредитних ресурсів у результаті неефективної роботи позичальника;
- стимулювання суб'єктів господарювання в підвищенні ефективності своєї фінансово-господарської діяльності.

Діагностика фінансового стану позичальника виконується в три етапи:

1-й етап - обчислення значень показників, що характеризують фінансовий стан позичальника;

2-й етап - оцінювання та узагальнення показників і визначення класу надійності позичальника;

3-й етап - складання аналітичного висновку.

Реалізація першого етапу передбачає обчислення і оцінку динаміки чотирьох груп аналітичних показників-критеріїв:

1 група - попередня оцінка позичальника - це показники, що розраховуються з метою визначення ринкової позиції позичальника, його взаємовідносин з банком у минулому, перспектив розвитку. Показниками цієї групи є період функціонування підприємства (ФП), наявність бізнес-плану (БП), прибуткова діяльність (ПД), погашення позичок у минулому (ПП), сплата відсотків за користування кредитом (СВ),

II група - показники платоспроможності позичальника - коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл}$), коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{шл}$), коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ал}$).

III група - показники фінансової стійкості - коефіцієнт фінансової стійкості ($K_{фс}$), коефіцієнт фінансової незалежності ($K_{фн}$), коефіцієнт автономії ($K_{ав}$), коефіцієнт оборотності балансу ($K_{об}$), коефіцієнт маневреності власних коштів ($K_{м}$).

IV група - показники надійності підприємства - коефіцієнт забезпечення кредиту (K_3), оборотність дебіторської заборгованості ($O_{дз}$), оборотність кредиторської заборгованості ($O_{кз}$), оборотність готової продукції ($O_{гп}$).

Наступним етапом аналізу є визначення класу позичальника.

Залежно від стану платоспроможності, фінансової стійкості, солідності та можливості виконувати свої зобов'язання перед банком підприємство - позичальник повинно бути віднесене до одного з п'яти класів, що характеризують його надійність та кредитний рейтинг (табл. 7.1).

Таблиця 7.1

Залежність можливостей і умов надання кредиту від рейтингу позичальника

Клас	Характеристика надійності підприємства	Кредитний рейтинг	Можливість і умови надання кредиту
А	Дуже стійкий фінансовий стан	Дуже високий	Пільговий відсоток за користування кредитом. Надання кредиту без забезпечення. Контроль за фінансовим станом необов'язковий
Б	Стійкий фінансовий стан	Високий	Відсоток встановлюється на рівні ставки, діє на ринку. Зменшення форм забезпечення. Контроль за фінансовим станом необов'язковий
В	Ознаки фінансової напруги	Задовільний	Кредит може бути наданий на загальних умовах. Здійснюється поточний контроль за фінансовим станом
Г	Підприємство підвищеного ризику	Низький	Кредит може бути наданий за більш високою ставкою, що включає премію за ризик; під кілька видів забезпечення, в обмеженій (розміром статутного капіталу) сумі. Здійснюється контроль за документооборотом угоди, що кредитується
Д	Незадовільний фінансовий стан	Неприйнятний	Кредит не видається

Для встановлення класу позичальника визначається інтегрований показник його фінансового стану, що розраховується на підставі наведених вище коефіцієнтів, їх вагомих значень та вагомих коефіцієнтів груп показників.

Порядок визначення інтегрованого показника наступний:

1. Попередньо здійснюється аналіз розрахованих фактичних значень $K_{ПЛ}$, $K_{ШЛ}$, $K_{АЛ}$, $K_{ФС}$, $K_{ФН}$, $K_{АВ}$, K_3 - згідно з табл. 7.2. Залежно від того, в яких параметрах знаходиться фактичне значення коефіцієнта, останній набуває одного із значень (2, 1 чи 0).

2. Усі розраховані фактичні значення коефіцієнтів вносяться до табл. 7.3 (графу 5). У графу 6 таблиці вноситься оцінка кожного коефіцієнта ($K_{ПЛ}$, $K_{ШЛ}$, $K_{АЛ}$, $K_{ФС}$, $K_{ФН}$, $K_{АВ}$, K_3), визначена на підставі табл. 7.2. Оскільки, додаткова оцінка першої та четвертої груп показників (за винятком K_3) не передбачена, то в графі 6 табл. 7.3 вказуються їх розраховані фактичні значення (гр. 5 = гр. 6).

3. Отримана оцінка помножується на вагоме значення коефіцієнта (гр.6 x гр. 4).

4. Сума значень показників по кожній групі помножується на вагомий коефіцієнт відповідної групи.

5. Визначається сума значень усіх груп (S).

6. З огляду на суми значень усіх показників визначається клас позичальника на підставі рейтингової шкали (табл.7.4) . Залежно від того, в яких параметрах знаходиться значення S, позичальник відноситься до певного класу (А, Б, В, Г, Д).

Таблиця 7.2

Оцінка коефіцієнтів

Коефіцієнт	Оцінка		
	2	1	0
Коефіцієнт поточної ліквідності, $K_{ПЛ}$	2 і більше	Від 1 до 2	Менше 1
Коефіцієнт швидкої ліквідності, $K_{ШЛ}$		0,3 і більше	Менше 0,3
Коефіцієнт абсолютної ліквідності, $K_{АЛ}$		0,2 і більше	Менше 0,2
Коефіцієнт фінансової стійкості, $K_{ФС}$		0,6 і більше	Менше 0,6
Коефіцієнт фінансової незалежності, $K_{ФН}$		0,2 і більше	Менше 0,2
Коефіцієнт автономності, $K_{АВ}$		Менше 1	1 і більше
Коефіцієнт оборотності балансу, $K_{ОБ}$		0,7 і більше	Менше 0,7
Коефіцієнт маневреності, K_M		0,5 і більше	Менше 0,5
Коефіцієнт забезпеченості, K_3	2 і більше	Від 1,4 до 2	Менше 1,4

Таблиця 7.3

Розрахунок інтегрального показника фінансового стану позичальника

№ з/п	Назва показника	Теоретичне значення	Вагоме значення показника	Розрахункове значення показника	Оцінка коефіцієнта	Значення показника з урахуванням
1	2	3	4	5	6	7
I група - Попередня оцінка позичальника Вагомий коефіцієнт - 2						
1.	Період функціонування, ФП	0,5-5	0,5			
2.	Наявність бізнес-плану, БП	0-1	1			
3.	Прибуткова діяльність, ПД	0-3	2			
4.	Погашення позичок, ПП	0-1	6			
5.	Сплата відсотків, СВ	0-1	6			
Разом за групою I						
II група - Показники платоспроможності Вагомий коефіцієнт - 5						
1.	Коефіцієнт загальної ліквідності, $K_{ЗЛ}$	Не менше 2,0	8			
2.	Коефіцієнт ліквідності, $K_{ЛК}$	Не менше	7			
3.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності, $K_{АЛ}$	Не менше 0,2	6			
Разом за групою II						
III група - Показники фінансової стійкості Вагомий коефіцієнт - 4						
1.	Коефіцієнт фінансової стійкості, $K_{ФС}$	Не менше 0,6	6			
2.	Коефіцієнт фінансової незалежності, $K_{ФН}$	Не менше 0,2	5			
3.	Коефіцієнт автономності, $K_{АВ}$	Не більше 1,0	4			
4.	Коефіцієнт оборотності балансу, $K_{ОБ}$	Не менше 0,7	4			
5.	Коефіцієнт маневреності, $K_{М}$	Не менше 0,5	4			
Разом за групою III						
IV група - Показники «надійності» підприємства Вагомий коефіцієнт - 2						
1.	Коефіцієнт забезпечення кредиту, K_3	Не менше 1,4	8			
2.	Оборотність дебіторської заборгованості, $O_{ДЗ}$	0-2	2			
3.	Оборотність кредиторської заборгованості, $O_{КЗ}$	0-2	2			
4.	Оборотність готової продукції, $O_{ГП}$	0-2	2			
Разом за групою IV						
Усього ()						
КЛАС						

Таблиця 7.4

Рейтингова шкала для визначення класу позичальника

Клас	А	Б	В	Г	Д
Значення інтегрованого показника	Понад 200	Від 160 до 200	Від 135 до 160	Від 110 до 135	Менше 110

Питання для самостійного опрацювання

1. Що таке кредит?
2. У чому полягає сутність кредитоспроможності підприємства і яка мета її визначення?
3. Як здійснюється аналіз кредитоспроможності клієнта (позичальника)?
4. Як виконується розрахунок показників, що визначають ринкову позицію позичальника?
5. Як здійснюється аналіз показників, що визначають ринкову позицію позичальника?
6. Назвіть показники, що характеризують кредитоспроможність підприємства-позичальника.
7. Укажіть показники, що характеризують фінансову стійкість підприємства.
8. Наведіть показники, що характеризують кредитну надійність підприємства.
9. За якою схемою здійснюється аналіз класів, що характеризують надійність підприємства-позичальника?
10. Який порядок визначення інтегрованого показника щодо кредитоспроможності підприємства?
11. Як визначається оборотність кредиторської заборгованості?

Розрахунково-ситуаційні завдання

Завдання 1. Розробити організаційно-інформаційну модель діагностики кредитоспроможності підприємства.

Завдання 2. Дослідити наявні методичні підходи до оцінки кредитоспроможності підприємства та надати їм детальну характеристику.

Завдання 3. На підставі даних фінансової звітності ТОВ «Стома» із залученням методичного інструментарію оцінювання перспективності надання кредитних коштів (табл. 7.2-табл. 7.4) необхідно:

- 1) обчислити та дослідити динаміку показників і ринкової позиції позичальника, його платоспроможності, фінансової стійкості та надійності;
- 2) визначити рейтинг кредитоспроможності підприємства;
- 3) зробити висновки.

Розв'язок типових завдань

Завдання 1. На підставі додаткової інформації про значення оціночних показників діяльності торговельного підприємства, встановлені банком значення класності і вагомості оціночних показників залежно від їх значень (табл. 7.5) необхідно:

- 4) ідентифікувати клас оціночних показників діяльності позичальника;
- 5) визначити рейтинг кредитоспроможності торговельного підприємства ;
- 6) зробити висновки.

Таблиця 7.5

Розподіл показників по класам та їх вагомість

№ пор.	Показник	Нормативне значення	Вага	Розподіл за класами		
				1-й	2-й	3-й
1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності $K_{a.l}$	0,2-0,35	20	0,2 і вище	0,1-0,2	< 0,1
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності $K_{ш.л}$	0,5-1	20	0,5 і вище	0,3-0,5	< 0,3
3	Коефіцієнт поточної ліквідності $K_{п.л}$	2,0	10	2,0 і вище	1-2	< 1
4	Коефіцієнт оборотності активів $K_{об}$	–	30	Прискорення	На одному рівні	Уповільнення
5	Коефіцієнт автономії K_a	0,5	20	0,5 і вище	0,3-0,5	< 0,3

Додаткова інформація:

Значення оціночних коефіцієнтів таке: коефіцієнти абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності, поточної ліквідності, автономії становлять відповідно 0,08; 0,6; 2,2; 0,65, а оборотність активів (порівняно з попереднім періодом) залишилася на такому самому рівні.

1) Отже, по даному підприємству першому показнику $K_{a.l}$, враховуючи його фактичне значення (0,08), присвоюється 3-й клас; другому $K_{ш.л}$ – 1-й клас; третьому $K_{п.л}$ – 1-й клас; четвертому $K_{об}$ – 2-й клас; п'ятому показнику K_a – 1-й клас.

2) Визначимо рейтинг кредитоспроможності позичальника, якщо відомі класи показників та їх частка (табл. 7.6).

Рейтинг позичальника

Показник	Клас	Вага	Сума балів
$K_{a.l}$	3	20	60
$K_{ш.л}$	1	20	20
$K_{п.л}$	1	10	10
$K_{об}$	2	30	60
K_a	1	20	20
Всього	*	100	170

Рейтинг розраховують за формулою

$$R = \sum_{k=1}^n K_k \cdot d_k,$$

де K_k — фактичне значення k -го показника; d_k — вага k -го показника.

Для нашого підприємства рейтинг становитиме:

$$R = 3 \cdot 20 + 1 \cdot 20 + 1 \cdot 10 + 2 \cdot 30 + 1 \cdot 20 = 170 \text{ балів.}$$

3) Отже, за сумою балів позичальник належить до класу Б і може розраховувати на вигідні умови отримання кредиту.

ТЕМА 8.

ДІАГНОСТИКА ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Мета вивчення теми — засвоєння теоретико-методичних засад діагностики грошових коштів підприємства та їх руху.

Знання та навички:

- технології діагностики наявності, ефективності використання та руху грошових коштів підприємства;
- ідентифікації рівня якості управління грошовими коштами підприємства та його зміни;
- кількісної оцінки причини зміни наявності, ефективності використання та руху грошових коштів;
- обґрунтування управлінських рішень з підвищення ефективності використання грошових коштів підприємства та рівня якості управління ними.

Теоретико-методичні положення теми

В межах діагностики грошових коштів та їх руху виділяються два напрямки:

- оцінка наявності й ефективності використання грошових коштів підприємства

- аналіз руху грошових коштів підприємства (аналіз грошових потоків).

Оцінка *наявності й ефективності використання грошових коштів* підприємства проводиться на підставі обчислення відповідних показників.

Для характеристики наявності грошових активів і грошових коштів підприємства використовуються:

- коефіцієнт участі грошових активів в оборотному капіталі ($KU_{ГА}$);

- коефіцієнт участі грошових коштів в грошових активах ($KU_{ГК}$);

- коефіцієнт відволікання вільного залишку грошових активів в інвестиційну діяльність ($K_{КФІ}$);

- коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{а.л.}$) (табл. 8.1).

Для характеристики ефективності використання грошових коштів підприємства використовуються показники оборотності і рентабельності:

- коефіцієнт оборотності грошових коштів відносно грошових надходжень підприємства ($K_{ГК}^{об,ГН}$);

- період обороту грошових коштів відносно грошових надходжень підприємства ($П_{ГК}^{об,ГН}$);

- коефіцієнт оборотності грошових коштів відносно грошових витрат підприємства ($K_{ГК}^{об,ГВ}$);

- період обороту грошових коштів відносно грошових витрат підприємства ($П_{ГК}^{об,ГВ}$);

- рентабельність грошових коштів ($P_{ГК}$);

- чиста рентабельність грошових коштів ($ЧР_{ГК}$);

- чиста рентабельність короткострокових фінансових вкладень ($ЧР_{КФВ}$) (табл. 8.1).

Частковими показниками ефективності використання грошових коштів є показники їх оборотності і рентабельності в рамках основної і відповідно операційної діяльності

В процесі діагностики наявності і ефективності використання грошових коштів досліджується динаміка наведених показників, і з'ясовуються причини їх змін. Проводиться факторний аналіз і розробляються шляхи усунення негативних моментів, які виникли на підприємстві і призвели до неефективного використання грошових коштів.

Діагностика руху грошових коштів передбачає:

– оцінку чистого руху грошових коштів за видами діяльності;

– аналіз структури притоку й відтоку грошових коштів підприємства за результатами здійснення господарських операцій в рамках операційної, інвестиційної і фінансової діяльності.

У процесі оцінки чистого руху грошових коштів підприємства вивчається динаміка залишків коштів, а також їхнього притоку й відтоку в результаті здійснення господарських операцій, пов'язаних з операційною, фінансовою й інвестиційною діяльністю.

Показники наявності та ефективності використання грошових коштів підприємства

№ з/п	Назва показника	Методика розрахунку	Умовні позначення	Стисла характеристика
	2	3	4	5
1	Показники наявності грошових коштів			
1.1	коефіцієнт участі грошових активів в оборотних активах (KU_{GA})	$KU_{GA} = \frac{GA}{OA}$	GA – грошові активи підприємства (грошові кошти і їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції), тис. грн; OA – оборотні активи підприємства, тис. грн	Характеризує ступінь участі грошових активів в оборотному капіталі підприємства.
1.2	коефіцієнт участі грошових коштів в грошових активах (KU_{GK})	$KU_{GK} = \frac{GK}{GA}$	GK – грошові кошти підприємства, тис. грн; OA – оборотні активи підприємства, тис. грн	Частина грошових коштів в грошових активах підприємства. Показує скільки грошових коштів міститься в 1 грн грошових активів
1.3	коефіцієнт відволікання вільного залишку грошових активів в інвестиційну діяльність (K_{KFI})	$K_{KFI} = \frac{KFI}{GA}$	KFI – короткострокові фінансові інвестиції підприємства, тис. грн; GA – грошові активи підприємства (грошові кошти і їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції), тис. грн	Свідчить про рівень відволікання вільного залишку грошових активів у короткострокові фінансові вкладення підприємства. показує частку грошових активів, яку зосереджено в поточних фінансових інвестиціях підприємства
1.4	коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{a.l.}$)	$K_{a.l.} = \frac{GK}{PZ}$	GK – грошові кошти підприємства, тис. грн PZ – поточні (короткострокові) зобов'язання підприємства, тис. грн	Частина короткострокової заборгованості підприємства, яку воно може сплатити за рахунок наявних грошових коштів найближчим часом. Надає характеристику платоспроможності підприємства на конкретну дату, як правило, на дату складання балансу. Низьке значення коефіцієнту вказує на зниження платоспроможності підприємства

Продовження таблиці 8.1

1	2	3	4	5
2	Показники ефективності використання грошових коштів			
2.1	коефіцієнт оборотності грошових коштів відносно грошових надходжень підприємства ($K_{ГК}^{об,ГН}$)	$K_{ГК}^{об,ГН} = \frac{ГН}{\overline{ГК}}$	$ГН$ – сума грошових надходжень підприємства за період дослідження, тис. грн; $\overline{ГК}$ – середні грошові кошти за період дослідження, тис. грн	Свідчить про інтенсивність надходження грошових коштів, їх участь в операційному циклі підприємства. Вимірюється кількістю оборотів. Відображає скільки грошового доходу припадає на 1 грн грошових коштів.
2.2	період обороту грошових коштів відносно грошових надходжень підприємства ($П_{ГК}^{об,ГН}$)	$П_{ГК}^{об,ГН} = \frac{Д}{K_{ГК}^{об,ГН}}$ або $П_{ГК}^{об,ГН} = \frac{\overline{ГК}}{ГН_{одн}}$ або $П_{ГК}^{об,ГН} = \frac{\overline{ГК} \times Д}{ГН}$	$K_{ГК}^{об,ГН}$ – коефіцієнт оборотності грошових коштів відносно грошових надходжень підприємства, об.; $Д$ – кількість днів у досліджуваному періоді, дні.; $ГН_{одн}$ – розмір грошових надходжень підприємства в середньому за один день періоду дослідження, тис. грн; $\overline{ГК}$ – середні грошові кошти за період дослідження, тис. грн	Характеризує в середньому довготривалість одного обороту грошових надходжень на підприємство
2.3	коефіцієнт оборотності грошових коштів відносно грошових витрат підприємства ($K_{ГК}^{об,ГВ}$)	$K_{ГК}^{об,ГВ} = \frac{ГВ}{\overline{ГК}}$	$ГВ$ – сума грошових витрат підприємства за період дослідження, тис. грн; $\overline{ГК}$ – середні грошові кошти за період дослідження, тис. грн	Свідчить про інтенсивність витрачання грошових коштів, їх участь в операційному циклі підприємства. Вимірюється кількістю оборотів. Відображає скільки грошових витрат припадає на 1 грн грошових коштів.

Продовження таблиці 8.1

1	2	3	4	5
2.4	період обороту грошових коштів відносно грошових витрат підприємства ($P_{ГК}^{об,ГВ}$)	$P_{ГК}^{об,ГВ} = \frac{Д}{K_{ГК}^{об,ГВ}}$ або $P_{ГК}^{об,ГВ} = \frac{\overline{ГК}}{ГВ_{одн}}$ або $P_{ГК}^{об,ГВ} = \frac{\overline{ГК} \times Д}{ГВ}$	$K_{ГК}^{об,ГВ}$ - коефіцієнт оборотності грошових коштів відносно грошових витрат підприємства, об.; $Д$ – кількість днів у досліджуваному періоді, дні.; $ГВ_{одн}$ – розмір грошових витрат підприємства в середньому за один день періоду дослідження, тис. грн	Характеризує в середньому довготривалість одного обороту грошових витрат підприємства
2.5	рентабельність грошових коштів ($P_{ГК}$)	$P_{ГК} = \frac{П}{\overline{ГК}} \times 100$	$П$ – прибуток підприємства від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн; $\overline{ГК}$ - середні грошові кошти за період дослідження, тис. грн	Відображає результативність використання грошових коштів підприємства. Показує скільки прибутку підприємства припадає на 1 грн грошових коштів.
2.6	чиста рентабельність грошових коштів ($ЧР_{ГК}$)	$ЧР_{ГК} = \frac{ЧП}{\overline{ГК}} \times 100$	$ЧП$ – чистий прибуток підприємства, тис. грн; $\overline{ГК}$ - середні грошові кошти за період дослідження, тис. грн	Свідчить про чисту економічну ефективність використання грошових коштів підприємства. Показує скільки чистого прибутку припадає на 1 грн грошових коштів підприємства.
2.7	чиста рентабельність короткострокових фінансових вкладень ($ЧР_{КФВ}$)	$ЧР_{КФВ} = \frac{ЧП^{КФІ}}{\overline{КФІ}} \times 100$	$ЧП^{КФІ}$ – чистий прибуток підприємства, отриманий від фінансових інвестицій короткострокового характеру тис. грн; $\overline{КФІ}$ - середня за період величина короткострокових фінансових інвестицій підприємства, тис. грн	Відображає чисту економічну ефективність використання тимчасово вільних грошових коштів підприємства. Показує скільки чистого прибутку від короткострокових фінансових інвестицій підприємства припадає на 1 грн вкладених в них грошових коштів.

За станом руху грошових коштів (чистих грошових потоків у розрізі видів діяльності) надається можливим робити висновки про якість управління підприємством. Залежність якості управління підприємством від структури чистих грошових потоків представлена в табл. 8.2

Таблиця 8.2

Використання показників руху грошових коштів
для оцінки якості управління підприємством

Рух грошових коштів \ Якість управління	гарне	нормальне	кризове
ЧГП (оп)	>0	>0	<0
ЧГП (інв)	<0	<0	>0
ЧГП (фін)	<0	>0	>0

У ході подальшого аналізу детальному вивченню піддаються склад і структура джерел надходження грошових коштів і напрямків їх витрати у розрізі видів діяльності. У процесі такого дослідження використовуються методи горизонтального та вертикального аналізу. Застосування цих методів потребує попереднього визначення сум валових надходжень і валових витрат підприємства за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю.

До валових надходжень від операційної діяльності відносяться суми надходжень від покупців (замовників) і інших надходжень від операційної діяльності. До валових витрат за цим видом діяльності – суми платежів постачальникам, інших операційних витрат, виплачених відсотків, податків з обороту й податків на прибуток.

Валові надходження від інвестиційної діяльності являють собою суму грошових коштів, отриманих у вигляді дивідендів і відсотків, в результаті реалізації необоротних активів та майнових комплексів, тощо. Валові витрати за цим видом діяльності – це кошти, витрачені на придбання фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів, інші платежі.

До валових доходів від фінансової діяльності відносять суми, які надійшли від додаткової емісії акцій, отриманих позик, тощо. Валові витрати за цим видом діяльності представлені сумами повернутих кредитів, виплачених дивідендів, іншими платежами.

Поглиблюється діагностика оцінкою синхронності формування позитивного і негативного грошових потоків у розрізі окремих інтервалів звітного періоду, а також визначенням динаміки залишків грошових активів підприємства, що відображає рівень цієї синхронності й забезпечує абсолютну платоспроможність підприємства.

При цьому досліджується динаміка наступних показників:

- достатності чистого грошового потоку, що генерується підприємством:

$$K_D = \frac{Ч_{г.п}}{БЗ + \Delta З + Д}, \quad (8.1)$$

де $Ч_{г.п}$ – сума чистого грошового потоку підприємства в період, що розглядається;

$БЗ$ – сума виплат основного боргу за довго- та короткостроковими кредитами і позиками підприємства;

$\Delta З$ – сума приросту запасів товарно-матеріальних цінностей у складі оборотних активів підприємства;

$Д$ – сума дивідендів (процентів), що сплачені власникам підприємства (акціонерам) на вкладений капітал (акції).

- коефіцієнт ліквідності грошового потоку підприємства:

$$L_{г.п} = \frac{ГП_{в.п} - (ГК_1 - ГК_0)}{ГП_{в.н}}, \quad (8.2)$$

де $ГП_{в.п}$, $ГП_{в.н}$ – відповідно сума валового позитивного і негативного грошових потоків;

$ГК_1$ $ГК_0$ – сума залишку грошових активів підприємства на кінець і початок періоду.

- коефіцієнт ефективності грошового потоку підприємства:

$$K_{е.ф} = \frac{Ч_{г.п}}{ГП_{в.н}}. \quad (8.3)$$

- коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку підприємства:

$$K_p = \frac{Ч_{г.п} - Д}{\Delta I_p + \Delta I_\phi}, \quad (8.4)$$

де ΔI_p , ΔI_ϕ — сума приросту реальних і довгострокових фінансових інвестицій.

Одним із напрямів діагностики *грошових коштів* підприємства є їх *оптимізація*. Простим і достатньою мірою, прийнятним для підприємств, грошові витрати яких є стабільні й прогнозовані, є методичний підхід до розрахунку середнього залишку грошових коштів, запропонований Баумолем. Відповідно до *моделі Баумоля* математичний алгоритм розрахунку оптимального розміру залишку грошових коштів має такий вигляд

$$\Gamma K_{\text{опт}} = \sqrt{\frac{2 \cdot B_{\text{к}} \cdot \Pi_{\text{г.к}}}{B_3}}, \quad (8.5)$$

де $\Pi_{\text{г.к}}$ – планова потреба в грошових коштах;

$B_{\text{к}}$ – витрати по обслуговуванню однієї операції поповнення грошових коштів;

B_3 – рівень витрат доходів при забезпеченні грошових коштів (середня ставка відсотка по короткостроковим фінансовим вкладенням).

Відповідно, середній запас грошових коштів становить: $\frac{\Gamma K_{\text{опт}}}{2}$. (8.6)

Проте слід зазначити, що в реальності грошові витрати підприємств зазвичай не є стабільними й прогнозованими, і залишок коштів на поточному рахунку змінюється випадково, причому можливі значні коливання. За цих обставин для забезпечення об'єктивності розрахунку оптимального розміру грошових коштів підприємства слід застосовувати модель, розроблену *Міллером і Орром*. Реалізація цієї моделі здійснюється в кілька етапів.

1. Встановлюють мінімальну величину грошових коштів (ΓK_{min}), яку доцільно постійно мати на поточному рахунку. (Вона визначається експертним шляхом виходячи із середньої потреби підприємства в оплаті рахунків, можливих вимог банку тощо).

2. За статистичними даними визначають варіації щоденного надходження коштів на поточний рахунок (σ^2).

3. Визначають витрати по зберіганню коштів (B_3) на поточному рахунку (зазвичай їх приймають в сумі ставки щомісячного доходу по короткостроковим цінним паперах) та витрати по взаємній трансформації грошових коштів і цінних паперів ($B_{\text{т}}$) (ця величина постійна).

4. Розраховують розмах варіації залишку грошових коштів на поточному рахунку за формулою:

$$P_{\text{в}} = 3 \cdot \sqrt{\frac{3 \cdot B_{\text{т}} \cdot \sigma^2}{4 \cdot B_3}}. \quad (8.7)$$

5. Розраховують верхню межу грошових коштів на поточному рахунку (ΓK_{max}), при перевищенні якої необхідно частину грошових коштів конвертувати в короткострокові цінні папери:

$$\Gamma K_{\text{max}} = \Gamma K_{\text{min}} + P_{\text{в}}. \quad (8.8)$$

6. Визначають точку повернення ($T_{\text{п}}$) – величину залишку грошових коштів на поточному рахунку, до якої необхідно повернутися у випадку, якщо фактичний залишок коштів на рахунку виходить за межі інтервалу (ΓK_{min} , ΓK_{max}).

$$T_{\text{п}} = \Gamma K_{\text{min}} + \frac{P_{\text{в}}}{3}. \quad (8.9)$$

Питання для самостійного опрацювання

1. Яка головна мета діагностики вхідних і вихідних грошових потоків?
2. У чому полягає сутність діагностики вхідних і вихідних грошових потоків?
3. Як розраховується довжина операційного циклу?
4. Наведіть методика аналізу руху грошових коштів за прямим методом.
5. Наведіть таблицю, за якою здійснюється аналіз руху грошових коштів у розрізі видів діяльності за прямим методом.
6. Дайте визначення операційної діяльності підприємства.
7. Дайте визначення інвестиційної діяльності підприємства.
8. Дайте визначення фінансової діяльності підприємства.
9. Наведіть приклади іншої діяльності підприємства.
10. Що дозволяють оптимізувати моделі Баумоля та Міллера-Орра?
11. Розкрийте сутність моделі Баумоля.
12. Розкрийте сутність моделі Міллера-Орра.

Розрахунково-ситуаційні завдання

Завдання 1. Використовуючи дані фінансової звітності ТОВ «Стома», наведеної у додатку А, проаналізувати наявність, склад і структуру грошових активів підприємства. Висунути гіпотези щодо причин виявлених тенденцій та запропонувати напрямки покращення ситуації.

Завдання 2. Використовуючи дані фінансової звітності ТОВ «Стома», наведені у додатку А, проаналізувати надходження, витрачання та зміну залишків грошових коштів підприємства, основних джерел їх надходження, напрямків використання у розрізі трьох видів діяльності.

Завдання 3. Використовуючи дані фінансової звітності, розрахувати чистий грошовий потік підприємства за звітний та попередній період. За результатами розрахунків оцінити здатність підприємства погасити свою заборгованість та необхідність залучення додаткових джерел фінансових ресурсів. Зробити відповідні висновки.

Завдання 4. На підставі даних фінансової звітності ТОВ «Стома», наведеної у додатку А, розрахувати показники ефективності використання грошових коштів підприємства. Визначити відхилення в розрізі показників і зробити відповідні висновки.

Завдання 5. На підставі наведених у табл. 8.3 даних щодо руху грошових коштів грошових коштів ТОВ «Гримза» необхідно:

- 1) розрахувати та проаналізувати коефіцієнти ліквідності, ефективності, реінвестування, достатності грошового потоку підприємства;
- 2) зробити відповідні висновки.

Таблиця 8.3

Показники наявності та руху грошових коштів ТОВ «Гримза»
за 202А-202В роки

(тис. грн)

Показники	202А	202Б	202В
Сума виплат основного боргу за довгостроковими кредитами	–	154	165
Сума виплат основного боргу за короткостроковими кредитами	–	48	73
Запаси	1 267	1 367	1 854
Оборотні активи	2 753	2 875	2 986
Сума дивідендів	–	23	28
Сума валового позитивного грошового потоку	–	1 256	1 096
Грошові кошти на початок періоду	–	78	96
Грошові кошти на кінець періоду	–	58	85
Сума валового негативного грошового потоку	–	249	299
Реальні інвестиції підприємства	108	176	95
Довгострокові фінансові інвестиції	198	185	105

Завдання 6. На підставі даних фінансової звітності ТОВ «Стома», наведеної у додатку А, розрахувати мінімально потрібний залишок грошових коштів на кінець звітного і попереднього періодів. Зробити висновки за результатами аналізу.

Завдання 7. На підставі даних фінансової звітності ТОВ «Стома», наведеної у додатку А, розрахувати та проаналізувати показники ритмічності і синхронності надходження і витрачання грошових коштів підприємства. Зробити відповідні висновки.

Розв'язок типових завдань

Завдання 1. На підставі даних виписки зі Звіту про рух грошових коштів ТОВ «Ауріка» (табл. 8.4) необхідно:

- 1) визначити чистий рух грошових коштів підприємства в цілому і у розрізі окремих видів діяльності (операційна, інвестиційна, фінансова) та оцінити його зміни;
- 2) дослідити динаміку показників наявності залишків та чистого руху грошових коштів підприємства;
- 3) кількісно оцінити причини зміни обчислених показників;
- 4) зробити висновки.

Виписка з ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів» ТОВ «Ауріка»

№ з/п	Показник	За звітний період	За попередній період
1	Прибуток від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	1374,2	1261,1
2	Збільшення (зменшення):		
2.1	оборотних активів	237,5	-715,0
2.2	витрат майбутніх періодів	-2,2	-3,9
3	Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань	140,7	132,0
4	Грошові кошти від операційної діяльності	1750,2	674,2
5	Сплачені відсотки та сплачений податок на прибуток	-310,7	-313,4
6	Реалізація необоротних активів	-	3,7
7	Придбання необоротних активів	-903,5	-327,6
8	Придбання фінансових інвестицій	-17,0	-
9	Сплачені дивіденди	-375,3	-2,8
10	Інші платежі	-62,0	-
11	Рух коштів від надзвичайних подій	-	-
12	Залишок коштів на початок рок	77,3	43,2
13	Залишок коштів на кінець року	159,0	77,3

Розв'язок завдання

1) Для визначення чистого руху грошових коштів від операційної діяльності необхідно від суми грошових коштів від операційної діяльності відняти сплачені відсотки та сплачений податок на прибуток. У звітному році для ТОВ «Ауріка» ця сума становить 1439,5 (1750,2 – 310,7) тис. грн., що на 1078,7 тис. грн. більше, ніж за попередній період (табл. 8.).

Для обчислення чистого руху коштів від інвестиційної діяльності встановлюється різниця між показниками реалізації та придбання фінансових та реальних інвестицій. За звітний період чистий рух коштів від інвестиційної діяльності ТОВ «Ауріка» становить 920,5 тис. грн.

Для обчислення чистого руху коштів від фінансової діяльності встановлюється різниця між надходженням та витрачанням коштів за цим видом діяльності. У звітному періоді ТОВ «Ауріка» здійснювало лише розрахунки з обслуговування капіталу. Відтак, за результатами фінансової діяльності видатки грошових коштів зросли на суму 434,5 тис. грн. Це зумовлено збільшенням виплат дивідендів у звітному періоді у порівнянні з попереднім на 372,5 тис. грн. і зростанням інших платежів на 62,0 тис. грн.

Визначивши суми коштів від усіх видів діяльності підприємства, можна розрахувати (як суму) та проаналізувати чистий рух грошових потоків в цілому по підприємству. За звітний період цей показник складає 81,7 тис. грн.

Здійснені розрахунки представлені у табл. 8.5.

Таблиця 8.5

Оцінка динаміки руху грошових коштів» ТОВ «Ауріка»

№ з/п	Показник	За попередній період	За звітний період	Абсолютний приріст, тис. грн	Темп росту, %
1	Прибуток від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	1261,1	1374,2	113,1	109,0
2	Збільшення (зменшення):				
2.1	оборотних активів	-715	237,5	952,5	-33,2
2.2	витрат майбутніх періодів	-3,9	-2,2	1,7	56,4
3	Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань	132	140,7	8,7	106,6
4	Грошові кошти від операційної діяльності	674,2	1750,2	1076	259,6
5	Сплачені відсотки та сплачений податок на прибуток	313,4	310,7	-2,7	99,1
6	Чистий рух коштів від операційної діяльності	360,8	1439,5	1078,7	399,0
7	Реалізація необоротних активів	3,7	-	-3,7	0,0
8	Придбання необоротних активів	-327,6	-903,5	-575,9	275,8
9	Придбання фінансових інвестицій	-	-17	-17	-
10	Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	-323,9	-920,5	-596,6	284,2
11	Сплачені дивіденди	-2,8	-375,3	-372,5	13403,6
12	Інші платежі		-62	-62	-
13	Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-2,8	-437,3	-434,5	15617,9
14	Рух коштів від надзвичайних подій	-	-	-	-
15	Чистий рух грошових коштів усього	34,1	81,7	47,6	239,6
16	Залишок коштів на початок року	43,2	77,3	34,1	178,9
17	Залишок коштів на кінець року	77,3	159	81,7	205,7

2), 3), 4) Отже, залишок грошових коштів на кінець звітного періоду на підприємстві значно зріс і становив 159,0 тис. грн. Грошові кошти у звітному році надходили лише від операційної діяльності (1439,5 тис. грн.). Однак їх обсяг у порівнянні з попереднім періодом зріс майже у чотири рази, що є позитивним моментом у діяльності підприємства. Впродовж року видатки грошових коштів були пов'язані як з інвестиційною діяльністю підприємства (920,5 тис. грн.), так і фінансовою (437,3 тис. грн.). На кінець звітного періоду у підприємства спостерігається наявність позитивного грошового потоку у сумі 81,7 тис. грн.

Завдання 2. На підставі даних ТОВ «Леся» щодо результатів операційної діяльності та руху грошових коштів (табл. 8.6) необхідно:

- 1) розрахувати показники руху грошових потоків підприємства за операційною діяльністю та оцінити їх зміну;
- 2) визначити рентабельність грошових потоків від операційної діяльності підприємства та її зміну в динаміці;
- 3) зробити відповідні висновки.

Таблиця 8.6

Вихідні дані ТОВ «Леся» для оцінювання грошових коштів та їх руху

(тис. грн)				
№	Показник	Умовні позначення	За попередній період	За звітний період
1	Фінансовий результат від операційно діяльності	Φp	1050,2	1157,7
2	Середній залишок грошових коштів	$Зс$	60,3	118,2
3	Позитивний грошовий потік	$ГПп$	1393,1	1752,4
4	Негативний грошовий потік	$ГПн$	1032,3	312,9
5	Чистий грошовий потік	$ГПч$	360,8	1439,5
6	Приріст залишків матеріальних оборотних активів	ΔZ	-715,0	237,5
7	Виплати за позиками	K	-	-
8	Виплата за дивідендами	D	-375,3	-2,8
9	Приріст залишків грошових коштів	ΔGK	34,1	81,7

Розв'язок завдання

1) Для оцінки руху грошових коштів від операційної діяльності визначаються на підставі формул 8.1-8.3 коефіцієнти достатності, ліквідності та ефективності грошового потоку.

Для оцінки рентабельності грошових потоків від операційної діяльності обчислюються відповідні показники рентабельності, що дозволяють ідентифікувати результативність витрачання, отримання та генерування грошових коштів.

2) Результати обчислення та дослідження динаміки зміни показників руху і рентабельності грошових коштів від операційної діяльності ТОВ «Леля» представлені в табл. 8.7.

Таблиця 8.7

Динаміка руху і рентабельності грошових коштів
від операційної діяльності ТОВ «Леля»

№	Показник	За попередній період	За звітний період	Абсолютний приріст	Темп росту, %
1	Рентабельність залишку грошових коштів (P_3), %	17,4	9,8	-7,6	56,3
2	Рентабельність витрачених грошових коштів (P_6), %	1,0	3,7	2,7	370,0
3	Рентабельність грошових коштів отриманих (P_H), %	0,8	0,7	-0,1	87,5
4	Рентабельність чистого грошового потоку ($P_{чп}$), %	2,9	0,8	-2,1	27,6
5	Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку (K_d)	-0,3	6,1	6,4	в -20,3 р.
6	Коефіцієнт ліквідності грошового потоку (K_l)	0,3	4,3	4	в 14,3 р.
7	Коефіцієнт ефективності грошових потоків (K_e)	0,3	4,6	4,3	в 15,3 р.

3) Результати здійснених розрахунків свідчать, що показники рентабельності грошових потоків ТОВ «Леля» на кінець звітної періоду дещо знизились. Виняток складає показник рентабельності витрачених коштів, який у порівнянні з попереднім звітним періодом зріс на 2,7 пункти. Найбільш суттєво знизилась рентабельність залишку грошових коштів (на 7,6 пункти). Це зумовлено зростанням середнього залишку грошових коштів у звітному періоді майже у два рази. Коефіцієнти руху грошових коштів на кінець звітної періоду значно зросли, що свідчить про позитивні тенденції використання грошових потоків підприємства.

Завдання 3. На основі моделі Баумоля потрібно визначити середній і оптимальний розміри залишку грошових коштів, виходячи з таких даних:

а) плановий річний обсяг грошового обороту підприємства становить 302,5 тис. грн;

б) витрати на обслуговування однієї операції поповнення грошових коштів – 200 грн;

в) середньорічна ставка відсотка по короткострокових фінансових вкладеннях – 25 %.

Розв'язок завдання

Грунтуючись на формулах 8.5-8.6, розмір оптимального та середнього залишків грошових активів підприємства становитиме:

$$ГК_{\text{опт}} = \sqrt{\frac{2 \cdot 200 \cdot 302\,500}{0,25}} = 22\,000 \text{ грн.}$$

$$\overline{ГК} = \frac{22\,000}{2} = 11\,000 \text{ грн.}$$

Завдання 4. На основі моделі Міллера—Ора визначити розмах варіації залишку грошових активів, а також максимальну і середню суми цього залишку за такими даними:

а) страховий (мінімальний) залишок грошових активів по підприємству на плановий рік установлений у розмірі 4500 грн;

б) середньоквадратичне відхилення щоденного обсягу грошового обороту за даними аналізу за попередній рік – 2500 грн;

в) витрати по обслуговуванню однієї операції поповнення грошових коштів – 40 грн;

г) середньоденна ставка відсотка по короткострокових фінансових вкладеннях – 0,05 %.

Розмах варіації залишку грошових активів становитиме:

$$P_B = 3 \cdot \sqrt[3]{\frac{3 \cdot 40 \cdot 2500^2}{4 \cdot 0,0005}} \approx 21\,633 \text{ грн.}$$

$$ГК_{\text{max}} = 21\,633 + 4500 = 26\,133 \text{ грн.}$$

$$T_{\text{п}} = 4500 + \frac{21\,633}{3} = 11\,711 \text{ грн.}$$

ТЕМА 9. ДІАГНОСТИКА РИНКОВОЇ АКТИВНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета вивчення теми – оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками діагностики ринкової активності підприємства та ефективності його інвестиційної діяльності.

Знання та навички:

- технології діагностики інвестиційної привабливості підприємства;
- оцінки ефективності реальних інвестицій підприємства;
- оцінки ефективності фінансових інвестицій підприємства;
- обґрунтування управлінських рішень з підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства та його привабливості.

Теоретико-методичні положення теми

Діагностика ринкової активності й ефективності інвестиційної діяльності підприємства здійснюється за двома напрямками:

- діагностика положення підприємства на ринку цінних паперів (інвестиційної привабливості);
- діагностика ефективності інвестиційної діяльності підприємства.

Діагностика положення підприємства на ринку цінних паперів передбачає оцінку і прогнозування його інвестиційної привабливості (з точки зору надійності вкладень і стабільності отримання високих доходів, за умов незначного рівня ризику і високої ліквідності інвестицій).

Запропонований методичний підхід до оцінки інвестиційної привабливості підприємств й ступеня надійності їхніх акцій базується на інтегральній оцінці результатів їх господарювання, враховує стабільність діяльності емітента (P_{CFD}) й перспективність одержання доходів інвесторами (P_{PI}), та передбачає використання невеликої кількості фінансових коефіцієнтів (табл. 9.1), які належать до наступних індикаторних груп:

- **прибутковості (рентабельності).** Характеризують прибутковість підприємства і якість управління його активами. Вони також відображають ефективність використання й прибутковість вкладеного капіталу;
- **платоспроможності й стану капіталу.** Відображають ефективність використання власного й позикового капіталу, і характеризують здатність підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями;

Таблиця 9.2

Система показників фінансово-економічного потенціалу акціонерних товариств

№ з/п	Показник	Умовні позначення	Допустимі значення	Алгоритм розрахунку	Група класифікації
1	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними обіговими коштами	$K_{ОВК}$	$\geq 0,5$	$\frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Запаси та витрати}}$	Платоспроможності та стану капіталу
2	Коефіцієнт стану власного та запозиченого капіталу	$K_{ВЗ}$	≥ 1	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Запозичений капітал}}$	Платоспроможності та стану капіталу
3	Коефіцієнт поточної ліквідності	$K_{ПЛ}$	$\geq 1,5$	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Короткострокові зобов'язання}}$	Ліквідності активів
4	Коефіцієнт рентабельності акціонерного капіталу	$R_{АК}$	$\geq 0,2$	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня величина акціонерного капіталу}}$	Платоспроможності та стану капіталу, прибутковості
5	Коефіцієнт дивідендних виплат	$K_{ДВ}$	$\geq 0,5$	$\frac{\text{Дивіденди по звичайним акціям}}{\text{Чистий прибуток}}$	Ринкового потенціалу акцій
6	Коефіцієнт оборотності поточних активів	$K_{ОПА}$	≥ 6	$\frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середня величина поточних активів}}$	Комерційної (ділової) активності
7	Коефіцієнт „ціна - прибуток”	$K_{ЦП}$	≥ 5	$\frac{\text{Ринкова ціна акції}}{\text{Сукупний прибуток на акцію}}$	Ринкового потенціалу акцій

- комерційної активності підприємства (оборотності активів). Вони показують виробничий потенціал підприємства й характеризують на скільки ефективно підприємство використовує свої кошти;

- ліквідності активів. Характеризують ступінь захисту коштів власників акцій у випадку банкрутства підприємства.

- ринкового потенціалу акцій. Вони відображають перспективи росту вартості акцій, характеризують динаміку розвитку підприємства, його експортний потенціал, а також виступають орієнтиром для вибору надійних і безпечних, з погляду вкладення коштів, цінних паперів.

Для розрахунку інтегрального рангового показника інвестиційної привабливості підприємства нами пропонується наступний алгоритм:

$$R_{III} = 0,26P_{AK} + 0,065K_{B3} + 0,052K_{OBK} + 0,13K_{III} + 0,143K_{OIIA} + 0,28K_{DB} + 0,07K_{III}$$

де R_{III} – інтегральний ранговий показник інвестиційної привабливості підприємства;

P_{AK} – коефіцієнт рентабельності акціонерного капіталу;

K_{CB3} – коефіцієнт співвідношення власного та запозиченого капіталу;

K_{3BK} – коефіцієнт забезпеченості запасів власними та обіговими коштами;

K_{III} – коефіцієнт поточної ліквідності;

K_{OIIA} – коефіцієнт оборотності поточних активів;

K_{DB} – коефіцієнт дивідендних виплат;

K_{III} – коефіцієнт співвідношення „ціна-прибуток”

Інтегральний ранговий показник інвестиційної привабливості підприємства рекомендується використовувати для диференціації підприємств на класи (вищий, перший, другий, третій, четвертий) та оцінки надійності їх цінних паперів (табл. 9.2) за принципом «чим вище клас, тим вище надійність».

Діагностика ефективності інвестиційної діяльності орієнтована на:

- оцінювання основних показників результативності інвестиційної діяльності підприємства (за складом та структурою);

- загальна оцінка інвестиційних потреб підприємства і форм фінансування.

- оцінку ефективності реальних інвестиційних проектів і програм;

- оцінку ефективності фінансових інвестицій підприємства;

- пошук шляхів прискорення реалізації інвестиційних програм та проектів підприємства;

- обґрунтування управлінських рішень в сфері інвестиційної діяльності.

Оцінка економічної ефективності реальних інвестицій передбачає:

- розрахунок чистого, приведеного до теперішньої вартості доходу від реалізації інвестиційного проекту (NPV), що ґрунтується на зіставленні величини вихідної інвестиції (IC) із загальною сумою дисконтованих чистих грошових надходжень (P_1, P_2, \dots, P_n) що генеруються нею протягом певного часу (n років):

Таблиця 9.2

Оцінка інвестиційної привабливості підприємства та надійності його цінних паперів

Границя R критерію	Клас рейтингу	Характеристика класу підприємства по рейтингу	Індекс акції	Категорія надійності	Інвестиційні характеристики акцій
>4	Вищий	Висока кредитоспроможність, абсолютно стійкий стан. Висока степінь надійності. Викликає підвищений інтерес у потенційних інвесторів.	AA	Вища	Гарантована здатність приносити стабільний дохід у вигляді дивідендів.
3 - 4	Перший	Висока платоспроможність та кредитоспроможність, намагається використовувати у своїй діяльності нові технології. Створюються умови для фінансового забезпечення пріоритетних видів діяльності.	A	Висока	Достатньо висока імовірність отримання доходів у вигляді дивідендів
2 - 3	Другий	Середня степінь надійності. Підприємство має достатньо стійкий фінансовий стан, здійснює заходи проти всякого роду ризиків, має хороші перспективи на поліпшення своєї майбутньої діяльності.	BB	Середня	Здатні приносити дохід у вигляді дивідендів, але чутливі до несприятливих економічних умов.
1 - 2	Третій	У фінансовому стані підприємства мають місце ознаки напруги. Підприємство ризикове, кредитоспроможність обмежена. Фінансово не привабливе.	B	Нижче середньої	Невизначеність в отриманні доходів та піддавання ризику, платоспроможність може бути перервана у часі.
<1	Четвертий	Підприємство підвищеного ризику, платоспроможне, знаходиться на межі банкрутства. Можливе застосування санації.	C	Низька	Мають спекулятивний характер та мають низьку забезпеченість доходу по акціям.

$$PV = \sum_k \frac{P_k}{(1+r)^k} \quad (9.1)$$

$$NPV = \sum_k \frac{P_k}{(1+r)^k} - IC \quad (9.2)$$

$$NPV = \sum_k \frac{P_k}{(1+r)^k} - \sum_m \frac{IC_m}{(1+i)^m} \quad (9.3)$$

де i - прогнозований середній рівень інфляції.

Очевидно, що якщо:

$NPV > 0$, то проект варто прийняти;

$NPV < 0$, то проект варто відкинути;

$NPV = 0$, то проект ані прибутковий, ані збитковий.

- обчислення *індексу рентабельності інвестицій* (PI) здійснюється за формулою:

$$PI = \sum_k \frac{P_k}{(1+r)^k} : IC \quad (9.4)$$

Очевидно, що якщо:

$PI > 1$, то проект варто прийняти;

$PI < 1$, то проект варто відкинути;

$PI = 1$, то проект ані прибутковий, ані збитковий.

- розрахунок *норми рентабельності інвестицій* (IRR), тобто значення коефіцієнта дисконтування, при якому NPV проекту дорівнює нулю:

$$IRR = r_1 + \frac{f(r_1)}{f(r_1) - f(r_2)} \cdot (r_1 - r_2) \quad (9.5)$$

де r_1 - значення табульованого коефіцієнта дисконтування, при якому $f(r_1) > 0$;

r_2 - значення табульованого коефіцієнта дисконтування, при якому $f(r_2) < 0$.

Якщо: $IRR > CC$ (ціна джерела коштів для даного проекту), то проект варто прийняти;

$IRR < CC$, то проект варто відкинути;

$IRR = CC$, то проект ані прибутковий, ані збитковий.

- визначення *терміну окупності інвестицій* (PP):

$$PP = n, \text{ при якому } \sum_{k=1}^n P_k > IC \quad (9.6)$$

- обчислення коефіцієнту ефективності інвестицій (ARR):

$$ARR = \frac{PN}{\frac{1}{2} \cdot (IC - RV)} \quad (9.7)$$

де PN - прибуток за мінусом відрахувань у бюджет;

IC – сума інвестованого капіталу;

RV - залишкова або ліквідаційна вартість проекту.

Даний показник порівнюється з коефіцієнтом рентабельності авансованого капіталу, що розраховується розподілом загального чистого прибутку підприємства на загальну суму коштів, авансованих у його діяльність (підсумок середнього балансу-нетто).

Важливим завданням аналізу реальних інвестицій є оцінка ефективності окремих реальних інвестиційних проектів в умовах інфляції і ризику. Вона здійснюється на основі використання тієї ж системи показників, але їх значення обчислені з урахуванням зменшення купівельної вартості грошових коштів і ризику здійснення інвестицій. Показники оцінки ефективності інвестиційних проектів використовуються для формування портфеля реальних інвестицій і вибору реальних інвестиційних проектів з позицій пріоритетної мети інвестиційної діяльності (максимізації прибутковості, мінімізації інвестиційного ризику й т. ін.).

Враховувати вплив інфляції на ефективність реальних інвестицій можливо за умови корегуванням на індекс інфляції (i) або майбутніх надходжень, або коефіцієнта дисконтування.

Найбільш коректною, але і більш складною у розрахунках є методика, що передбачає корегування всіх факторів, які впливають на грошові потоки проектів, що порівнюються. Серед основних факторів: розмір виручки і змінних витрат. Корегування може здійснюватися з використанням різних індексів, оскільки індекси цін на продукцію підприємства і спожита ними сировина можуть істотно відрізнятись від індексу інфляції. За допомогою таких перерахувань обчислюються нові грошові потоки, що порівнюються між собою за допомогою критерію NPV.

Більш простою є методика корегування коефіцієнта дисконтування на індекс інфляції.

Аналіз в умовах ризику ґрунтується на схожих ідеях.

Найпоширенішою є імітаційна модель оцінки ризику. Вона пов'язана з коригуванням грошового потоку і наступним розрахунком NPV для всіх варіантів (імітаційне моделювання). Методика аналізу в цьому випадку така:

- за кожним проектом будують три його можливих варіанти розвитку: песимістичний, найбільш достовірний, оптимістичний;

- за кожним із варіантів розраховується відповідний ОТУ, тобто одержують три величини: NPV_n , $NPV_{и}$, NPV_0 ;

- для кожного проекту розраховується розмах варіації NPV за формулою:

$$R(NPV) = NPV_0 - NPV_{\Pi}$$

- із двох порівнюваних проектів той вважається більш ризиковим, в якого розмах варіації NPV більший.

Оцінка економічної ефективності фінансових інструментів інвестування зводиться до оцінки реальної поточної його вартості, яка забезпечує отримання очікуваної норми інвестиційного прибутку за ним й безпосередньо самої прибутковості. Іншими словами до визначення теперішньої вартості і доходності фінансових інструментів з урахуванням їх особливостей і умов функціонування на фондовому ринку.

Для оцінки поточної ринкової вартості звичайних акцій (V_{nom}^{3A}), залежно від умов їх випуску і обертання на фондовому ринку, використовуються моделі:

➤ з невизначеним періодом обертання:

$$V_{nom}^{3A} = \sum_{t=1}^{\infty} \frac{D_n}{(1 + k_{3A})^n} \quad (9.10)$$

де D_n - сума дивідендів, що очікується до отримання за акцією у кожному періоді n , грн;

k_{3A} - норма дохідності за звичайною акцією (середньоринкова або інша прийнятна), коеф.

➤ з визначеним періодом обертання:

$$V_{nom}^{3A} = \sum_{t=1}^n \left(\frac{D_n}{(1 + k_{3A})^n} \right) + \frac{KB_{3A}}{(1 + k_{3A})^t} \quad (9.11)$$

де D_n - сума дивідендів, що очікується до отримання за акцією у кожному періоді n , грн;

k_{3A} - норма дохідності за звичайною акцією (середньоринкова або інша прийнятна), коеф.;

KB_{3A} - очікувана курсова вартість акції у кінці періоду її реалізації, грн

➤ зі стабільним рівнем дивідендів:

$$V_{nom}^{3A} = \frac{D_{3A}}{k_{3A}} \quad (9.12)$$

де D_{3A} - розмір щорічного дивіденду на одну звичайну акцію, грн;

k_{3A} - норма дохідності за звичайною акцією (середньоринкова або інша прийнятна), коеф.

➤ з постійно зростаючими дивідендами:

$$V_{nom}^{3A} = \frac{D_{3A_{t+1}}}{k_{3A} - g} = \frac{D_{3A_{t-1}} \times (1 + g)}{k_{3A} - g} \quad (9.13)$$

де g - очікуваний темп приросту дивідендів, коеф.;

k_{3A} - норма доходності за звичайною акцією (середньоринкова або інша прийнятна), коеф.;

$D_{3A_{t-1}}$ - сума дивідендів на акцію, отриманих у попередньому періоді, грн;

$D_{3A_{t+1}}$ - очікувана сума дивідендів на акцію через рік, грн

➤ зі змінним темпом приросту дивідендів:

$$V_{nom}^{3A} = \sum_{t=1}^n \frac{D_t}{(1 + k_{3A})^t} + \frac{D_{n+1}}{k_{3A} - g} \times \left(\frac{1}{1 + k_{3A}} \right)^n \quad (9.14)$$

де n – очікувана кількість років непостійного зростання дивідендів;

D_t - очікувана сума дивідендів у році t фази непостійного росту, грн;

D_{n+1} - перша очікувана сума дивідендів фази постійного росту, грн

Для оцінки поточної ринкової вартості привілейованих акцій ($V_{nom}^{ПА}$) з невизначеним періодом обертання використовують модель зі стабільним рівнем дивідендів:

$$V_{nom}^{ПА} = \frac{D_{ПА}}{k_{ПА}} \quad (9.15)$$

де $D_{ПА}$ - розмір щорічного фіксованого дивіденду на акцію, грн;

$k_{ПА}$ - очікувана норма інвестиційного прибутку за привілейованою акцією (вартість акції), коеф.

Поряд із ринковою вартістю в процесі оцінки ефективності інвестицій в акції обчислюють доходність цієї фінансової операції. Загалом доходність інвестицій в акції відображає рівень прибутковості інвестора у певному інвестиційному періоді, який ураховує умови випуску акцій і виплати дивідендів за ними, можливості придбання (реалізації) акцій на фондовому ринку за визначеною ціною. Розрізняють поточну, кінцеву і сукупну доходність.

Поточна доходність акцій відображає рівень прибутковості інвестора у певному інвестиційному періоді (як правило – протягом року), і залежить від можливості виплати дивідендів за результатами діяльності їх емітента.

Для оцінки поточної ринкової доходності звичайних і привілейованих акцій (k_{nom}^A), залежно від умов виплати дивідендів в інвестиційному періоді, використовуються моделі:

- виплати дивідендів в інвестиційному періоді:

$$k_{nom}^A = \frac{D}{V_{nom}^A} \cdot 100 \quad (9.16)$$

де D – розмір річних дивідендів, що виплачуються за акцією, грн;
 V_{nom}^A - поточна ринкова вартість акції, грн;

- відсутності виплати дивідендів в інвестиційному періоді:

$$k_{nom}^A = \frac{V_{prod}^A - V_{прид}^A}{V_{прид}^A} \times \frac{365}{t} \times 100 \quad (9.17)$$

де V_{prod}^A - ціна продажу акції, у відсотках до номіналу або грн;
 $V_{прид}^A$ - ціна придбання акції, у відсотках до номіналу або грн;
 t – кількість днів із дня покупки до продажу акції, дні

Кінцева доходність акцій відображає рівень прибутковості інвестора протягом інвестиційного періоду, і формується з урахуванням реалізації акцій та виплати дивідендів за результатами діяльності їх емітента в окремих інтервалах протягом періоду інвестування.

Для оцінки кінцевої доходності звичайних і привілейованих акцій ($k_{кінц}^A$), залежно від умов виплати дивідендів протягом інвестиційного періоду, використовуються моделі:

- виплати дивідендів в окремих інтервалах інвестиційного періоду:

$$k_{кінц}^A = \frac{\bar{D} + ((V_{prod}^A - V_{прид}^A) : n)}{V_{прид}^A} \cdot 100 \quad (9.18)$$

де \bar{D} – розмір дивідендів, виплачених за акцією в середньому за рік, грн;
 V_{prod}^A - вартість продажу акції, грн;
 $V_{прид}^A$ - вартість придбання акції, грн;
 n – кількість років, протягом яких інвестор володів акціями.

- відсутності виплати дивідендів в інвестиційному періоді:

$$k_{\text{кінц}}^A = \frac{V_{\text{прод}}^A - V_{\text{прид}}^A}{V_{\text{прид}}^A} \cdot 100 \quad (9.19)$$

де $V_{\text{прод}}^A$ - вартість продажу акції, грн;

$V_{\text{прид}}^A$ - вартість придбання акції, грн

Сукупна доходність акції відображає загальний рівень прибутковості інвестора протягом інвестиційного періоду (періоду володіння цінним папером), і формується з урахуванням накопиченої протягом періоду інвестування суми дивідендів за акцією та цін її придбання і реалізації інвестором.

Для оцінки сукупної доходності звичайних і привілейованих акцій ($k_{\text{сук}}^A$), використовують формулу:

$$k_{\text{сук}}^A = \frac{\sum_{i=1}^n D_i + (V_{\text{прод}}^A - V_{\text{прид}}^A)}{V_{\text{прид}}^A} \cdot 100 \quad (9.20)$$

де D_i – величина дивідендів, виплачених за акцією в i -му році, грн;

$V_{\text{прод}}^A$ - вартість продажу акції, грн;

$V_{\text{прид}}^A$ - вартість придбання акції, грн.

В практиці інвестиційного аналізу для оцінки поточної ринкової вартості облігацій (V_t^O), залежно від умов їх випуску (з правом викупу, безвідсоткові або безкупонні, відсоткові або купонні) і обертання на фондовому ринку, використовуються моделі:

➤ викупної ціни (викупною вважається ціна, яку компанія повинна заплатити у разі довгострокового погашення облігації):

$$V_t^O = \sum_{t=1}^n D \times \left(\frac{1}{1+d} \right)^t + V_{\text{вик}}^O \times \left(\frac{1}{1+d} \right)^n \quad (9.21)$$

де D - річний купонний доход за облігацією, грн;

$V_{\text{вик}}^O$ - викупна ціна облігації, грн;

d – доходність облігації на момент її довгострокового погашення, коеф.;

n - кількість періодів, протягом яких облігація була в обігу.

➤ реалізації з дисконтом без виплати відсотків:

$$V_t^O = \frac{N}{(1+d)^n} \quad (9.22)$$

де N – номінальна вартість облігації, грн;

d - очікувана норма валового інвестиційного прибутку за облігацією (середня ставка доходності на ринку або дисконтна ставка), коеф.;

n - число періодів до погашення облігації, років.

➤ періодичної виплати відсотків за фіксованою купонною ставкою:

$$V_t^o = \sum_{t=1}^n \frac{k \times N}{(1+d)^t} + \frac{N}{(1+d)^n} \quad (9.23)$$

де N - номінальна вартість облігації, грн;

k – купонна ставка за облігацією, коеф.;

d - очікувана норма валового інвестиційного прибутку за облігацією (середня ставка доходності на ринку або дисконтна ставка), коеф.;

n – число періодів до погашення облігації, років.

➤ виплати відсотків за плаваючою купонною ставкою:

$$V_t^o = \sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+d_t)^t} + \frac{N}{(1+d_n)^n} \quad (9.24)$$

де N - номінальна вартість облігації, грн;

d_t – без ризикова доходність за період між $(t-1)$ -й t -й виплатами, коеф.;

d_n - без ризикова доходність на момент погашення облігації, коеф.;

C_t – грошові потоки, які генерує облігація за період t , грн;

n – число періодів, які залишилися до погашення облігації, років.

➤ виплати всієї суми відсотків при погашенні облігації:

$$V_\kappa^o = \frac{N + D_\kappa}{(1+d)^n} \quad (9.25)$$

де N - номінальна вартість облігації, грн;

D_κ – сума доходу (відсотків) за облігацією, що підлягає виплаті в кінці терміну її обігу, грн;

d - очікувана норма валового інвестиційного прибутку за облігацією (середня ставка доходності на ринку або дисконтна ставка), коеф.;

n - число періодів до погашення облігації, років.

Як і у випадку з акціями, для оцінки ефективності інвестицій в облігації обчислюють доходність цієї фінансової операції. Загалом доходність інвестицій в облігації визначається рівнем валового інвестиційного прибутку за ними, який обчислюється з урахуванням умов випуску облігацій, виплати відсотків за ними,

і можливості придбання (реалізації) облігацій на фондовому ринку за визначеною ціною. Розрізняють поточну і кінцеву доходність облігацій.

Поточна доходність облігацій відображає рівень прибутковості інвестора у певному інвестиційному періоді, і залежить від умов емісії облігацій і виплати доходу за ними.

Для оцінки поточної ринкової доходності безвідсоткових облігацій (d_{nom}) використовується формула:

$$d_{nom} = \left(\sqrt[n]{\frac{N}{V_t^o}} - 1 \right) \times 100 \quad (9.26)$$

де N - номінальна ціна облігації, грн

V_t^o - поточна вартість облігації у періоді t (ціна, за якою вона реалізується на ринку у цьому періоді), грн;

n - кількість років обігу облігації, що залишились до її погашення років.

Для оцінки поточної ринкової доходності відсоткових облігацій (d_{nom}) використовуються моделі:

➤ періодичної виплати відсотків за фіксованою купонною ставкою:

$$d_{nom} = \frac{N \times k}{V_{прод}^o} \times 100 \quad (9.27)$$

де k - купонна ставка за облігацією, коеф.;

N - номінальна ціна облігації, грн

$V_{прод}^o$ - вартість придбання облігації (ціна, за якою облігація реалізується на ринку), грн

➤ виплати відсотків при погашенні облігації:

$$d_{nom} = \frac{1 + k_{noz}^o}{\left(\frac{V_t^o}{N} \right)^{1/n}} - 1 \quad (9.28)$$

де N - номінальна ціна облігації, грн

k_{noz}^o - ставка, за якою буде нарахована сума відсотків за облігацією при її погашенні, коеф.;

V_t^o - поточна вартість облігації у періоді t (ціна, за якою вона реалізується на ринку у цьому періоді), грн;

n - кількість років обігу облігації, що залишились до її погашення років.

Кінцева доходність облігацій відображає загальний рівень прибутковості інвестора протягом інвестиційного періоду (періоду володіння цінним папером), і формується з урахуванням накопиченої протягом періоду інвестування суми відсотків за облігацією та цін її придбання і реалізації (продажу) інвестором.

Для оцінки кінцевої доходності облігацій ($d_{кінц}^o$) використовується наступна формула:

$$d_{кінц}^o = \frac{D + ((V_{прод}^o - V_{прид}^o) : n)}{V_{прид}^o} \cdot 100 \quad (9.29)$$

де D – сукупний доход (сума накопичених відсотків) за облігацією, грн;

$V_{прод}^o$ - ціна продажу облігації, у відсотках до номіналу або грн;

$V_{прид}^o$ - ціна придбання облігації, у відсотках до номіналу або грн;

n – кількість років, протягом яких інвестор володів облігацією, років.

Здійснення фінансових інвестицій вважається доцільним, якщо реальна поточна вартість фінансових інструментів більша за поточну їх вартість на фондовому ринку, а поточна перевищує очікувану норму прибутковості від цих інвестицій.

Питання для самостійного опрацювання

1. Сутність і мета інвестиційної діяльності підприємства.
2. Аналіз інвестиційної діяльності як засіб обґрунтування управлінських рішень і контролю за їх виконанням.
3. Предмет і об'єкт аналізу інвестиційної діяльності.
4. Розкрийте економічну сутність реальних інвестицій та їх характерні особливості.
5. Назвіть показники, які використовуються в процесі оцінки доцільності реалізації проектів реальних інвестицій.
6. Технологія обґрунтування інвестиційного рішення на основі чистого, приведеного до теперішньої вартості доходу від реалізації інвестиційного проекту.
7. Техніка обчислення і обґрунтування інвестиційного рішення на основі індексу рентабельності інвестиційного проекту.
8. Техніка обчислення і обґрунтування інвестиційного рішення на основі внутрішньої норми прибутковості проекту.
9. Техніка обчислення і обґрунтування інвестиційного рішення на основі періоду окупності інвестиційних витрат за проектом.
10. Техніка обчислення і обґрунтування інвестиційного рішення на основі коефіцієнта ефективності інвестицій.

11. Техніка обчислення і обґрунтування інвестиційного рішення на основі індексу доходності інвестиційного проекту.

12. Технологія оцінки економічної ефективності проектів реальних інвестицій в умовах інфляції.

13. Поняття ризику реальних інвестицій та визначення його характерних особливостей.

14. Техніка оцінки ризику реальних інвестиційних проектів прийомом імітаційного моделювання.

15. Техніка оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів з урахуванням ризику прийомом коригування на ризик коефіцієнту дисконтування.

16. Техніка оцінки ризику реального інвестування прийомом формалізованого опису невизначеності фінансування інвестиційних проектів.

17. Техніка оцінювання інвестиційного ризику з використанням еквівалентів невизначеності реалізації проектів реальних інвестицій.

Розрахунково-ситуаційні завдання

Завдання 1. ПП «Ласунка» активно завойовує позиції на товарному ринку. З метою подальшого розширення сфери діяльності керівництво підприємства вирішило інвестувати тимчасово вільні кошти в придбання нового обладнання для виробництва продуктів харчування. Об'єктами інвестування обрані електричний гриль (проект А) і духову шафу (проект Б).

На основі інформації, наведеної у табл. 9.3, Вам, як відповідальному за розробку інвестиційної стратегії підприємства, необхідно:

1) використовуючи традиційний підхід обчислити чистий, наведений до справжньої вартості дохід (*NPV*), рентабельність (*PI*) і період окупності (*DPP*) інвестицій (за обома проектами);

2) порівняти обчислені показники і зробити висновки про доцільність цих придбань для підприємства.

Таблиця 9.3

Вихідна інформація для прийняття рішень про інвестування

№ з/п	Показник	Проект А	Проект Б
1	Обсяг інвестиційних ресурсів усього, тис. грн	700,0	670,0
2	Період експлуатації проекту, роки	3	5
3	Сума чистого грошового потоку всього, тис. грн, у т.ч.	1000,0	1100,0
	1-й рік	400,0	100,0
	2-й рік	300,0	250,0
	3-й рік	300,0	250,0
	4-й рік	-	250,0
	5-й рік	-	250,0
4	Очікувана прибутковість від використання власних коштів, %	14	15

Завдання 2. Підприємство припускає придбати нове технологічне устаткування вартістю 21 тис. грн. Термін експлуатації устаткування – п'ять років. Майбутні грошові потоки складають: 10 тис. грн, 11 тис. грн, 41 тис. грн, 12 тис. грн, 11 тис. грн. Прогнозується, що поточні витрати у перший рік експлуатації складуть 5 тис. грн. Щорічно вони будуть збільшуватися на 3%. Очікувана норма доходності – 10%. Розрахуйте показник чистого, приведеного до теперішньої вартості, доходу, рентабельності та окупності інвестицій.

Завдання 3. Оцінити ефективність інвестиційного проекту, що має такі параметри: стартові інвестиції – 20000 тис. грн; період реалізації – 3 роки; грошовий потік за роками (тис. грн): 12000; 12000; 14000; необхідна ставка доходності (без урахування інфляції) – 16%; середньорічний індекс інфляції – 10%.

Завдання 4. На підставі інформації щодо альтернативних інвестиційних проектів яка наведена у табл. 9.4, необхідно за критерієм окупності обрати лише один із проектів для реалізації на підприємстві.

Таблиця 9.4

Показники реалізації інвестиційних проектів

Показник	Проект А	Проект Б
Вартість капіталу	12%	12%
Первісні інвестиційні витрати	25 000	25 000
Прибуток: рік 1-й	12 000	5 000
рік 2-й	7 000	10 000
рік 3-й	7 500	7 000
рік 4-й	5 000	13 000
Оцінювана вартість за реалізація кінець 4-го року	5 000	5 000

Завдання 5. Визначте поточну ціну безстрокової облигації, якщо річний дохід, що сплачується за нею, складає 100 тис. грн, а ринкова прибутковість – 12%.

Завдання 6. Обчисліть поточну вартість облигації з нульовим купоном номінальною вартістю 100 грн і терміном погашення 12 років, якщо прийнятна норма прибутку складає 14%.

Завдання 7. Останній сплачений дивіденд за акцією дорівнює 1 долар США. Очікується, що він зростатиме протягом наступних трьох років із темпом 14%, потім темп приросту стабілізується на величині 5%. Якою є поточна ціна акції, якщо ринкова норма прибутку складає 15%.

Завдання 8. Чотири роки тому компанія А платила дивіденд у розмірі 0,80 доларів США на акцію. Останній виплачений дивіденд склав 1,66 доларів США. Очікується, що такий же середньорічний темп приросту дивідендів збережеться

в подальші п'ять років, після чого темп приросту стабілізується на рівні 8%. Поточна ринкова ціна акції 30 доларів США. Чи слід купувати цю акцію, якщо необхідна норма прибутку складає 18%?

Завдання 9. Підприємство А в день емісії придбало за ціною 82 грн за штуку пакет дисконтних державних облігацій з періодом звернення 365 днів і номінальною вартістю до погашення 100 грн. За 200 днів до погашення облігаційної позики керівництво підприємства А вирішило реалізувати на ринку цей пакет цінних паперів за ціною 89,26 грн за шт. Визначити доцільність такого придбання інституційним інвестором за умови, що на момент продажу прибутковість по аналогічних фінансових ресурсах складала 23%.

Завдання 10. Номінал облігації дорівнює 200 грн, купон – 20% виплачується один раз на рік. До погашення залишається два роки. На ринку прибутковість на інвестиції з рівнем ризику, що відповідає цій облігації, оцінюється на рівні 12%. Визначити курсову вартість облігації.

Завдання 11. Безкупонна облігація номіналом 500 грн погашається через три роки. Визначити курсову вартість облігації, якщо доходність інвестицій на ринку становить 20%.

Завдання 12. Номінальна вартість облігації становить 100 грн, термін її обігу – два роки, відсоткові платежі здійснюються один раз на рік за ставкою 20% до номіналу. Чи варто купувати облігацію, якщо її ринкова ціна становить 80 грн, а до погашення залишається один рік.

Завдання 13. Облігації компанії номінальною вартістю 200 грн реалізуються на ринку за ціною 210 грн, відсотки за облігаціями виплачуються щорічно в розмірі 30%, норма поточної прибутковості за облігаціями такого типу становить 28%. Визначити очікувану поточну доходність облігації та зіставити її з нормативною поточною доходністю. Зробити висновки.

Завдання 14. На фондовому ринку продаються облігації двох компаній. Номінальна вартість облігації компанії А – 200 грн. Продається вона за ціною 220 грн. Облігація компанії В номінальною вартістю 150 грн продається за ціною 160 грн. Ставка щорічного нарахування відсотків за облігаціями – 20%. Визначити яку облігацію доцільніше купити.

Завдання 15. Корпорація має два випуски привілейованих акцій. За акцію першого випуску виплачується щорічний дивіденд 5,75 грн, за акцію другого — 7,00 грн. Якщо корпорація вирішила продавати акцію першого випуску за ціною 54,40 грн, а другого за 65,80 грн, то якою має бути необхідна ставка доходності акцій кожного випуску?

Завдання 16. Якою буде ціна привілейованої акції корпорації з дивідендом 4,55 грн, якщо інвестор вимагає необхідну ставку прибутковості на рівні 15%? Або 17?

Завдання 17. За минулий рік дивіденд склав 40 грн на акцію, темп приросту дивіденду дорівнює 4%, середній рівень доходності на ринку – 14%. Визначити курсову вартість цієї акції.

Завдання 18. Куплено акцію за 60 грн, прогнозований дивіденд поточного року складе 3 грн. Очікується, що в наступні роки цей дивіденд буде зростати з темпом 10%. Яка прийнятна норма прибутку, використана інвестором при ухваленні рішення про покупку акції?

Завдання 19. Підприємство вирішило придбати цінні папери однієї з акціонерних компаній. Враховуючи, що таке інвестування певним чином пов'язане з ризиком втрати коштів, перед інвестиційним менеджером поставили задачу обчислення майбутньої вартості цінних паперів, які запропоновані для придбання. Менеджеру відомо, що в середньому норма доходності на фондовому ринку складає 13%, безризикова норма доходності – 6%, а індивідуальний інвестиційний ризик досліджуваних компаній (ПАТ «Володар», ПАТ «Кропива», ПАТ «Полюшко») визначено відповідно до кожної з них на рівні – 0,7; 1,0 та 1,1 пункти. Допоможіть інвестиційному менеджеру обґрунтувати рішення щодо доцільності інвестування в акції кожної з компаній та надайте свої рекомендації відносно здійснення інвестицій, якщо відомо, що на фондовому ринку поточна ринкова ціна акцій ПАТ «Володар» складає 80 грн, ПАТ «Кропива» – 90 грн, ПАТ «Полюшко» – 100 грн.

Завдання 20. На підстав даних фінансової звітності ТОВ «Стома», наведеної у додатку А, оцінити інвестиційну привабливість підприємства та визначити надійність його цінних паперів. Зробити відповідні висновки.

Розв'язок типових завдань

Завдання 1. ТОВ «Алайя» реалізує проект інвестицій у модернізацію устаткування вартістю 500 тис. грн. Очікувана доходність інвестиційних витрат – 16 % річних. Додаткові доходи в результаті модернізації (без урахування поточних витрат) прогноуються за роками:

1-й рік — 160 тис. грн,

2-й рік — 200 тис. грн,

3-й рік — 220 тис. грн,

4-й рік — 200 тис. грн,

5-й рік — 150 тис. грн.

На підставі наведеної інформації необхідно:

- 1) оцінити ефективність інвестицій на підставі чистого, приведенного до теперішньої вартості, доходу (NPV), індексу рентабельності інвестицій (PI) та дисконтованого періоду окупності інвестиційних витрат (*DPP*);
- 2) зробити висновок щодо доцільності реалізації проекту.

Розв'язок завдання

1) Як бачимо, підприємство реалізує інвестиційний проект шляхом одноразового вкладення. Відтак, для обчислення чистого, приведенного до теперішньої вартості, доходу (NPV) скористаємось формулою 3.39. Для визначення теперішньої вартості очікуваних додаткових доходів (за роками) як ставку дисконтування приймемо очікувану норму дохідності вкладеного капіталу (16%).

Послідовність розрахунку чистого, приведенного до теперішньої вартості, доходу інвестиційними проектом, наведений у табл. 9.5.

Таблиця 9.5

Розрахунок чистого, приведенного до теперішньої вартості,
доходу (NPV) за проектом модернізації устаткування

Показник \ Рік	0-й	1-й	2-й	3-й	4-й	5-й	Разом
Додаткові доходи за проектом		160	200	220	200	150	930
Множники дисконтування		0,862	0,743	0,640	0,552	0,476	x
Дисконтовані додаткові доходи за проектом		137,92	148,6	140,8	110,4	71,4	609,12
Інвестиційні витрати	500						500
Чистий, приведений до теперішньої вартості дохід (NPV)							109,12

Отже, чистий, приведений до теперішньої вартості, дохід за проектом модернізації устаткування складає 109,12 тис. грн.

Індекс рентабельності інвестиційного проекту (*PI*) визначається на підставі формули 3.43 як співвідношення суми дисконтованих додаткових доходів за проектом та інвестиційних витрат. За даними ТОВ «Алайя» (табл. 3.33) індекс рентабельності інвестиційного проекту складає:

$$P^2 = 609,12 \div 500 = 1,21 \text{ пункти або } 121,0\%.$$

Це означає, що на кожен грн, що вкладена в реалізацію проекту модернізації устаткування, ТОВ «Алайя» отримує 1,21 грн доходу.

Для визначення дисконтованого періоду окупності інвестиційних витрат (*DPP*) застосовуються формули 9.1-9.4 (з коригуванням на одноразові вкладення) і дані, наведені у табл. 9.5.

За даними ТОВ «Алайя» період окупності інвестицій складає:

$$DPP = 3 + \frac{500 - (137,92 + 148,6 + 140,8)}{110,4} = 3 + 0,66 = 3,66 \text{ роки.}$$

Це означає, що інвестиційні витрати ТОВ «Алайя» за проектом повністю будуть компенсовані через 3 роки та ≈ 8 місяців ($0,66 \times 12$).

2) Оцінка ефективності інвестицій в модернізацію устаткування дозволяє зробити висновок про доцільність його реалізації на ТОВ «Алайя», оскільки за проектом $NPV > 0$, $PI > 1$, а DPP менший за здатність проекту приносити дохід.

Завдання 2. Фірма розглядає чотири варіанти інвестиційних проектів, що вимагають рівних стартових капіталовкладень (2400 тис. грн). Необхідно зробити економічну оцінку кожного проекту й вибрати оптимальний. Фінансування проектів здійснюється за рахунок банківської позички в розмірі 18% річних.

Динаміка грошових потоків і розрахункові показники ефективності наведені у табл. 9.6.

Таблиця 9.6

Показники ефективності інвестиційних проектів

Прогнозовані грошові потоки ($N\tilde{N}F$), тис. грн				
Рік	Проект 1	Проект 2	Проект 3	Проект 4
0-й	-2400	-2400	-2400	-2400
1-й	0	200	600	600
2-й	200	600	900	1800
3-й	500	1000	1000	1000
4-й	2400	1200	1200	500
5-й	2500	1800	1500	400
Показники ефективності				
NPV	809,6	556,4	307,2	689,0
PI	1,337	1,231	1,128	1,29
IRR	22,31%	20,9%	27,7%	27,8%
DPP	2,33 роки	2,0 роки	2,16 роки	1,79 роки

Розв'язок завдання

Аналіз даних, наведених у табл. 9.6, дозволяє зробити наступні висновки.

1) Найкращий показник $NPV = 809,6$ тис грн належить першому проекту. Отже, прийняття даного проекту обіцяє найбільший приріст капіталу.

2) У першому інвестиційному проекті найбільше значення із усіх розглянутих має показник $PI = 1,337$, тобто наведена сума членів грошового потоку на 33,7% перевищує величину стартового капітала.

3) Найбільшу величину показника $IRR = 27,8\%$ має четвертий інвестиційний проект. Проте, з огляду на те, що банк надав позичку під 18%

річних, ця перевага не має істотного значення.

4) Найменший строк окупності $DPP = 1,79$ у четвертого проекту, але, з огляду на те, що різниця в строках окупності між найбільшим значенням (2,33 роки) і найменшим значенням становить ледве більше ніж півроку, цією перевагою можна зневажити.

Таким чином, розглянувши чотири інвестиційних проекти по чотирьох показниках, можна віддати перевагу першому проекту.

Завдання 3. Продається облигація номіналом 1500 грн. Відсоткова (купонна) ставка складає 10% річних. Виплата відсотків проводиться один раз на рік. До погашення облигації залишається 5 років. Необхідна норма прибутку на інвестиції з урахуванням ризику, що відповідає даному типу облигацій, складає 15%. Визначити поточну ринкову вартість облигації.

Розв'язок завдання

Оскільки за облигацією кожного року сплачуються відсотки за визначеною ставкою, для визначення поточної ринкової вартості цієї облигації скористуємось формулою 3.66.

У кінці кожного року утримувач облигації отримає відсотковий дохід у розмірі 150 грн ($1500 \times 0,11$), а у кінці п'ятого року – ще й суму, що дорівнює номіналу облигації, тобто 1500 грн. Відтак, поточна вартість відсоткової облигації буде дорівнювати сумі сплачених за п'ять років відсотків та номіналу облигації.

Визначимо для кожного року розмір очікуваних за облигацією доходів (сплачених відсотків та повернення номіналу) за теперішньою їх вартістю та знайдемо їх суму.

$$\text{Перший рік } \frac{150}{(1 + 0,15)} = 130,43 \text{ грн.}$$

$$\text{Другий рік } \frac{150}{(1 + 0,15)^2} = 113,42 \text{ грн.}$$

$$\text{Третій рік } \frac{150}{(1 + 0,15)^3} = 98,63 \text{ грн.}$$

$$\text{Четвертий рік } \frac{150}{(1 + 0,15)^4} = 85,76 \text{ грн.}$$

$$\text{П'ятий рік } \frac{150 + 1500}{(1 + 0,15)^5} = 820,34 \text{ грн.}$$

Таким чином, поточна ринкова вартість облигації буде дорівнювати:

$$V_t^{\hat{I}} = 130,43 + 113,42 + 98,63 + 85,76 + 820,34 = 1248,58 \text{ грн.}$$

Завдання 4. Безкупонна облигація номіналом 1000 грн погашається за номіналом через 4 роки. Визначити поточну ціну облигації, якщо ставка дохідності на ринку складає 14% річних.

Розв'язок завдання

За безкупонною облигацією відсотки в період терміну дії облигаційного займу не сплачуються, і вона реалізується з дисконтом. Відтак, для визначення поточної ринкової без купонної облигації скористаємось формулою 3.65.

$$V_t^O = \frac{1000}{(1+14)^4} = 592,1 \text{ грн.}$$

Отже, поточна ціна безкупонної облигації становить 592,1 грн.

Завдання 5. Ціна облигації – 600 грн, номінал – 1000 грн, до погашення облигації залишається 5 років. Визначити дохідність безкупонної облигації:

Розв'язок завдання

Оскільки облигація безкупонна, для визначення її поточної ринкової дохідності скористаємось формулою 9.26.

$$d_{\text{н}}^{\text{н}} = \left(\sqrt[5]{\frac{1000}{600}} - 1 \right) \times 100 = 10,8\%.$$

Отже, поточна дохідність облигації становить 10,8%.

Завдання 6. Компанія виплачує річний дивіденд 6 грн на звичайну акцію. Необхідна ставка прибутковості за акціями становить 15 %. Визначити ціну акції.

Розв'язок завдання

Оскільки виплата дивідендів за звичайними акціями здійснюється у фіксованому розмірі, для визначення поточної ринкової ціни акції скористаємось формулою 9.16.

$$V_{\text{н}}^{\text{CA}} = \frac{6}{0,15} = 40 \text{ грн.}$$

Отже, поточна ринкова ціна звичайних акцій компанії становить 40 грн.

Завдання 7. Останній раз компанія сплатила на кожну звичайну акцію дивіденд у розмірі 2,5 грн. Компанія сподівається, що її дивіденди будуть

щорічно збільшуватися на 5%. Визначити поточну ринкову вартість (ціну) акції, якщо бажана ставка прибутковості становить 12 %.

Розв'язок завдання

Для визначення поточної ринкової вартості звичайної акції з постійно зростаючими дивідендами скористаємось формулою 9.13.

$$V_{iio}^{CA} = \frac{2,5 \times (1 + 0,05)}{0,12 - 0,05} = 37,5 \text{ грн.}$$

Отже, поточна ринкова ціна звичайних акцій компанії становить 37,5 грн.

Завдання 8. Продаються звичайні акції підприємства, за якими у минулому році сплачено дивіденд у розмірі 0,52 грн. Протягом найближчих трьох років планується збільшувати дивіденди на 8 відсотків, а надалі темп росту дивідендів повинен скласти 4 відсотки. Продажна вартість (ціна) акції складає 5,2 грн. Чи варто купувати цю акцію, якщо необхідна норма прибутку складає 15%?

Розв'язок завдання

Для того щоб визначити доцільність придбання звичайних акцій компанії визначимо їх поточну ринкову вартість. Оскільки у найближчі чотири роки прогнозується збільшення розміру дивідендів, скористаємось формулою 3.57.

Згідно з формулою поточна ринкова вартість звичайної акції буде дорівнювати теперішній сумі дивідендів, що підлягають сплаті у найближчі три роки за умови їх постійного збільшення на 8% та вартості акції, визначеної з урахуванням суми дивідендів фази постійного росту (четвертого року з урахуванням дивідендів четвертого року).

Розрахуємо величини дивідендів, які будуть виплачені в найближчі три роки:

$$D_1 = 0,52 \times 1,08 = 0,56 \text{ грн.}$$

$$D_2 = 0,56 \times 1,08 = 0,60 \text{ грн.}$$

$$D_3 = 0,60 \times 1,08 = 0,65 \text{ грн.}$$

Величина дивіденду, запланована до виплати наприкінці четвертого року, повинна скласти:

$$D_4 = 0,65 \times 1,04 = 0,68 \text{ грн.}$$

Тоді сума дивідендів, наведена до теперішньої вартості, складає:

$$\sum_{t=1}^n \frac{D_t}{(1 + k_{CA})^t} = \frac{0,56}{(1 + 0,15)} + \frac{0,60}{(1 + 0,15)^2} + \frac{0,65}{(1 + 0,15)^3} = 1,37 \text{ грн.}$$

Ціна акції з урахуванням суми дивідендів фази постійного росту, наведена до теперішньої вартості, складає:

$$V'_{CA} = \frac{0,68}{0,15 - 0,04} \times \left(\frac{1}{1+15} \right)^3 = 4,06 \text{ грн.}$$

Отже, поточна ринкова вартість акції дорівнює:

$$V_{iio}^{CA} = 1,37 + 4,06 = 5,43 \text{ грн.}$$

Звичайні акції підприємства продаються за ціною (5,2 грн) що нижче їх поточної ринкової ціни (5,43 грн), отже їх доцільно придбати.

ТЕМА 10. КОМПЛЕКСНА ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Мета вивчення теми – оволодіння теоретичними знаннями та практичними навичками комплексної діагностики фінансового стану підприємства

Знання та навички:

- технології комплексної діагностики фінансового стану підприємства;
- застосування різного методичного інструментарію комплексної діагностики фінансового стану підприємства;
- визначення рейтингу фінансового положення підприємства;
- обґрунтування управлінських рішень з покращення рейтингових позицій підприємства.

Теоретико-методичні положення теми

Комплексна діагностика фінансового стану підприємства заснована на порівняльній рейтинговій оцінці фінансового аналізу суб'єктів підприємницької діяльності.

Складовими етапами методики комплексної порівняльної рейтингової оцінки фінансового стану підприємства є:

- збір і аналітична обробка вихідної інформації за період аналізу;
- обґрунтування системи показників, що використовуються для рейтингової оцінки фінансового стану, рентабельності й ділової активності підприємства, та їх класифікація, розрахунок підсумкового показника

рейтингової оцінки;

- класифікація (ранжування) підприємств за рейтингом.

Підсумкова рейтингова оцінка враховує всі найважливіші параметри (показники) фінансово-господарської й виробничої діяльності підприємства, тобто господарської активності в цілому. При її побудові використовуються дані публічної звітності підприємств щодо виробничого потенціалу підприємства, рентабельності його продукції, ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів, стану й розміщення коштів, їхніх джерел та інші показники. У табл. 10.1 подається набір вихідних показників для загальної порівняльної оцінки.

В основі розрахунку підсумкового показника рейтингової оцінки лежить порівняння підприємств за кожним показником фінансового стану, рентабельності та діловій активності з умовним еталонним підприємством, що має найкращі результати за всіма порівнюваними показниками.

У загальному вигляді алгоритм порівняльної рейтингової оцінки фінансового стану, рентабельності та ділової активності підприємства може бути поданий послідовністю таких дій:

1. Вихідні дані надаються у вигляді матриці (a_{ij}) , тобто таблиці, де в рядках записані номери показників ($i = 1, 2, 3, \dots, n$), а в стовпцях – номери підприємств ($j = 1, 2, 3, \dots, m$).

2. За кожним показником знаходиться максимальне значення і заноситься в стовпець умовного еталонного підприємства ($m + 1$).

3. Вихідні показники матриці a_{ij} стандартизуються відносно відповідного показника еталонного підприємства за формулою:

$$X_{ij} = \frac{a_{ij}}{\max a_{ij}} \quad (10.1)$$

де X_{ij} - стандартизовані показники стану i -го підприємства.

5. Для кожного аналізованого підприємства значення його рейтингової оцінки визначається за формулою:

$$R_j = \sqrt{(1 - x_{1j})^2 + (1 - x_{2j})^2 + \dots + (1 - x_{nj})^2} \quad (10.2)$$

де R_j - рейтингова оцінка для j -го підприємства;

$x_{1j}, x_{2j}, \dots, x_{nj}$ - стандартизовані показники j -го аналізованого підприємства.

6. Підприємства упорядковуються (ранжуються) у порядку зменшення рейтингової оцінки.

Найвищий рейтинг має підприємство з мінімальним значенням R . Для застосування даного алгоритму на практиці ніяких обмежень кількості порівнюваних показників і підприємств не передбачено. Викладений алгоритм обчислення рейтингу може застосовуватися для порівняння підприємств на дату складання балансу (за даними на кінець періоду) чи в динаміці.

Таблиця 10.1

Система вихідних показників для комплексної рейтингової оцінки фінансового стану підприємства за даними публічної звітності

I група	II група	III група	IV група	
Показники оцінки прибутковості господарської діяльності	Показники оцінки ефективності управління	Показники оцінки ділової активності	Показники оцінки ліквідності й ринкової	
1. Загальна рентабельність підприємства - прибуток на 1 грн активів	1. Чистий прибуток на 1 грн обсягу всієї реалізації	1. Віддача всіх активів - виручка від реалізації продукції на 1 грн активів	1. Коефіцієнт покриття - оборотні кошти на 1 грн поточних зобов'язань	
2. Чиста рентабельність підприємства - чистий прибуток на 1 грн активів	2. Прибуток від реалізації продукції на 1 грн обсягу реалізації продукції	2. Віддача основних фондів - виручка від реалізації продукції на 1 грн основних фондів	2. Коефіцієнт ліквідності - кошти, розрахунки та інші активи на 1 грн поточних зобов'язань	
3. Рентабельність власного капіталу – чистий прибуток на 1 грн власного капіталу (засобів)	3. Прибуток від усієї реалізації на 1 грн обсягу всієї реалізації	3. Оборотність оборотних фондів - виручка від реалізації продукції на 1 грн оборотних коштів	3. Індекс постійного активу - основні фонди та інші необоротні активи до власних засобів	
4. Загальна рентабельність виробничих фондів - балансовий прибуток до середньої величини основних виробничих фондів і оборотних коштів у товарно-матеріальних цінностях	4. Балансовий прибуток на 1 грн обсягу всієї реалізації	4. Оборотність запасів - виручка від реалізації продукції на 1 грн запасів і витрат	4. Коефіцієнт автономії - власні засоби на 1 грн підсумку балансу	
		5. Оборотність дебіторської заборгованості - виручка від реалізації продукції на 1 грн дебіторської заборгованості		5. Забезпеченість запасів власними оборотними коштами - власні оборотні кошти на 1 грн запасів і витрат
		6. Оборотність найбільш ліквідних активів - виручка від реалізації на 1 грн найбільш ліквідних активів		
		7. Віддача власного капіталу - виручка від реалізації на 1 грн власного капіталу		

У першому випадку вихідні показники, що ввійшли в табл. 10.1, розраховуються за даними балансу та фінансової звітності на кінець періоду. Відповідно і рейтинг підприємства визначається на кінець періоду.

У другому випадку вихідні показники табл. 10.1 розраховуються як темпові коефіцієнти зростання: дані на кінець періоду поділяються на значення відповідного показника на початок періоду або середнє значення показника звітного періоду поділяється на середнє значення відповідного показника попереднього періоду (чи іншої бази порівняння). Таким чином, одержуємо не тільки оцінку поточного стану підприємства на визначену дату але й оцінку його зусиль і здібностей зі зміни цього стану в динаміці, на перспективу. Така оцінка є надійним вимірником зростання конкурентоспроможності підприємства в даній галузі діяльності. Вона також визначає більш ефективний рівень використання всіх його виробничих і фінансових ресурсів.

Можливе також включення в табл. 10.1 одночасно як моментних, так і темпових показників (тобто подвоєння кількості вихідних показників), що дозволяє отримати узагальнену рейтингову оцінку, що характеризує як стан, так і динаміку фінансово-господарської діяльності підприємства.

Дані табл. 10.1 можуть бути розширені за рахунок занесення в неї додаткових показників із довідок, що подаються підприємствами в банки і податкові інспекції, із форм статистичної звітності та з інших джерел. Особливістю наведеної системи показників є те, що майже всі вони мають однакову спрямованість (за винятком індексу постійного активу, динаміка якого носить досить складний характер). Це означає, що чим вищий рівень показника або чим вищий темп його зростання, тим кращий фінансовий стан оцінюваного підприємства. Тому при розширенні пропонованої системи за рахунок включення в неї нових показників необхідно стежити, щоб ця умова не порушувалася.

Алгоритм одержання рейтингової оцінки також може бути модифікований. Наприклад, можна використовувати одну з нижченаведених формул:

$$R'_j = \sqrt{a_{1j}^2 + a_{2j}^2 + \dots + a_{nj}^2} \quad (10.3)$$

$$R''_j = \sqrt{k_1 a_{1j}^2 + k_2 a_{2j}^2 + \dots + k_n a_{nj}^2} \quad (10.4)$$

$$R'''_j = \sqrt{k_1(1 - x_{1j})^2 + k_2(1 - x_{2j})^2 + \dots + k_n(1 - x_{nj})^2} \quad (10.5)$$

де k_1, k_2, \dots, k_n - вагові коефіцієнти показників, що визначаються експертом.

Формула (10.3) визначає рейтингову оцінку для i -го аналізованого підприємства за максимальним віддаленням від початку координат, а не за мінімальним відхиленням від підприємства-еталона. У спрощеному розумінні це значить, що найвищий рейтинг має підприємство, у якого сумарний результат по всіх односпрямованих показниках вищий, ніж у інших.

Формула (10.4) є модифікацією формули (10.2). Вона враховує значимість показників, що обумовлена експертним шляхом. Необхідність уведення вагових коефіцієнтів для окремих показників з'являється при диференціації оцінки відповідно до потреб користувачів.

Формула (10.5) є аналогічною модифікацією основної формули розрахунку рейтингу. Вона враховує значимість окремих показників при розрахунку рейтингової оцінки щодо підприємства-еталона.

Представлено методика робить кількісно вимірною оцінку надійності ділового партнера за результатами його поточної та попередньої діяльності, однак її застосування обмежене, в основному, сферою матеріального виробництва. Обмеження, пов'язане з набором вихідних показників для рейтингової оцінки.

Питання для самостійного опрацювання

1. Наведіть основні переваги методики рейтингової оцінки фінансового стану підприємств.
2. Охарактеризуйте послідовність розрахунків рейтингової оцінки підприємств за методом відстаней.
3. Технологія оцінки вартості підприємства як цілісного майнового комплексу.
4. Проблемні питання організації комплексної діагностики на основі порівняння розрахункових фінансових показників з еталоном.
5. Сутність комплексної фінансової діагностики.
6. Сфера застосування методики комплексної діагностики фінансового стану підприємства.
7. У чому полягає методика комплексної рейтингової оцінки фінансового стану підприємства?
8. У чому полягає особливість застосування в діагностичному процесі методу сум, методу балів і методу відстаней?
9. Які етапи включає методика комплексної порівняльної рейтингової оцінки фінансового стану підприємства?
10. Які коефіцієнти входять до системи оцінних показників підприємства для побудови матриці вихідних даних?

Розрахунково-ситуаційні завдання

Завдання 1. За наведеними у табл. 10.2 даними необхідно:

- 1) обрати критерії комплексної оцінки фінансового стану підприємств;
- 2) обчислити інтегральні показники фінансового стану досліджуваних підприємств;
- 3) виявити найбільш привабливе з точки зору позикодавця підприємство та обґрунтувати свій вибір.

Таблиця 10.2

Показники діяльності підприємств

Показники	Підприємства		
	I	II	III
1. Середньорічна вартість капіталу (тис. грн.)	1 250	31 690	198 720
в т.ч. власного (тис. грн.)	746	17 274	115 600
2. Середньорічна кількість простих акцій (од.)	100	1 400	10 000
3. Середньорічні поточні зобов'язання (тис. грн.)	441	13 654	87 170
4. Середньорічні оборотні активи (тис. грн.)	671	16 806	102 420
5. Дохід (виручка) від реалізації (тис. грн.)	2 302	37 205	62 028
6. Чистий прибуток (тис. грн.)	440	3 968	18 057
7. Дивідендні виплати (тис. грн.)	120	1 500	15 000
8. Ринкова ціна акції (грн.)	10,00	15, 67	17,00

Завдання 2. У табл. 10.3 наведена інформація про фінансові коефіцієнти кількох підприємств. За наведеними даними оберіть критерії оцінки, розрахуйте інтегральні показники фінансового стану та виявіть найбільш привабливе підприємство. Зробіть висновки.

Таблиця 10.3

Фінансові показники діяльності підприємств

Показники	Підприємства				
	I	II	III	IV	V
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,50	0,71	0,44	0,90	0,57
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	4,74	2,64	3,05	1,74	6,03
Коефіцієнт (економічної) рентабельності активів	0,31	0,16	0,28	0,23	0,40
Коефіцієнт (фінансової) рентабельності власного капіталу	0,29	0,30	0,36	0,18	0,45
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,8	1,4	1,7	2,0	2,1
Коефіцієнт дивідендних виплат	0,75	0,60	0,40	0,50	0,80
Коефіцієнт котирування акцій	1,12	1,06	1,20	1,30	2,0

Завдання 3. За даними фінансової звітності двох підприємств необхідно:

- 1) розрахувати систему показників для рейтингової оцінки фінансового становища (станом на кінець періоду);
- 2) навести розраховані показники у вигляді матриці вихідних даних;
- 3) скласти матрицю координат та квадратів;
- 4) обчислити показники комплексної рейтингової оцінки фінансового стану для кожного підприємства;
- 5) ранжувати підприємства відповідно до результатів комплексної оцінки;
- 6) порівняти отримані під час розрахунків результати і зробити висновки.

Завдання 4. За даними, наведеними у табл. 10.4, необхідно:

- 1) скласти матрицю координат та квадратів;
- 2) обчислити показники рейтингової оцінки фінансового стану для кожного з підприємств;
- 3) здійснити ранжування підприємств-конкурентів відповідно до результатів комплексної оцінки фінансового стану;
- 4) зробити відповідні висновки за результатами проведених розрахунків.

Таблиця 10.4

Показники господарсько-фінансової діяльності підприємств

Показники	Підприємства				
	I	II	III	IV	V
1. Чистий прибуток на 1 грн. активів підприємства	0,214	0,224	0,242	0,192	0,100
2. Чистий прибуток на 1 грн. власного капіталу	0,258	0,424	0,530	0,623	0,847
3. Прибуток від реалізації на 1 грн. обсягу реалізації продукції	0,198	-0,027	-0,120	-0,165	0,152
4. Виручка від реалізації продукції на 1 грн. активів	1,159	0,958	1,540	1,166	1,561
5. Виручка від реалізації продукції на 1 грн. основних фондів	1,997	1,033	1,745	1,307	0,985
6. Виручка від реалізації продукції на 1 грн. оборотних засобів	2,762	13,234	13,1	10,815	1,855
7. Оборотні кошти на 1 грн. поточних зобов'язань	2,437	0,153	0,216	0,156	1,539
8. Власний капітал на 1 грн. підсумку балансу	0,828	0,527	0,455	0,308	0,118
9. Співвідношення необоротних активів і власного капіталу	0,701	1,760	1,940	2,902	1,345
10. Власні оборотні кошти на 1 грн. запасів і витрат	0,868	-12,658	-8,614	-14,418	4,916

Розв'язок типових завдань

Завдання 1. На підставі даних, наведених у табл. 10.5, необхідно:

- 1) критеріальні показники фінансового стану підприємств досліджуваної сукупності оформити у вигляді початкової матриці із виокремленням еталонних значень;
- 2) побудувати матрицю стандартизованих коефіцієнтів;

3) за кожним підприємством визначити відстань від коефіцієнта до еталонної точки та скласти відповідну матрицю;

4) на підставі рейтингової оцінки фінансового стану підприємств здійснити їх ранжування та зробити відповідні висновки.

Таблиця 10.5

Оціночні показники фінансового стану сукупності досліджуваних підприємств

Номер підприємства	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт маневреності	Рентабельність продукції	Рентабельність капіталу
1	0,58	0,06	0,48	1,06	0,15	0,17	0,15
2	0,52	0,1	0,5	1,11	0,09	0,14	0,08
3	0,46	0,12	0,54	1,05	0,26	0,17	0,04
4	0,34	0,14	0,4	0,98	0,09	0,16	0,14
5	0,62	0,07	0,78	1,29	0,12	0,12	0,19

Розв'язок завдання

1) Початкова матриця критеріальних показників фінансового стану сукупності досліджуваних підприємств представлена у табл. 10.6.

Таблиця 10.6

Матриця початкових даних для комплексної діагностики фінансового стану підприємств

№ з/п	Показник	Номер підприємства				
		1	2	3	4	5
1	Коефіцієнт автономії	0,58	0,52	0,46	0,34	0,62
2	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,06	0,10	0,12	0,14	0,07
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,48	0,50	0,54	0,40	0,78
4	Коефіцієнт поточної ліквідності	1,06	1,11	1,05	0,98	1,29
5	Коефіцієнт маневреності	0,15	0,09	0,26	0,09	0,12
6	Рентабельність продукції	0,17	0,14	0,17	0,16	0,12
7	Рентабельність капіталу	0,15	0,08	0,04	0,14	0,19

2) Матриця стандартизованих коефіцієнтів формується за відповідними даними досліджуваних підприємств. Розраховуються стандартизовані фінансові коефіцієнти шляхом ділення фактичного значення за кожним показником на

еталонне. При цьому еталонні значення показників дорівнюють одиниці (табл. 10.7).

Таблиця 10.7

Матриця стандартизованих фінансових коефіцієнтів
для комплексної діагностики фінансового стану підприємств

№ з/п	Показник	Номер підприємства				
		1	2	3	4	5
1	Коефіцієнт автономії	0,935	0,839	0,742	0,548	1
2	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,428	0,714	0,857	1	0,500
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,615	0,641	0,692	0,513	1
4	Коефіцієнт поточної ліквідності	0,822	0,860	0,814	0,760	1
5	Коефіцієнт маневреності	0,577	0,346	1	0,346	0,461
6	Рентабельність продукції	1	0,824	1	0,941	0,706
7	Рентабельність капіталу	0,789	0,421	0,210	0,737	1

3) Матриця відстаней, складена на підставі розрахованих для кожного підприємства у розрізі досліджуваних показників відстаней від їх фактичного значення до еталонного, представлена у табл. 10.8.

Таблиця 10.8

Рейтингова оцінка досліджуваних підприємств і матриця відстаней

№ з/п	Показник	Номер підприємства				
		1	2	3	4	5
1	Коефіцієнт автономії	0,004	0,026	0,066	0,204	0
2	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,327	0,082	0,020	0	0,250
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,148	0,129	0,095	0,237	0
4	Коефіцієнт поточної ліквідності	0,032	0,020	0,034	0,058	0
5	Коефіцієнт маневреності	0,179	0,428	0	0,428	0,291
6	Рентабельність продукції	0	0,031	0	0,003	0,086
7	Рентабельність капіталу	0,044	0,335	0,624	0,069	0
Квадрат суми		0,734	1,051	0,839	0,999	0,627
Квадрат оцінки		0,858	1,025	0,916	0,999	0,792
Рейтинг		2	5	3	4	1

4) Підсумовуючи значення показників матриці відстаней за кожним підприємством отримуємо рейтингову оцінку їх фінансового стану (табл. 10.8). Ранжування підприємств проводиться у порядку убудування рейтингової оцінки. Підприємство з мінімальним значенням оцінки має найвищий рейтинг.

Проведені розрахунки свідчать, що еталонне підприємство має таке значення показників: 0,62; 0,14; 0,78; 1,29; 0,26; 0,17; 0,19.

Найвищий рейтинг має підприємство № 5, оскільки значення порівняльної оцінки, отриманої шляхом суми місць, - мінімальне.

СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України. URL: <https://smida.gov.ua/>
2. Аналіз господарської діяльності підприємства : навч. посібник / Н. Б. Кащена [та ін.] ; Харківський держ. ун-т харч. та торг. – Харків: ХДУХТ, 2014.– 537 с.
3. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчальний посібник / О.Я. Базилінська. – К: «Центр учбової літератури», 2019. – 368 с.
4. Бережная Е. В., Бережная О. В., Косьмина О. И. Диагностика финансово-экономического состояния организации / Е. В. Бережная, О. В. Бережная, О. И. Косьмина. – М.: ИНФРА-М, 2016. 304 с.
5. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. – 2-ге вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2007. – 592с.
6. Городня Т. А., Мойсеєнко І. П. Економічна та фінансова діагностика : навч. Посібник / І. П. Мойсеєнко, Т. А. Городня. – Львів: “Магнолія 2006”, 2018. – 282 с.
7. Горошанська, О.О. Комплексна оцінка капіталу підприємства на основі таксономічного методу / О.О. Горошанська, Н.М. Гаркуша, Н.Б. Кащена // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. / відпов. ред. О.І. Черевко.- Харків: ХДУХТ, 2015. - Вип.1(21). - С.30-40.
8. Ділова активність підприємства: сутність та методика аналізу : монографія / Н.Б. Кащена, О.О. Горошанська, Т.В. Польова, О.В. Прокопова [та ін.]. – Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2016. – 196 с.
9. Економічна діагностика: Навчальний посібник / За заг. ред. Т.Ф. Косянчук. – Львів: Новий Світ - 2000. 2007. – 452 с.
10. Загорна Т.О. Економічна діагностика : навч. посібн. / Т.О. Загорна. – К. : Центр навч.літ-ри, 2007. – 400 с.
11. Кащена Н. Б. Обліково-аналітичне забезпечення управління капіталом підприємства / Н.Б. Кащена, Г.Л. Чміль // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. У 2-х ч. Ч. 1 / відпов. ред. О.І. Черевко.– Харків: ХДУХТ, 2012. – Вип.1 (15). – С.179-185.
12. Кащена Н. Б. Фінансова діагностика: збірник завдань для виконання самостійної роботи для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" в галузі знань 07 "Управління та адміністрування" освітнього ступеня "бакалавр" / Н.Б. Кащена; Харк. держ. у-т харчування та торгівлі. – Харків: ХДУХТ, 2018. – 37 с.
13. Кащена Н. Б. Фінансова діагностика: навчальний посібник у структурно-логічних схемах та таблицях для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" в галузі знань 07 "Управління та адміністрування" освітнього ступеня "бакалавр" / Н.Б. Кащена; Харк. держ. у-т харчування та торгівлі. – Харків: ХДУХТ, 2018. – 196 с.
14. Кащена Н. Б. Фінансова діагностика: опорний конспект лекцій для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" в галузі

знань 07 "Управління та адміністрування" освітнього ступеня "бакалавр" / Н.Б. Кащена; Харк. держ. у-т харчування та торгівлі. – Харків: ХДУХТ, 2018. – 156 с.

15. Кащена Н.Б. Інвестиційний аналіз: навчальний посібник у структурно-логічних схемах та таблицях для студентів спеціальностей 071 «Облік і оподаткування» та 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» освітнього ступеня «бакалавр» / Н.Б. Кащена; Харківський держ. ун-т харчування та торгівлі. – Харків: ХДУХТ, 2018. – 244 с.

16. Кащена Н.Б. Контролінг у системі управління економічною активністю торговельного підприємства / Н.Б. Кащена // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. / відпов. ред. М.В. Чорна. – Харків: ХДУХТ, 2019. – Вип. 2 (30). – С. 89-101.

17. Кащена Н.Б. Концептуалізація фінансової діагностики в системі управління фінансово-економічною безпекою підприємства / Н.Б. Кащена, Т.О. Ставерська // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. / відпов. ред. М.В. Чорна. – Харків: ХДУХТ, 2018. – Вип. 2 (28). – С. 52-64.

18. Кащена Н.Б. Методика економічного аналізу: сутність та елементи / Н.Б. Кащена Н.Б. Методика економічного аналізу: сутність та елементи / Н.Б. Кащена, О.В. Цуканова, Н.М. Гаркуша // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. / відпов. ред. О.І. Черевко. - Харків: ХДУХТ, 2014. - Вип. 1(19). - С.40-51.

19. Костенко Т.Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: Навчальний посібник. / Т.Д. Костенко та ін. – К.: Центр сучасної літератури, 2005. – 400 с.

20. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз. Підручник / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К., Центр учбової літератури, 2008 – 392 с.

21. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика. 2-ге вид. [текст]: навч. посіб. / І. В. Кривов'язюк. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 456 с.

22. Науковий твір «Методика аналізу ділової активності підприємства як інструмент управління її рівнем в умовах невизначеності» / А.С. Крутова, Н.Б. Кащена, О.О. Горошанська; Харківський державний університет харчування та торгівлі.: заявка від 02.11.2018 № 84971.; Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 84052, дата реєстрації 02.01.2019.

23. Олійник О.В. Економічний аналіз : Практикум для студентів вищих навчальних закладів економічних спеціальностей. / За ред. Проф.. Ф.Ф.Бутинця – 2-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП "Рута", 2003. – 496с.

24. Отенко І.П. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / І.П. Отенко, Г.Ф. Азаренков, Г.А. Іващенко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 156 с.

25. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua>.

26. Офіційний сайт Державної служби статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>

27. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://msp.ark.gov.ua>.

28. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua>

- 29.Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua>
- 30.Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
- 31.Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
- 32.Офіційний сайт Президента України URL: <http://www.president.gov.ua>
- 33.Посилкіна О.В. Економічна діагностика. Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. / О.В. Посилкіна, К.С. Світлична – Х.: Вид-во НФаУ, 2014 – 236 с.
- 34.Пріб К.А., Патица Н.І. Діагностика в системі управління : навчальний посібник / К.А. Пріб, Н.І. Патица. – К: «Центр учбової літератури», 2017. – 480 с.
- 35.Ротштейн О.П., Діагностика на базі нечітких відношень в умовах невизначеності./О.П. Ротштейн, Г.Б. Ракитянська- Вінниця: Універсум, 2006.- 276с.
- 36.Савчук В.П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций. / В.П. Савчук– К.: Максимум, 2001. – 600 с.
- 37.Системний аналіз в економіці / І.П. Мойсеєнко //Навчальний посібник– Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 248 с.
- 38.Сідорова Т.О. Діагностика фінансового стану підприємств торгівлі на підставі інтегральної оцінки їх фінансово-економічного потенціалу / Т.О. Сідорова, Н.Б. Кащєна, Г.Г. Лисак // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. / відпов. ред. О.І. Черевко. – Харків: ХДУХТ, 2009. – Вип. 2 (10). – С.201-208.
- 39.Управление инвестициями: В 2-х т. Т.1. / В.В. Шеремет, В.М. Павлюченко, В.Д. Шапиро и др. – М.: Высшая школа, 1998. – 416 с.
- 40.Финансовая диагностика и оценка публичных компаний. Учебное пособие / под ред. Н.С. Вороновой, Н.А. Львовой– М.: Проспект, 2016. 405 с.
- 41.Фінансовий аналіз : навч. посібник / І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін. – К: «Центр учбової літератури», 2016. – 368 с.
- 42.Фінансовий аналіз. Навч. посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль:, ТНЕУ, – 2016 – 304 с.
- 43.Фінансовий аналіз: навч. посібник / Н.Б. Кащєна [та ін.] ; Харківський держ. ун-т харч. Та торгівлі. - Х., 2017. - 593 с.
- 44.Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. / О.О. Шеремет– К.: Кондор, 2005. – 196 с.
- 45.Янчева Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління капіталом підприємств торгівлі: теорія та практика: монографія / Л.М. Янчева, Н.Б. Кащєна, Г.Л. Чміль. - Харків: ХДУХТ, 2016. – 323 с.

Додаток А
ФОРМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТОВ «СТОМА»

Дата (рік, місяць, число)

Підприємство ТОВ «Стома» за ЄДРПОУ _____
 Територія Харківська за КОАТУУ _____
 Організаційно-правова форма господарювання _____ за КОПФГ _____
 Вид економічної діяльності Виробництво молочних продуктів за КВЕД _____
 Середня кількість працівників¹ 155 осіб
 Адреса, телефон м. Харків, вул. Войнаренка, 124
 Одиниця виміру: тис. грн без десяткового знака

КОДИ	
	01

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на _____ 20__ р.

Форма № 1 Код за ДКУД 1801001

Актив	Код рядка	На початок минулого періоду	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4	5
I Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	2,4	2,9	6,3
первісна вартість	1001	3,5	2,9	8,1
накопичена амортизація	1002	1,1		1,8
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	309	242,7
Основні засоби	1010	5416,5	6154,1	26058,6
первісна вартість	1011	8850,5	11490,5	54849,2
знос	1012	3434	5336,4	28790,6
Інвестиційна нерухомість	1015			
Довгострокові біологічні активи	1020			
Довгострокові фінансові інвестиції:				
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	37,7		
інші фінансові інвестиції	1035	3	37,7	109,5
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	174,2		
Відстрочені податкові активи	1045			
Інші необоротні активи	1090	0,8		
Усього за розділом I	1095	5634,6	6503,7	26417,1
II Оборотні активи				
Запаси	1100	2523,2	4715	6411
Виробничі запаси	1101	12,3	2884,5	4581
Незавершене виробництво	1102		99,5	158,1
Готова продукція	1103		1626	1522,1
Товари	1104	2510,9	105	149,9
Поточні біологічні активи	1110			

Продовження додатку А

1	2	3	4	5
Векселі одержані	1120	11,3	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1476,6	1517,4	1755,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
за виданими авансами	1130	146,7		38,1
з бюджетом	1135	193,7		105,6
у тому числі з податку на прибуток	1136			
з нарахованих доходів	1140	129,9		
із внутрішніх розрахунків	1145	38,6		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1868,9	1658,6	2347,7
Поточні фінансові інвестиції	1160	1275		450
Гроші та їх еквіваленти	1165	831,8	857,1	660,9
Витрати майбутніх періодів	1170	0,8		8,6
Інші оборотні активи	1190	624,6		
Усього за розділом II	1195	9121,1	8748,1	11777,4
III Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200			
Баланс	1300	14755,7	15251,8	38194,5
Пасив	Код рядка	На початок минулого періоду	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4	5
I Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	208,4	208,4	208,4
Капітал у дооцінках	1405			
Додатковий капітал	1410	8521,4	8118,3	27278,6
Резервний капітал	1415	38,7	52,1	52,1
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	172,4	109,1	4974
Неоплачений капітал	1425			
Вилучений капітал	1430			
Усього за розділом I	1495	8940,9	8487,9	32513,1
II Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		268,7	98,7
Довгострокові кредити банків	1510	342	150	60
Інші довгострокові зобов'язання	1515			
Довгострокові забезпечення	1520	356,6	498,5	508,5
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	356,6	498,5	508,5
Цільове фінансування	1525			
Усього за розділом II	1595	698,6	917,2	667,2

Продовження додатку А

1	2	3	4	5
III Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	150	600	450
Векселі видані	1605	307,5		
Поточна кредиторська заборгованість за:				
довгостроковими зобов'язаннями	1610	142,5	128,3	90
товари, роботи, послуги	1615	1627,2	1837,8	963
розрахунками з бюджетом	1620	275,1	592,1	659,9
у тому числі з податку на прибуток	1621			
розрахунками зі страхування	1625	86,4	42	62,6
розрахунками з оплати праці	1630	67,1	213,6	207,2
одержаними авансами	1635	180,3	1465,8	1010
розрахунками з учасниками	1640	94,2	362,7	696,6
із внутрішніх розрахунків	1645	5,4		
Поточні забезпечення	1660	724,8	563,7	813,8
Доходи майбутніх періодів	1665	8,7		
Інші поточні зобов'язання	1690	1447,0	40,7	61,1
Усього за розділом III	1695	5116,2	5846,7	5014,3
IV Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700			
Баланс	1900	14755,7	15251,6	38194,5

Керівник

Головний бухгалтер

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за _____ 20__ р.

Форма № 2 Код за ДКУД 1801003

I Фінансові результати

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	57630,9	52203,6
Собівартість реалізованих продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	38607	33371,2
Валовий:			
прибуток	2090	19023,9	18832,4
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120	74,8	833,2
Адміністративні витрати	2130	5313,7	6443,9
Витрати на збут	2150	2612,7	2523,3
Інші операційні витрати		1804,9	1700
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	9367,4	8998,4
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200		68,5
Інші фінансові доходи	2220	45,2	
Інші доходи	2240	381,7	357,7
Фінансові витрати	2250	42,5	34
Втрати від участі в капіталі	2255		40,8
Інші витрати	2270	85,5	1075,8
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	9666,3	8274,0
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	3391,1	2482,1
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	6275,2	5791,9
збиток	2355		

Продовження додатку А

II Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465		

III Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	40575,6	36682,6
Витрати на оплату праці	2505	7080,5	6045,2
Відрахування на соціальні заходи	2510	2619,7	2271,2
Амортизація	2515	9911	9069,5
Інші операційні витрати	2520	707,2	416,5
Разом	2550	60894,0	54485,0

IV Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник підприємства
Головний бухгалтер

Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)
за _____ 20__ р.

Форма № 3 Код за ДКУД 1801004

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від:			
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	57098,6	55115,6
Повернення податків і зборів	3005		
у тому числі податку на додану вартість	3006		
Цільового фінансування	3010		
Інші надходження	3095	55,7	723,8
Витрачання на оплату:			
Товарів (робіт, послуг)	3100	(32572,2)	(36522)
Праці	3105	(5805,6)	(5988,9)
Відрахувань на соціальні заходи	3110	(2977,8)	(1947,8)
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(12212,3)	(10084,2)
Зобов'язань з податку на прибуток	3116	(2844,9)	(3020,1)
Зобов'язань з податку на додану вартість	3117	(9367,4)	(7064,1)
Авансів	3135	(30)	(37,5)
Повернення авансів	3140	(170,7)	(77,4)
Інші витрачання	3190	(1875,8)	(450)
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	1509,9	731,6
II Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації:			
фінансових інвестицій	3200		
необоротних активів	3205	336,8	355,4
Надходження від отриманих:			
відсотків	3215	39,9	
дивідендів	3220		75,9

Продовження додатку А

1	2	3	4
Надходження від деривативів	3225		
Інші надходження	3250		
Витрачання на придбання:			
фінансових інвестицій	3255	(521,9)	(225,5)
необоротних активів	3260	(929,9)	(517,7)
Виплати за деривативами	3270		
Інші платежі	3290		(12,8)
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	(1075,1)	(324,7)
III Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від:			
Власного капіталу	3300		
Отримання позик	3305		
Інші надходження	3340		
Витрачання на:			
Викуп власних акцій	3345		
Погашення позик	3350	(150)	(120,3)
Сплату дивідендів	3355	(361,7)	(75,4)
Інші платежі	3390	(128,2)	
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	(639,9)	284,3
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	(205,1)	691,2
Залишок коштів на початок року	3405	857,1	180,5
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	8,9	(14,6)
Залишок коштів на кінець року	3415	660,9	857,1

Керівник

Головний бухгалтер

Звіт про власний капітал
за _____ 20__ р.

Форма № 4 Код за ДКУД

1801005

Стаття	Код рядка	Зареє- стро- ваний капітал	Капітал у дооцінках	Додат- ковий капітал	Резервний капітал	Нерозпо- ділений прибуток (непок- ритий збиток)	Неопла- чений капітал	Вилу- чений капітал	Всього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Залишок на початок року	4000	208,4	0,0	8118,3	52,1	109,1	0,0	0,0	8487,9
Коригування:									0,0
Зміна облікової політики	4005								
Виправлення помилок	4010					23,6			23,6
Інші зміни	4090								
Скоригований залишок на початок року	4095	208,4	0,0	8118,3	52,1	132,7	0,0	0,0	8511,3
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	4100					5537,0			5537,0
Інший сукупний дохід за звітний період	4110								
Розподіл прибутку:									
Виплати власникам (дивіденди)	4200					695,6			695,6

Продовження додатку А

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу	4205								
Відрахування до резервного капіталу	4210								
Внески учасників:									
Внески до капіталу	4240								
Погашення заборгованості з капіталу	4245								
Вилучення капіталу:									
Викуп акцій (часток)	4260								
Перепродаж викуплених акцій (часток)	4265								
Анулювання викуплених акцій (часток)	4270								
Вилучення частки в капіталі	4275								
Інші зміни в капіталі	4290			19160,3					19160,3
Разом змін у капіталі	4295								
Залишок на кінець року	4300	208,4		27278,6	52,1	4974,0			32513,1

Керівник

Головний бухгалтер

Навчальне електронне видання
комбінованого використання
можна використовувати в локальному та мережному режимах

КАЩЕНА Наталія Борисівна

ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА

ПРАКТИКУМ

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Відповідальний за випуск зав. кафедри фінансів, аналізу та страхування
д-р екон. наук, проф. А.С. Крутова

Авторська редакція

План 2019р., поз. 89/Н.п.

Підп. до друку 16.07.2019р. Один електронний оптичний диск (CD-ROM);
супровідна документація. Об'єм даних 32 Мб. Тираж прим.

Видавець і виготівник
Харківський державний університет харчування та торгівлі
вул. Клочківська, 333, м. Харків, 61051.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4417 від 10.10.2012 р.